

Liite nro 61
28.5.2019
Khall § 109

Hausjärven kunta

Tilinpäätös 2018

Kunnanhallitus 26.3.2019, 60 §
Kunnanhallitus 28.5.2019, 109 §
Kunnanvaltuusto 4.6.2019, 42 §

SISÄLLYSLUETTELO

I	TOIMINTAKERTOMUS.....	3
1	Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa.....	3
	1.1 Kunnanjohtajan katsaus.....	3
	1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	6
	1.3 Luottamushenkilöorganisaatio	8
	1.4 Tilivelvolliset kunnan organisaatiossa.....	11
	1.5 Yleinen ja oman alueen kehitys	12
	1.6 Olennaiset muutokset toiminnassa ja taloudessa	16
	1.7 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä.....	19
	1.8 Kunnan henkilöstö	21
	1.9 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista asioista	22
2	Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä	23
3	Kokonaistalouden tarkastelu.....	27
	3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen – tuloslaskelma ja sen tunnusluvut.....	27
	3.2 Toiminnan rahoitus – rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut.....	29
	3.3 Tase ja sen tunnusluvut	32
	3.4 Ulkoiset kokonaistulot ja -menot.....	35
4	Kuntakonsernin toiminta ja talous.....	37
	4.1 Konsernirakenne ja toiminnan ohjaus	37
	4.2 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat	40
	4.3 Arvio konsernin todennäköisestä kehityksestä	40
	4.4 Konserniyhteisöille ja muille tärkeille yhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen	41
	4.5 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	47
5	Kunnanhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä	52
II	TALOUSARVION TOTEUTUMISVERTAILU	53
1	Valtuustoon nähden sitovien strategisten tavoitteiden toteutuminen.....	55
2	Käyttötalouden toteutuminen	59
3	Tuloslaskelmaosan toteutuminen.....	135
4	Investointiosan toteutuminen	137
5	Rahoituslaskelmaosan toteutuminen	144
6	Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisesta.....	145
III	TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	146
1	Kunnan tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase	146
2	Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase.....	149
3	Kuntakonsernin tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase	154
IV	TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT.....	158
V	LUETTELOT JA SELVITYKSET	177

I TOIMINTAKERTOMUS

1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Suomen talouden suhdannetilanne on säilynyt vahvana kuluvan vuoden aikana, mutta viime vuotta hitaammin. Työllisyys on kehittynyt toistaiseksi hyvin, mutta ammattitaitoisen työvoiman saanti on nousemassa kasvun esteeksi. Työllisyystavoitteessa päästiin hallituksen asettamaan 72 %:tin työllisyysasteeseen. Vuoden 2018 talouskasvu on 2,5 %, joten vuosi 2017 näyttää olleen tämän suhdannenousun nopein kasvuvaihe.

Kunnanvaltuusto hyväksyi vuoden 2018 talousarvion kokouksessaan 12.12.2017. Alkuperäinen talousarvio oli 7 980 euroa ylijäämäinen. Talousarvioon hyväksyttiin muutos 6.11.2018, minkä johdosta käyttötalouden toimintakateodotus vuodelle 2018 laski 90 200 euroa, verotuloennuste pieneni 472 000 euroa, valtionosuusennuste kasvoi 306 273 euroa, rahoituskulujen arvioitiin alenevan 53 700 euroa ja poistojen arvioitiin kasvavan 392 200 euroa alkuperäiseen talousarvioon nähden. Vuoden 2018 talousarvio on muutoksen jälkeen 586 447 euroa alijäämäinen.

Vuoden 2018 tilinpäätös on 926 274 euroa alijäämäinen. Lisäksi edellisten tilikausien ylijäämää alennettiin yhteensä noin 147 000 eurolla. Näiden nettovaikutuksena taseessa oleva ylijäämä pienenee yhteensä noin 1 074 000 eurolla, jolloin taseeseen kertyneen ylijäämän määrä on noin 5,1 miljoonaa euroa. Tuloslaskelman ulkoisia toimintatuottoja kertyi noin 104 000 euroa budjetoitua enemmän. Ulkoiset toimintakulut ylittyvät arviolta noin 554 000 eurolla, josta noin 260 000 euroa on teknisluontoista ylitystä. Vuoden 2018 talousarviomuutoksessa toimintakuluja pienennettiin 50 000 eurolla Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautuksesta johtuen ja 190 000 eurolla Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkamisesta johtuen (kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 28.8.2018 mukaan poistoero saadaan huomioida alijäämää pienentävänä eränä). Näistä molemmat erät toteutuivat, mutta budjetoidusta poiketen niitä ei ole kirjattu palvelujen ostojen vähennykseksi, vaan Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautus (50 313,51 euroa) on kirjattu rahoitustuottoihin ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkaminen (209 497,13 euroa) on Kuntaliitosta saadun linjauksen mukaan kirjattu edellisten tilikausien ylijäämän lisäykseksi. Sairaanhoitopiiri teetti selvityksen Ahvenistolla sijaitsevien rakennusten arvosta verrattuna niiden tase-arvoihin. Selvityksen mukaan sairaanhoitopiirin kiinteistöjen tase-arvot ovat niiden tämänhetkiseen käyttöarvoon nähden liian korkeita. Sairaanhoitopiiri ei kuitenkaan ole tekemässä lisäpoistoja vuoden 2018 tilinpäätöksessä, joten tästä johtuen sairaanhoitopiirin osalta tehtiin uusi, noin 357 000 euron suuruinen pakollinen varaus, joka alensi edellisten tilikauden ylijäämää.

Sivistyslautakunnan ulkoiset toimintakulut ylittyivät noin 238 000 eurolla. Sivistyslautakunnan osalta suurin yksittäinen syy budjetin ylitykseen on matkustus- ja kuljetuspalvelut, joiden kulut ylittivät budjetoidun yli 160 000 eurolla. Hallinto ja sisäiset palvelut –palvelukeskuksen ulkoiset toimintakulut

Tilinpäätös 2018

ylittävät budjetoidun noin 86 000 eurolla, joka johtuu koko kuntaa koskevan varhe-maksun alibudjetoinnista.

Vuodelle 2018 kirjatut verotuotot 31 690 446 euroa olivat 37 446 euroa talousarviota suuremmat. Verotulot laskivat edellisestä vuodesta 541 947 eurolla (-1,7 %). Valtionosuuksia kirjautui tilikaudelle 2018 yhteensä 13 374 466 euroa, joka oli 15 534 euroa budjetoitua vähemmän. Valtionosuustulot laskivat edellisvuodesta 200 196 eurolla (-1,5 %).

Rahoitustuottoihin on kirjattu budjetoidusta poiketen n. 50 000 euroa Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän edellisten tilikausien ylijäämän palautusta. Kyseinen erä oli budjetoitu ostopalvelujen vähennykseksi toimintakuluihin. Korkokulut olivat noin 247 000 euroa alentuen edellisvuodesta noin 71 000 eurolla.

Tilikauden poistot olivat noin 2,48 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2017 olivat noin 2,12 miljoonaa euroa. Poistojen määrää tilikaudella kasvatti erityisesti Ryttylän koulusta tehty lisäpoisto, jonka suuruus oli 206 929 euroa.

Kiinteistöjen ja tonttien myynnissä jäätiin selkeästi asetetuista tavoitteista. Investoinneissa Ryttylän koulun kilpailutus keskeytettiin, koska koulun rakentamiseen varattu määräraha 5,4 miljoonaa euroa suunnitelmakausille ylittyi reilusti. Uutta kouluhankintaa alettiin valmistella välittömästi hankinnan keskeydyttyä. Ryttylään rakennettiin tilapäiset siirtotilat koulun rakentamisen aikaiseksi opiskelutilaksi. Investointimenojen yhteismäärä oli noin 1,31 miljoonaa euroa (noin 4,08 miljoonaa euroa vuonna 2017) ja investointitulojen yhteismäärä 0,12 miljoonaa euroa (noin 0,71 miljoonaa euroa vuonna 2017). Investointimenot jäivät budjetoidusta yhteensä noin 3,23 miljoonaa euroa. Suurimmat investoinnit olivat katujen valaistukset ja asfaltoinnit.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin tulos on noin 6,8 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Riihimäen seudun terveyskeskusten kuntayhtymän talousarvio toteutui talousarviota parempana 880 000 euroa ylijäämäisenä.

Uuden kuntastrategian mukaan Hausjärven kunta haluaa olla Hämeen ripein ja elinvoimaisin kunta. Hausjärven kunnan elinkeinopolitiikka on jo nyt kirinyt kärkisijoille Kanta-Hämeessä tuoreen (ELPO) kyselyn mukaan. Kärkisijoilla oli myös kunnan päätöksenteon yrityslähtöisyys.

Hausjärven kunta täytti 150 vuotta ja vuoden alusta alkaen toteutettiin yhdessä laadittua juhluvuoden ohjelmaa, joka huipentui kunnan juhlaiviikkoon 17.-23.9.2018. Koko juhluvuoden aikana tarjontaa löytyi sekä lapsille että aikuisille. Vuoden 2018 osalta valtuusto päätti jakaa 150 euron tuen uusille hausjärveläisille vauvoille ja heidän perheilleen Hausjärven 150 v juhluvuoden kunniaksi.

Kanta-Häme ei saanut toukokuussa sosiaali- ja terveysministeriöltä hakemaansa valinnanvapauspilottia. Kehitystyö uudistuksen aikaansaamiseksi jatkui Kanta-Hämeessä OmaHäme projektiorganisaation puitteissa, joka valmisteli Kanta-Hämeen maakuntahallinnon ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen uudistusta, joka jäi toteutumatta. Valmistelussa oli mukana 200

Tilinpäätös 2018

---

asiantuntijaa ja 25 työntekijää. Valmius toimeenpanoon oli jo olemassa monelta osin.

Vuoden 2018 tulos on 926 274 euroa alijäämäinen, joka asettaa kunnan taloudenpidolle ja palveluiden tuottamiselle haasteita tulevina vuosina, johon on varauduttava välittömästi kartoittamalla todellinen palvelutarve väestömäärän samaan aikaan laskiessa.

Hausjärvellä 12.3.2019

Kunnanjohtaja Pekka Määttänen

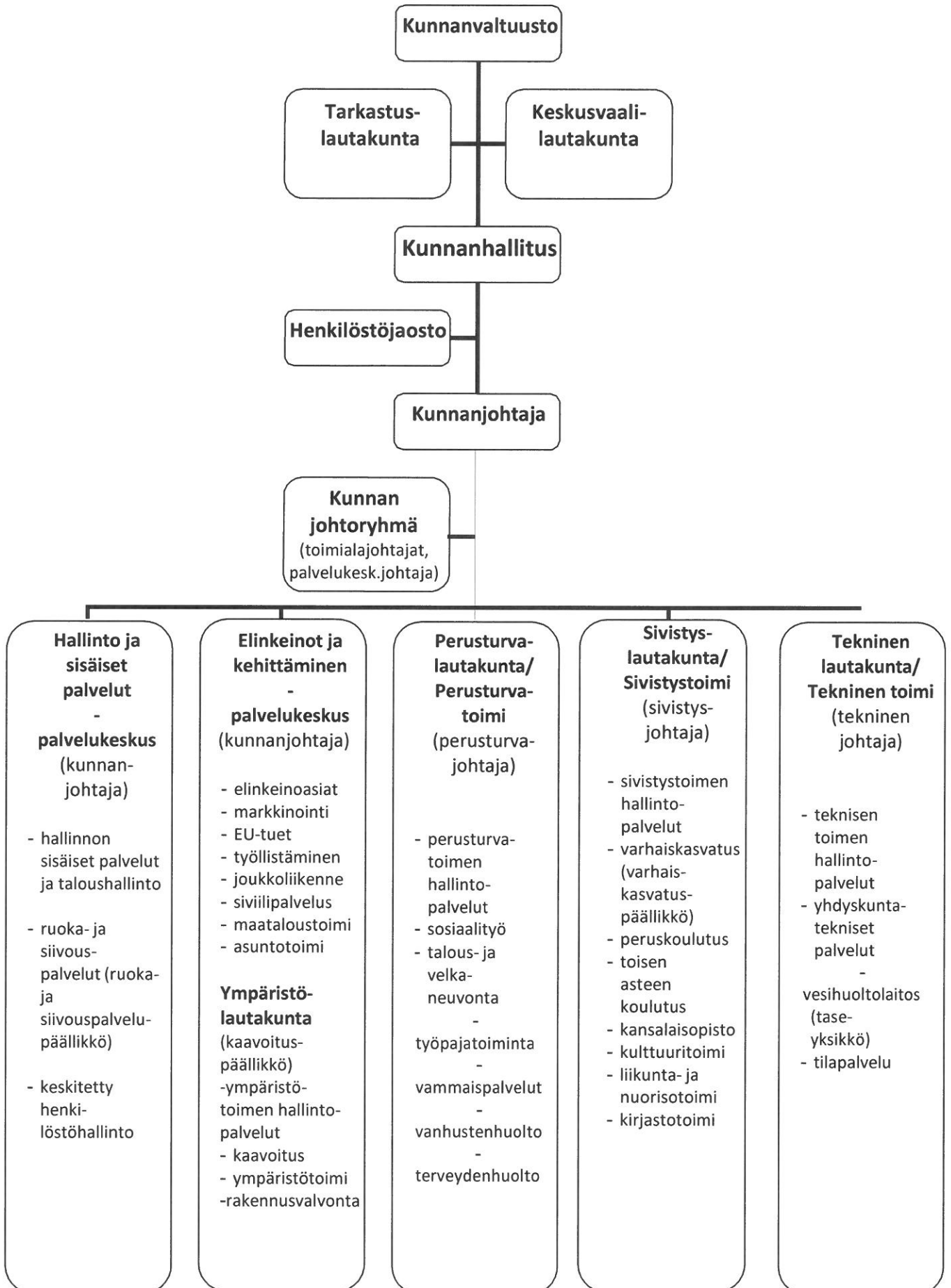
1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2018 aikana kunnan hallinnossa tapahtui seuraavat muutokset:

- KM Joonas Riihimäki aloitti sivistysjohtajana sivistystoimenjohtaja Markku Torttilan siirryttyä eläkkeelle 1.3.2018 alkaen
- Täyttämättä jätetty arkistosihteerin toimi päätettiin muuttaa hallintosuunnittelijan toimeksi. Hallintosuunnittelijan tehtävässä aloitti tradenomi AMK, AmO Lilli Salomaa 1.1.2018.
- Kirjaston johtajan jäätyä pois tehtävästään 27.8.2018 vapautunut virka täytettiin määräaikaisesti viransijaisuutena vuoden 2018 loppuun. Viransijaisena toimi VTM Tapani Häkkinen.
- Taloussuunnittelijan jäätyä pois tehtävästään, tehtäviä järjesteltiin uudestaan ja taloussuunnittelijan nimike muutettiin hallintopäälliköksi. Hallintopäällikön toimessa aloitti HTM Pekka Suhonen 3.9.2018.
- Hallinto- ja talouspäällikkö ekonomi Päivi Tähtinen on opintovapaalla 1.10.2018-30.9.2019. Talouspäällikön määräaikainen tehtävä 30.9.2019 saakka oli haettavana syksyllä 2018. Tehtävä päätettiin kuitenkin jättää täyttämättä ja ostaa talouspäällikköpalveluja ulkopuoliselta asiantuntijalta opintovapaan ajan mm. talousarvion ja tilinpäätöksen laadintaan.
- Kansalaisopiston rehtorin virka tuli avoimeksi rehtori Maija Metsolan siirryttyä yläkoulun ja lukion rehtoriksi. Virkaan valittiin TeM Mia Pätsi 1.11.2018.
- Johtavan sosiaalityöntekijän jäädessä eläkkeelle kevään 2019 aikana, virka päätettiin julistaa auki syyskuussa 2018. Johtavan sosiaalityöntekijän virkaan valittiin YTM Tanja Kannonmaa. Hän aloitti tehtävässään 10.12.2018.

Kunnan organisaatiokaavio 31.12.2018 esitetään seuraavalla sivulla.

Tilinpäätös 2018

Tilinpäätös 2018

1.3 Luottamushenkilöorganisaatio

Kunnanvaltuuston valitsemat toimielimet:

Kunnanhallitus, tarkastuslautakunta, keskusvaalilautakunta, perusturvalautakunta, sivistyslautakunta, tekninen lautakunta, ympäristölautakunta sekä henkilöstöjaosto.

Kunnanvaltuusto

Kunnanvaltuuston poliittiset voimasuhteet 31.12.2018

Suomen Keskusta	9
Kansallinen Kokoomus	7
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	6
Perussuomalaiset	2
Sitoutumattomat	2
Suomen Kristillisdemokraatit	1
Vasemmistoliitto	1
Vihreä liitto	1
Yhteensä	29

Kunnanvaltuuston puheenjohtajisto

Puheenjohtaja	Arovuori Kyösti (kok)
I varapuheenjohtaja	Hietanen Satu (kesk)
II varapuheenjohtaja	Pokkinen Erkki (sit)
III varapuheenjohtaja	Masalin Kari (sd) (24.4.2018 saakka Mäkinen Jari, sd)

Valtuutetut ja jäsenyys valtuustoryhmässä

Nimi	Ryhmä	Nimi	Ryhmä	Nimi	Ryhmä
Arovuori Kyösti	kok	Lokinperä Olli	kesk	Ratilainen Timo	ps
Brotherus Ilkka	kok	Malin Kaisa	kesk	Ristavaara Heini	kesk
Hietanen Satu	kesk	Masalin Kari	sd	Roivas-Korhonen Soile	vas
Jaakkola Simo	kesk	Mäkinen Jari	sd	Ruottu Marko	kok
Juuri Anu	vas	Määttä Petri	ps	Silván Timo	kesk
Kaitainen Tapani	kd	Ollila Maaret	sd	Suikkari Mika	sd
Laine Auli	vihr	Pietilä Mimmu	sd	Strähle Jarkko	kok
Laine Jyri	kok	Pokkinen Erkki	vas	Tiippana Risto	kok
Laitinen Pekka	kok	Pottonen Päivi	sd	Tonteri Mika	kesk
Liski Kaisa	kesk	Pulli Auli	kesk		

Valtuuston kokoonpanossa vuoden 2018 aikana tapahtuneet muutokset

- Valtuusto totesi Auli Laineen (vihr) luottamustoimet päättyneiksi 13.2.2018, valtuustoon tilalle Anne Hyvönen (vihr)
- Valtuusto totesi Sanna-Kaisa Pesulan (kesk) luottamustoimet päättyneiksi 13.3.2018, valtuustoon tilalle Kaisa Malin (kesk)
- Valtuusto totesi Jussi Rantasen (sd) luottamustoimet päättyneiksi 11.12.2018,

Tilinpäätös 2018

---

valtuustoon tilalle Mika Suikkari (sd)

Tilinpäätös 2018

Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen poliittiset voimasuhteet 31.12.2018

Suomen Keskusta	3
Kansallinen Kokoomus	2
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	2
Vasemmistoliitto	1
Perussuomalaiset	1
Yhteensä	9

Kunnanhallituksen puheenjohtajisto, muut jäsenet ja varajäsenet:

Jäsenet

Ristavaara Heini (kesk), puheenjohtaja
Mäkinen Jari (sd), I varapuheenjohtaja
Tiippana Risto (kok), II varapuheenjohtaja
Jaakkola Simo (kesk)
Laine Jyri (kok)
Ollila Maaret (sd)
Malin Kaisa (kesk)
Ratilainen Timo (ps)
Roivas-Korhonen Soile (vas)

Henkilökohtaiset varajäsenet

Liski Kaisa (kesk)
Pietilä Mimmu (sd)
Laine Auli (vihr)
Tonteri Mika (kesk)
Strähle Jarkko (kok)
Hirvenoja Liisa (sd)
Lokinperä Olli (kesk)
Salminen Kari (ps)
Juuri Anu (sit)

Muutokset kunnanhallituksen jäsenissä ja varajäsenissä vuonna 2018

- Varajäsen Auli Laineen (vihr) tilalle 13.2.2018 alkaen varajäseneksi Eeva Heinonen (kok)
- Jäsen Sanna-Kaisa Pesulan (kesk) tilalle 14.3.2018 alkaen jäseneksi Kaisa Malin (kesk)
- Jäsen ja varapuheenjohtaja Kari Masalinin (sd) tilalle 14.3.2018 jäseneksi ja varapuheenjohtajaksi Jari Mäkinen (sd)
- Varajäsen Jussi Rantasen (sd) tilalle 11.12.2018 alkaen varajäsen Mimmu Pietilä (sd)

Kunnanhallituksen esittelijänä toimi kunnanjohtaja Pekka Määttänen.

Tilintarkastaja

Kunnan tilintarkastajana toimi PwC Julkistarkastus Oy, tilintarkastusyhteisö.

1.4 Tilivelvolliset kunnan organisaatiossa

Hausjärven kunnan hallintosäännön 35 §:ssä todetaan tilivelvollisuudesta seuraavaa: ”Kunnanvaltuusto määrittää luottamustoimielimet, joiden jäsenet ovat tilivelvollisia ja tilivelvolliset viranhaltijat virkanimikkeen tarkkuudella voimassaolevien sääntöjen ja talousarviorakenteen perusteella. Tilivelvolliset päätetään vuosittain talousarvion yhteydessä tai tehtävien tai virkanimikkeiden muuttuessa.”

Kunnanvaltuuston/-hallituksen päätöksellä Hausjärven kunnan tilivelvolliset viranhaltijat vuonna 2018 on määritelty seuraavasti:

Toimielin		
<u>Tulosalue</u>		<u>Tilivelvollinen</u>
Keskusvaalilautakunnan alaiset toiminnot		Hallintopäällikkö 1.10. alkaen (Hallinto- ja talouspäällikkö 1.1.-30.9.)
Tarkastuslautakunnan alaiset toiminnot		Kunnanjohtaja
Kunnanhallituksen alaiset toiminnot:		Kunnanjohtaja
Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus		Kunnanjohtaja 1.10. alkaen (Hallinto- ja talouspäällikkö 1.1.-30.9.)
Ruoka- ja siivouspalvelut		Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö
Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus		Kunnanjohtaja
Ympäristölautakunnan alaiset toiminnot		Kaavoituspäällikkö
Perusturvalautakunnan alaiset toiminnot		Perusturvajohtaja
Sivistyslautakunnan alaiset toiminnot		Sivistysjohtaja
Tekninen lautakunnan alaiset toiminnot (ml. vesihuoltolaitos)		Tekninen johtaja
Investointiosa	Kunnanhallitus	Kunnanjohtaja
	Perusturvalautakunta	Perusturvajohtaja
	Sivistyslautakunta	Sivistysjohtaja
	Tekninen lautakunta	Tekninen johtaja
Rahoitusosa		Kunnanjohtaja

Kunnan toimielinten jäsenet ovat kuntalain mukaisesti tilivelvollisia.

1.5 Yleinen ja oman alueen kehitys

Yleinen talous- ja työllisyyskehitys

Tilastokeskuksen mukaan Suomen bruttokansantuotteen volyymi kasvoi 2,3 prosenttia vuonna 2018¹. Kansantalouden tuloja kuvaava kansantulo kasvoi reaalisesti 4,3 prosenttia.

Vuonna 2018 kansantalouden tuotantoa kasvatti investointien 3,2 prosentin ja viennin 1,5 prosentin volyymien kasvut. Yksityiset investoinnit kasvoivat 4,3 prosenttia ja julkiset investoinnit 2,4 prosenttia. Tuonnin volyymi kasvoi 3,8 prosenttia. Kotitalouksien kulutusmenojen volyymi kasvoi 1,5 prosenttia.

Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo kasvoi 4,6 prosenttia vuonna 2017. Taloudellista hyvinvointia kuvaava kotitalouksien oikaistu reaalitylo kasvoi 4,0 prosenttia. Siihen luetaan nettotulojen lisäksi myös hyvinvointipalvelut kuten julkisyhteisöjen ja järjestöjen kotitalouksien hyväksi tuottamat koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelut.

Kotitalouksien säästämisaste vuonna 2018 oli 0,6 prosenttia. Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta oli 57,2 prosenttia vuonna 2017 ja omaisuus- ja yrittäjätulojen osuus 27,1 prosenttia.

Julkisyhteisöjen rahoitusasema eli nettoluotonanto oli - 1,8 miljardia euroa alijäämäinen, kun alijäämä vuonna 2016 oli - 3,7 miljardia euroa. Alijäämä vuonna 2017 oli 0,8 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtionhallinnon rahoitusasema (nettoluotonotto) oli 2,7 miljardia euroa alijäämäinen, kun se edellisenä vuonna oli 4,1 miljardia euroa alijäämäinen. Paikallishallinnon (kuntien ja kuntayhtymien ym.) alijäämä eli nettoluotonotto oli ennakkotietojen mukaan 1,8 miljardia euroa alijäämäinen. Työeläkelaitosten nettoluotonannon ylijäämä kasvoiedellisestä vuodesta 2,5 miljardiin euroon. Ylijäämään ei lasketa mukaan sijoitusten arvonmuutoksia. Muut sosiaaliturvarahastot olivat 0,7 miljardia euroa ylijäämäisiä.

Tilinpäätöstekstin kirjoitushetkellä ei ole vielä käytettävissä koko vuoden 2018 kansantalouden tunnuslukuja.

---

¹ Kappaleessa 1.5. käytetty lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kansantalouden tilinpito 2018 [verkkojulkaisu], Tilastokeskus [viitattu: 15.3.2019].

Tilinpäätös 2018

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen² mukaan työttömiä oli vuoden 2017 joulukuussa 146 000, mikä oli yli 80 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste neljännellä vuosineljänneksellä oli 6,0 prosenttia, kun se edellisvuonna vastaavana aikana oli 7,6 prosenttia. Työllisiä oli vuoden 2018 joulukuussa 2 553 000 (virhemarginaali ±33 000) mikä on 84 000 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Työllisyysaste eli työllisten osuus 15–64-vuotiaista nousi merkittävästi. Joulukuussa työllisyysaste oli 72,1 prosenttia, missä kasvua edellisvuodesta 3,4 prosenttiyksikköä.

Nuoria 15–24-vuotiaita oli joulukuussa 7 000 vähemmän kuin edellisvuonna, yhteensä 617 000. Heistä työvoimaan kuului 271 000 henkilöä, joista työllisiä oli 246 000 ja työttömiä 25 000. Nuorten työttömyysaste oli joulukuussa 9,3 prosenttia, mikä oli 6,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuotta aiemmin. Nuorten työttömien osuus samankäisestä väestöstä oli 4,1 prosenttia (7,3 % vuotta aiemmin).

Työvoiman ulkopuolella olevia oli vuoden 2018 joulukuussa 1 429 000 henkeä eli 6 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Työvoiman ulkopuolella olevista oli ns. piilotyöttömiä 120 000, mikä oli 25 000 vähemmän vuoden 2017 joulukuuhun verrattuna.

Kuntatalouden kehitys

Kuntien talous heikkeni viime vuonna³ ja Kuntaliitto varoittaaakin jo kuntatalouden kriisistä. Tulos painui vuonna 2018 miinusmerkkiseksi 196 kunnassa eli noin kahdessa kolmasosassa, kun vuotta aiemmin negatiivisia tuloksia oli 55 kunnassa. Seuraavassa taulukossa⁴ näkyy kuntaryhmittäin kuntien määrä, joilla tilikauden tulos arvioidaan olevan negatiivinen vuonna 2018:

Kunnan Asukasluku	Kuntia lkm	Negat.tuloksia kpl		Negat.tuloksia %	
		2018	2017	2018	2017
- 2 000	32	21	8	25%	66%
2 001- 5 000	86	55	19	22%	64%
5 001- 10 000	81	48	12	15%	59%
10 001- 20 000	41	31	5	12%	76%
20 001- 50 000	34	24	4	12%	71%
50 001-100 000	12	11	2	17%	92%
100 001-	9	6	1	11%	67%
Kaikki kunnat	295	196	51	17%	66%

² Kappaleessa 1.5. käytetty lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu], joulukuu 2018. Helsinki: Tilastokeskus 24.1.2019.

³ Kuntatalouden tilastot: Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2018 tilinpäätösarviot sekä talousarviot ja taloussuunnitelmat vuosille 2019-2020 [verkkojulkaisu]. Kuntaliitto 14.2.2019

⁴ Arvot laskettu taulukosta: Kuntatalouden tilastot: Tietoja kuntien tilinpäätöksistä kuntakoon mukaan [verkkojulkaisu]. Kuntaliitto 14.2.2019

Tilinpäätös 2018

Kuntien tulot ovat laskussa ja menot nousussa. Sekä verotulot ja valtionosuudet supistuivat viime vuonna noin puoli prosenttia, ja menot kasvoivat yli kolme prosenttia.⁵ Valtaosa menojen kasvusta tuli materiaalien ja palvelujen ostosta, mutta henkilöstömenot lisääntyivät vain maltillisesti. Manner-Suomen kuntien yhteenlaskettu vuosikate asukasta kohden laski 36 prosenttia 384 euroon/asukas. Tunnuslukua kasvatti tosin yli 100 000 asukkaan kunnat.⁶

Talouden heikkenemisen myötä kuntien velkataakka lähti nousuun. Kuntien velat kasvoivat reilut kolme prosenttia ja kuntayhtymien yli 11 prosenttia muun muassa lukuisten sairaalahankkeiden vuoksi. Syömävelkaan jouduttiin turvautumaan 38 kunnassa. Kuntatoimijoiden velka nousi 19,4 miljardiin euroon, mutta suhde bkt:hen pysyi ennallaan. Asukasta kohden laskettu kuntien lainakanta oli 3 052 euroa, kun vastaava luku vuonna 2017 oli 2 941 euroa.⁶

Hyvään tulokseen pääsivät isoista kaupungeista pääkaupunkiseudun Helsinki, Espoo ja Vantaa kun taas heikon tuloksen tekivät muun muassa Turku, Tampere ja Oulu. Kuntaliiton mukaan isoilla kaupungeilla huonon talouden taustalla on heikko verokehitys ja pienillä kunnilla leikkaukset valtionosuuksissa.

Kunnallisverotuloja laskivat veroperustemuutokset, pääomatulojen voimakas kasvu, joka leikkasi kuntien jako-osuutta sekä kilpailukyky sopimus. Myös yhteisöverotuotot laskivat, sillä edellisvuonna yhteisöverot olivat poikkeuksellisen korkeat peliyhtiö Supercell-kaupan takia.

Kuntaliiton mukaan suurin yksittäinen tekijä kuntatalouden heikkenemisessä on ollut kilpailukyky sopimus, joka vuosina 2017-2018 supisti kunnallisveroja yhteensä noin 550 miljoonaa euroa. Sopimus on leikannut myös kuntien menoja, mutta Kuntaliitto ja valtiovarainministeriö eivät ole päässeet yksimielisyyteen loppusummasta.

Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannukset olivat 21 miljardia euroa vuonna 2017, kun lasketaan toimintakulut ja investoinnit. Luku on 49 prosenttia kuntien kaikista menoista. Sote-uudistukselle on siis tarvetta olkoon sen malli sitten mikä tahansa. Kunnille ei saa asettaa uusia tehtäviä ilman niille osoitettua rahoitusta. Kuntien heikkenevä talous asettaa paineita tuleville veronkorotuksille, johon on syytä varautua.

Hausjärven kunnan väestö- ja työllisyyskehitys

Hausjärven kunnan väestömäärä joulukuun 2018 lopussa oli Tilastokeskuksen väestön ennakkotilaston mukaan 8 416 asukasta. Asukasluku oli edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna 88 asukasta pienempi. Kuntien välinen muuttoliike aiheutti Hausjärvelle nettomääräisesti 67 asukkaan vähennyksen. Tulomuutto kuntien välillä (524 henkeä) jäi pienemmäksi kuin lähtömuutto (591 henkeä). Nettomaahanmuutto oli 16 henkilöä. Kunta on tehnyt sopimuksen ELY-keskuksen kanssa kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta. Luonnollinen väestönlisäys oli vuoden aikana negatiivinen (-37 henkeä), kun kuolleita oli 87 ja syntyneitä 50.

---

⁵ Kuntatalouden tilastot: Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2018 tilinpäätösarviot sekä talousarviot ja taloussuunnitelmat vuosille 2019-2020 [verkkojulkaisu]. Kuntaliitto 14.2.2019

⁶ Kuntatalouden tilastot: Tietoja kuntien tilinpäätöksistä kuntakoon mukaan [verkkojulkaisu]. Kuntaliitto 14.2.2019

Tilinpäätös 2018

Hausjärvellä työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuun 2018 työllisyyskatsauksen mukaan 5,7 %. Hausjärvellä oli näin Lopen 5,3 % jälkeen Kanta-Hämeen toiseksi pienin työttömyysprosentti. Koko Kanta-Hämeen maakunnassa työttömien osuus työvoimasta oli 8,9 % mikä on 1,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin 2017. 10

Työttömien määrä oli joulukuun lopussa 233 henkilöä. Tämä oli 51 henkilöä eli 18 % vähemmän kuin vastaavana ajankohtana edellisenä vuonna.

Alle 25-vuotiaita työttömiä oli vuoden lopussa 24 henkilöä ja määrä on vähentynyt vuoden aikana 14 %. Yli vuoden työttömänä olleiden määrä oli vuoden lopussa 38 ja määrä on vähentynyt vuoden aikana 33 %.

Hausjärven kunnan työttömien aktivointiaste on vuoden 2018 osalta laski viime vuodesta ja on ollut keskimäärin 57,9 % (63,0 % vuonna 2017). Kunnan työmarkkinatuen kuntaosuutta on maksettu vuodelta 2018 noin 105 500 euroa (2017: 99 200 € ja 2016: 95 200 €).

⁹ Hämeen liitto: Väestökatsaus joulukuun 2018 [verkkajulkaisu].

¹⁰ ELY-keskus ja TE-palvelut: Häme Työllisyyskatsaus Joulukuun 2018 [verkkajulkaisu].

1.6 Olennaiset muutokset toiminnassa ja taloudessa

Kunnan palvelutuotanto jatkui vuoden 2017 kaltaisena.

Vuoden 2018 alkuperäinen talousarvio oli 7 980 euroa ylijäämäinen. Talousarvioon hyväksyttiin muutos 6.11.2018, minkä johdosta käyttötalouden toimintakateodotus vuodelle 2018 laski 90 200 euroa, verotuloennuste pieneni 472 000 euroa, valtionosuusennuste kasvoi 306 273 euroa, rahoituskulujen arvioitiin alenevan 53 700 euroa ja poistojen arvioitiin kasvavan 392 200 euroa alkuperäiseen talousarvioon nähden. Vuoden 2018 talousarvio on muutoksen jälkeen 586 447 euroa alijäämäinen.

Tilikauden tulos heikkeni merkittävästi. Vuoden 2017 ylijäämästä (881 538 euroa) siirryttiin 926 274 euron alijäämään. Lisäksi edellisten tilikausien ylijäämää vähennettiin noin 147 000 eurolla eli taseessa oleva ylijäämä pienenee yhteensä noin 1 074 000 eurolla. Suurimpia selittäviä tekijöitä tuloksen laskuun ovat pysyvien vastaavien luovutusvoittojen pieneneminen noin 380 000 eurolla edellisvuoteen nähden, palvelujen ostojen kasvu noin 290 000 eurolla, koulujen väistötilojen vuokratulujen kasvu, Ryttylän koulun kertaluontoiset purkukustannukset (n. 175 000 euroa), verotulojen lasku noin 540 000 eurolla, valtionosuuksien noin 200 000 euron lasku sekä Ryttylän koulusta tehty kertapoisto (n. 200 000 euroa). Toisaalta esimerkiksi korkokulut laskivat yli 70 000 eurolla ja rahoitustuotot kasvoivat.

Palveluiden ostot kasvoivat noin 1,1 % edellisvuodesta. Palvelujen ostojen kustannuksia nosti erityisesti lastensuojelun ostopalvelujen kasvu sekä kuljetuspalvelujen kulujen kasvu (puitesopimus). Lastensuojelun kustannukset kasvoivat noin 478 000 euroa edellisvuodesta. Terveyspalveluostot muodostivat 58,4 % koko kunnan ulkoisista palveluiden ostoista ja 30,5 % kaikista toimintakuluista. Terveyspalveluita ostettiin Riihimäen Terveyskeskus –kuntayhtymältä sekä Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymältä yhteensä 15,17 miljoonalla eurolla. Terveyspalvelut toteutuivat 101,7 -prosenttisesti talousarvioon nähden, vaikka kulut laskivatkin noin 269 000 eurolla edellisvuoteen verrattuna. Talousarvion muutoksessa kuluja pienennettiin 550 000 euroa ja ennakoitiin näin pakollisissa varauksissa oleva sairaanhoitopiirin alijäämien kattaminen, kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunto alijäämän kattamisessa huomioitavista oman pääoman eristä sekä terveyskeskuskuntayhtymän edellisen tilikauden ylijäämän palautus. Alijäämien kattamisesta kirjattiin terveyspalveluostojen vähennykseksi tilikaudella noin 315 000 euroa, rahoitustuottoihin noin 50 000 euroa ja edellisten tilikausien ylijäämän lisäykseksi noin 210 000 euroa.

Verotuotot olivat noin 31 690 000 euroa ja ne vähenivät edellisestä vuodesta 1,7 % eli yhteensä noin 542 000 eurolla. Kunnallisverotuloja laskivat veroperustemuutokset, pääomatulojen voimakas kasvu, joka leikkasi kuntien jako-osuutta sekä kilpailukyky sopimus. Myös yhteisöverotuotot laskivat. Kuntaliiton mukaan suurin yksittäinen tekijä kuntatalouden heikkenemisessä on ollut kilpailukyky sopimus, joka vuosina 2017-2018 supisti kunnallisveroja yhteensä noin 550 miljoonaa euroa. Sopimus on leikannut myös kuntien menoja, mutta Kuntaliitto ja valtiovarainministeriö

Tilinpäätös 2018

eivät ole päässeet yksimielisyyteen loppusummasta.

Valtionosuudet alenivat noin 200 000 eurolla eli 1,5 % edellisvuoteen nähden. Valtionosuuksien määrä oli noin 13 374 000 euroa.

Kiinteistöjen ja tonttien myynnissä jäätiin selkeästi asetetuista tavoitteista. Rahoituslaskelman mukaan pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot tonteista ja osakkeista olivat yhteensä 119 292, josta tulosvaikutteisesti kirjautui 90 400 euroa luovutusvoittoa ja 1 228 euroa luovutustappiota.

Korkokulut jatkoivat laskuaan ja olivat 22,3 % eli noin 71 000 euroa edellisvuotta pienemmät. Rahoitustuottoihin on kirjattu budjetoidusta poiketen n. 50 000 euroa Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän edellisten tilikausien ylijäämän palautusta. Kyseinen erä oli budjetoitu ostopalvelujen vähennykseksi toimintakuluihin.

Vuosikate 1 553 307 euroa laski edellisvuodesta 48,2%. Vuosikate ei riittänyt enää kattamaan poistoja, vaan kattoi niistä 62,6%. Tasapainon mukainen tavoiteprosentti on suurempi kuin 100%. Tilikauden poistot olivat noin 2,48 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2017 olivat noin 2,12 miljoonaa euroa. Poistojen määrää tilikaudella kasvatti erityisesti Ryttylän koulusta tehty lisäpoisto, jonka suuruus oli 206 929 euroa.

Investointikustannukset laskivat edellisvuodesta ja olivat noin 1,31 miljoonaa euroa (noin 4,08 miljoonaa euroa vuonna 2017). Investointitulojen yhteismäärä oli noin 0,12 miljoonaa euroa (noin 0,71 miljoonaa euroa vuonna 2017). Ryttylän koulun investointi jäi toteutumatta ja kilpailutus käynnistettiin uudestaan. Suurimmat investoinnit tehtiin valaistuksiin, asfaltointiin ja Pihon alueen leikkipaikalle.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin tulos on noin 6,8 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Sairaanhoitopiiri teetti selvityksen Ahvenistolla sijaitsevien rakennusten arvosta verrattuna niiden tase-arvoihin. Selvityksen mukaan sairaanhoitopiirin kiinteistöjen tase-arvot ovat niiden tämänhetkiseen käyttöarvoon nähden liian korkeita. Sairaanhoitopiiri ei kuitenkaan ole tekemässä lisäpoistoja vuoden 2018 tilinpäätöksessä, joten tästä johtuen sairaanhoitopiirin osalta tehtiin uusi, noin 357 000 euron suuruinen pakollinen varaus, joka alensi edellisten tilikauden ylijäämää. Riihimäen seudun terveyskeskusten kuntayhtymän talousarvio toteutui talousarviota parempana 880 000 euroa ylijäämäisenä.

Kunta-alaa koskevilla virkaehtosopimusneuvotteluissa (KVTES, OVTES ja TS) neuvoteltiin palkkaratkaisuna yleiskorotus 1.5.2018 lukien sekä tuloksellisuuteen perustuvan kertaerän maksamisesta tammikuussa 2019. Virkaehtosopimusneuvotteluissa yleiskorotus kohdistettiin tehtäväkohtaiseen palkkaan 1,25 % korotus (kuitenkin vähintään 26 euroa). Kertaerän suuruus oli 9,2 % marraskuussa 2018 maksetusta varsinaisesta palkasta. Koska työnantajalle syntyi tuloksellisuuserän maksuvelvollisuus jo vuoden 2018 aikana, erä kirjattiin kokonaisuudessaan vuoden 2018 tilinpäätökseen ja maksettiin henkilöstölle joulukuussa 2018. Paikallinen kertaerä perustui kunnan strategian mukaisiin tuloksellisuus- ja tuottavuustavoitteisiin ja niiden toimeenpanoon. Tuottavuustavoitteiden ja kertaerän piirissä oli kunnan koko henkilöstö.

Tilinpäätös 2018

Sairauspoissaolot lisääntyivät edelliseen vuoteen verrattuna 3,6 % ollen nyt 17,3 kalenteripäivää/henkilö (2017: 16,7 kpv).

Kunnassa käynnistettiin keväällä 2017 henkilöstölähtöisen tuottavuuden kehittämisen Hausbändi-hanke. Hankkeen asiantuntijatahona toimii Hyria Koulutus Oy. Työsuojelurahasto myönsi hankkeelle 22 000 € kehittämisyavustuksen vuosille 2017-2019, joka kattaa 50 % hankkeen asiantuntijakuluista. Kehittämishanke koostuu sekä koko kunnan yhteisistä että toimialoittain kohdennetuista henkilöstö- ja esimiesvalmennuksista. Lisäksi hankkeeseen liittyen mahdollistettiin Tuotekehittäjän erikoisammattitutkinnon suorittamiseen tähtäävä opiskelu, johon lähti mukaan 20 työntekijää.

Hausbändi-hankkeen myötä työyksiköissä on käynnissä kehittämisprojekteja, joilla tavoitellaan sujuvampaa työtä ja vaikuttavampia palveluita asiakkaille. Hankkeen aikana on mm. kehitetty kansalaisopistoon uusi palvelukonsepti, kehitetty vanhuspalveluiden intervalliasukkaiden jakson palveluprosessia, luotu uusi päivätoimintamalli, edesautettu ruoka- ja siivouspalvelujen tiimityöskentelymallin kehittämistä ja käyttöönottoa sekä monta muuta kehityshanketta.

Hausbändi-hankkeeseen liittyä keskeisenä osana tavoite työn jatkuvaan kehittämiseen ja aloitteellisuuteen. Tätä tukemaan on otettu käyttöön kehittämisidea-käytäntö. Työyhteisöt tai yksittäiset työntekijät voivat ilmoittaa työhönsä liittyviä kehittämisideoita ja aloitteita kehittämistoimikunnalle, joka käsittelee saapuneet ehdotukset ja palkitsee parhaat. Useita kehittämisideoita on toteutettu.

1.7 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Hallitus antoi maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvät hallituksen esitykset vuoden 2018 aikana. Hausjärven kunta on antanut Hämeen liitolle lausunnon, jossa kannattaa sote-valmistelun jatkamista maakuntavetoisena. Uudistus ei kuitenkaan toteudu. Sote-uudistus siirtyy tulevalle hallituskaudelle. Mahdollisia toteuttamisen vaikutuksia ei voi tällä hetkellä arvioida. Tähän mennessä sote-valmisteluun on käytetty valtiovarainministeriön mukaan noin 200 miljoonaa euroa, joka ei pidä sisällään kuntien kustannuksia.

Kanta-Hämeen väestökehitys on ollut vuodesta 2014 alkaen negatiivinen. Vuosi 2018 näyttää 1 284 henkilön muuttotappiota koko maakunnalle. Vuoden lopussa Hausjärven kunnan väestömäärä oli 8 416 asukasta. Hausjärven osalta väestön kokonaismuutos vuodesta 2017 vuoteen 2018 on ollut -88 henkilöä. Tämä on lähinnä johtunut siitä, että lähtömuutto on ollut suurempaa kuin tulomuutto. Kaikissa Kanta-Hämeen kunnissa luonnollinen väestönlisäys (syntyneet – kuolleet) on negatiivinen.

Suomeen on muodostumassa kolme kasvukeskusta Helsingin, Tampereen ja Turun alueille. Hausjärven sijainti on keskellä kasvukäytävää. Väestömäärän ei arvioida kuitenkin kasvavan. Toteutunut väestökehitys vaikuttaa palvelutarpeeseen jo nyt. Vuonna 2019 kunnassa käynnistetään palvelutarpeen arviointi, jonka mukaan tehdään toimeenpano-ohjelma tulevasta palvelurakenteesta.

Kunnan verotulot ja valtionosuudet ovat kunnan toiminnan kannalta keskeiset erät. Kuntaliiton 9.11.2018 julkaiseman kuntakohtaisen veroennustekehikon mukaan Hausjärven kunnan asukasluvun odotetaan kasvavan vuosittain 0,1-0,2%, joka menneen kehityksen perusteella näyttää optimistiselta arviolta. Myös ansiotulojen odotetaan kehittyvän positiivisesti. Näiden ansiosta veroennusteet näyttävät vuosille 2019-2021 kasvua verotuloihin.¹¹

Lastensuojelun ennaltaehkäisevään työhön panostetaan eri toimijoiden moniammatillisella yhteistyöllä sekä uusilla työntekijäresursseilla lastensuojeluun. Ennaltaehkäisevään työhön panostamalla pyritään vähentämään lasten huostaanottoja tukemalla perheitä jo varhaisessa vaiheessa.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä teetti selvityksen Ahvenistolla sijaitsevien rakennusten arvosta verrattuna niiden tase-arvoihin. Selvityksen mukaan sairaanhoitopiirin kiinteistöjen tase-arvot ovat niiden tämänhetkiseen käyttöarvoon nähden liian korkeita. Sairaanhoitopiiri ei kuitenkaan ole tekemässä lisäpoistoja vuoden 2018 tilinpäätöksessä, joten tästä johtuen sairaanhoitopiirin osalta tehtiin uusi, noin 357 000 euron suuruinen pakollinen varaus, joka alentaa edellisten tilikauden ylijäämää. Pakollisen varauksen tarvetta ja määrää tarkastellaan seuraavan kerran vuoden 2019 tilinpäätöksen yhteydessä. Rakennusten arvonalennuksista johtuvat lisäpoistojen arvioidaan aiheuttavan korotuspainetta sairaanhoitopiirin kunnilta perimiin maksuihin.

Korotuspainetta sairaanhoitopiirin kunnilta perimiin maksuihin liittyy myös sairaanhoitopiirin uuden sairaalahankkeen (Assi) toteutukseen. Hankkeen laajuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta se ei muodostu liian raskaaksi omistajakuntien taloudelle ja toimintaedellytyksille. Käytännössä sairaalahankkeen kokoa tarvitsee pienentää.

Investointien kasvu merkitsee lainamäärän kasvua tulevina vuosina. Ryttylän koulun rakentamiseen on varattu vuosien 2019-2021 taloussuunnitelmassa yhteensä 5,4 miljoonaa

Tilinpäätös 2018

euroa. Tähän sisältyy liikuntahallin rakentamiseen saatava valtionavustus 600 000 euroa. Tarkkaa tietoa koulun rakentamisen kustannuksista kunnalla ei vielä ole. Oitin alakoulun rakentamisinvestointi suunnitellaan toteutettavan vuosina 2021-2022. Selvitys, kannattaako Oitin koulu peruskorjata vai rakentaa uusi koulu tehdään vuonna 2019. Selvityksen valmistuttua tarkastellaan myös Oitin koulun poistoaikojen pituutta suhteessa suositeltuun ratkaisuun. Tällöin tulee arvioitavaksi Oitin koulun osalta, minkä verran palvelutuotantokyvyn arvioidaan laskevan. Parhailaan neuvotellaan myös Kuntarahoituksen kanssa mahdollisen leasing-investoinnin toteutuksesta. Hyödykekohtaista poisto-ohjelmaa rakennusten osalta tullaan tarkastelemaan kokonaisuudessaan vuonna 2019 ja sisällyttämään mahdolliset lisäpoistot vuoden 2019 tilinpäätökseen.

---

¹¹ Kuntaliitto: Kuntakohtainen veroennustekehikko, Veroennuste 011.2018 [verkkajulkaisut]. Kuntaliitto 9.11.2018

Tilinpäätös 2018

Korkokulut ovat olleet matalalla tasolla. Yleisin lainoissa käytetty viitekorko, 12 kuukauden euribor, painui alle nollan helmikuussa 2016 ja on siitä alkaen ollut negatiivinen. Kehityksen odotetaan olevan edelleen hyvin maltillista. Kunnan korkokulut vuonna 2018 olivat noin 71000 euroa edellisvuotta alhaisemmat. Korkojen kehitystä ja lainakannan kasvua arvioidaan riskien arvioinnin kautta. Korkotason pysyminen matalana lähivuosina parantaa kunnan mahdollisuuksia ylläpitää talouden tasapainoa.

Tarkkaa taloudenpitoa ja tulevien muutosten ennakkointia tarvitaan jatkuvasti. Kunnan arvio tulevasta kehityksestä perustuu oletukselle, että toimintamenojen kasvu pysyy maltillisena, rahoitusmarkkinat säilyvät vakaina ja sekä työllisyyden että talouden kehitys jatkuvat positiivisena.

Tilinpäätös 2018

1.8 Kunnan henkilöstö

Vuoden 2017 tilinpäätöksen mukaiset palkat ja palkkiot ovat 17 337 513 euroa. Edellisestä vuodesta henkilöstökulut ovat nousseet 1,0 %.

Seuraavasta taulukosta on nähtävissä kunnan henkilöstömäärää tilinpäätöspäivänä 31.12.2018 sekä muutos edellisvuoden vastaavaan tilanteeseen.

Kunnan henkilöstö 31.12.2018 henkilöstöryhmittäin ja toimialoittain:

	31.12.2018		31.12.2017		Muutos 2017-2018	
	vak.	määräaik.	vak.	määräaik.	vak.	määräaik.
Keskushallinto	41	10	43	7	-4,7 %	42,9 %
Perusturvatoimi						
Sivistystoimi	115	28	116	27	-0,9%	3,7 %
- varhaiskasvatus	109	41	112	42	-2,7 %	-2,4%
Tekninen toimi	36	4	37	6	-2,7 %	-33,3 %
	22	1	21		4,8 %	
Yhteensä	323	84	329	82	-1,8 %	2,4 %
	407		411		-1,0 %	
Työllistetyt		25		20		25 %
Yhteensä sis. työllistetyt	432		431		0,2 %	

Henkilöstön määrä on vakiintunut Hausjärven kunnassa noin 430:een. Vuosittainen vaihtelu vakinaisten ja määräaikaisten välillä selittyy kelpoisuusehdoilla. Kaikkiin vakituisiin virkoihin/toimiin ei ole saatu palkattua kelpoisuusehdot täyttävää henkilöstöä vaikka tämä on aina ensisijainen tavoite.

Vuodesta 2018 on laadittu erillinen henkilöstökertomus, jossa henkilöstöä ja henkilöstökustannuksia koskevia tietoja on kuvattu yksityiskohtaisesti.

1.9 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista asioista

Kunnanhallitus on 18.12.2018 käynnistänyt sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan mallin valmistelun hankinnan. Työ on käynnistynyt ja saatetaan loppuun 31.5.2019 mennessä.

Tavoitteiden toteuttamisen kannalta merkityksellisimmät riskit ovat avainhenkilö- ja resurssiriski. Kunnan pienen organisaation haavoittuvuus korostuu erityisesti tehtävissä, joita tekee vain yksi henkilö. Tällaisia tehtäviä on useita jokaisella toimialalla. Avainhenkilö- ja resurssiriskejä on pyritty hallitsemaan erityisesti hyvän esimiestyön keinoin: viestinnällä, tehtävänkuvamäärittelyillä, koulutuksella ja korvausrekrytoinneilla.

Resurssiriskiä pyritään hallitsemaan osana vuosittaista toiminta- ja taloussuunnittelua: talousarviovalmistelussa suunnitellaan tehtävät käytettävissä oleviin resursseihin. Lisäksi kunta hankkii si- jaistyövoimaa ostopalveluna Seuturekry Oy:ltä. Sijaisten saatavuuteen liittyvää riskiä on tästä huolimatta edelleen olemassa. Seuturekry Oy:n sijaiskustannukset ovat pienentyneet 3,5% vuodesta 2017. Vuoden aikana työterveyshuollon lääkäriaikojen saaminen on ollut haasteellista palveluntuottajalta. Toiminnallisiin riskeihin liittyvät myös hankintoihin liittyvät riskit. Kunta ostaa palveluja mutta hankintoihin liittyvää kilpailutus- sekä sopimusten laadinta- ja valvontaosaamisresurssia on rajoitetusti. Riskiä on pyritty pienentämään siten, että kunta käyttää mahdollisimman paljon KL-Kuntahankinnat Oy:n ja KuntaPro Oy:n kilpailuttamia puitesopimuksia. Jälkimmäiseltä kunta voi myös ostaa erilaisia hankintojen asiantuntijapalveluita.

Kunnassa on paljon tietojärjestelmiä, jotka sisältävät luottamuksellisia tietoja. Tämä riski on ollut olemassa ennenkin ja sitä hallinnoidaan yhdessä RHL-Data Oy:n kanssa. Sosiaalisen median mukanaan tuoman riskin osalta kunnan henkilöstön ja luottamushenkilöiden tulee käyttää sosiaalista mediaa niin, ettei luottamuksellisia tietoja välity julkiseen jakeluun. Vuoden aikana henkilöstöä koulutettiin tietoturvasta ja esimiehille järjestettiin tämän lisäksi erillinen GDPR-koulutus EU:n tietosuoja-asetuksen voimaantuloon liittyen. Kunnanhallitus on 6.3.2018 nimennyt tietoturvavastaavan RHL-Datan henkilöstöstä. RHL-Data koordinoi tietoturvamutoshanketta keskitetysti ja seudullisesti.

Vuoden 2018 aikana käynnistyivät myös RHL-Dataan kohdistuvat muutokset, kun Riihimäki ja Loppi irtisanoivat puitesopimuksensa yhtiön kanssa. Tällä on vaikutusta yhtiön palvelutuotantoon. Muutokset kunnan talous- ja henkilöstöhallinnon palveluissa voivat olla alttiina erilaisille riskeille.

Kunnan ikärakenne ja sairaanhoitopiirin uusi sairaalahanke aiheuttavat korotuspaineita terveydenhuoltokustannuksiin. Uuteen sairaalahankkeeseen sisältyy sairaanhoitopiirin mukaan monia aikatauluun, hankkeen laajuuteen, rahoitukseen ja talouteen liittyviä riskejä. Sairaalahanke rahoitetaan lainalla, joten talouden näkykulmasta tulevien vuosien korkotaso, sen muutokset ja vaikutukset sairaanhoitopiirin talouteen ovat selkeä riski. Sairaalahankkeen riskejä hallitaan sairaanhoitopiirin osalta hankkeen omalla riskienhallintasuunnitelmalla. Kunta pyrkii omistajaohjauksen keinoin pienentämään hankkeen kokoa niin, että se ei muodostuisi liian suureksi riskiksi taloudelle ja toimintaedellytyksille.

Taloudellisista riskeistä merkittävimmät kohdistuvat verotulojen ja valtionosuuksien kehitykseen sekä investointien lisääntyessä tulevaisuuden korkotasoon. Näiden riskien osalta keskeistä on

Tilinpäätös 2018

yleisen taloudellisen tilanteen ja rahamarkkinoiden tilanteen kehittyminen ja kehityksen seuraaminen. Kaikkien riskien olemassaoloon kunta ei voi vaikuttaa, mutta kylläkin siihen, miten suuri vaikutus riskien konkretisoitumisella on kunnan toimintaan ja talouteen.

Tulevaisuuden kunnan tehtävät, niiden muotoutuminen ja yhteistyö maakuntien kanssa samoin kuin sote- ja maakuntauudistuksen myötä tapahtuvat omaisuus- ja toiminnan järjestelyt aiheuttavat osittain vielä epätietoisuutta. Riskiä pienennetään olemalla aktiivisesti mukana valmistelussa ja muutoksen eturintamassa. Aktiivista omistajuutta jatketaan muutokseen asti terveydenhuollon kuntayhtymissä niiden taloudellisen kehityksen varmistamiseksi.

2 Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Sisäisen valvonnan tarkoitus on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä ja viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Sisäisen valvonnan tulee toteutua kunnan johtamis-, suunnittelu- ja ohjauk käytännössä.

Kunnanhallitus ohjaa ja valvoo kunnan toimintaa. Kunnanjohtajalla on kokonaisvalvontavastuu ja edelleen toimialajohtajilla on vastuu toiminnan riskien ja tietoriskien tunnistamisesta, ennaltaehkäisemisestä ja hallitsemisesta. Myös tulosyksiköiden johtajat ja suuremmista toimintakokonaisuuksista vastaavat esimiehet vastaavat sisäisen valvonnan toteutumisesta henkilöriskien, omaisuuden vahinkoriskien ja tietoriskien tunnistamiseksi, ennalta ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi sekä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valvontaympäristö

Kunnan hallinnon ja talouden valvonnassa ulkoinen ja sisäinen tarkastus muodostivat yhteisen valvontajärjestelmän tilikaudella 2018. Toimivasta johdosta riippumattomat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja järjestivät ulkoisen valvonnan. Jokaisessa tarkastuslautakunnan kokouksessa pidetään kunnanjohtajan sekä hallintopäällikön katsaus ajankohtaisiin asioihin ja taloustietoihin. Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastasi kunnanhallitus.

Kunnalla ei ole erillistä sisäistä tarkastajaa, joten sisäinen tarkastus jakautuu esimiesten ja toimielinten sisäiseen tarkkailuun, seurantaan ja ohjaamiseen. Näiden toimien tarkoituksena on ollut varmistua lakien, asetusten, muiden määräysten, viranomaisohjeiden sekä kunnan toimintojen järjestämiseen liittyvien ohjeiden ja suunnitelmien noudattamisesta.

Valvontaa ja seurantaa edistävät myös erilaiset kokoukset ja keskustelut: johtoryhmän kokous, toimialapalaverit, työpaikkakokoukset, yhteiset koulutustilaisuudet ja kehityskeskustelut.

Sääntöjen ylläpito- ja päivittämistarvetta tarkastellaan jatkuvasti ja tavoite on, että säännöstö olisi jatkuvasti tarkoituksenmukainen kulloisessakin toimintaympäristössä. Hankintaohje päivitettiin vuonna 2018. Vuoden viimeisessä kokouksessa valtuusto päätti talousarviopäätöksenteon yhteydessä uudistaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeet vuonna 2019. Samassa yhteydessä uudistetaan myös konserniohje ja omistajaohjauksen periaatteet.

Hallintosääntö on ollut nyky muodossaan voimassa 8.2.2017 alkaen. Hallintosäännön päivitystyö on aloitettu syksyllä 2018 mm. tapahtuneiden henkilömuutosten johdosta.

Tilinpäätös 2018

Kunnanvaltuusto hyväksyi uuden kuntastrategian kokouksessaan 12.12.2017. Vuosi 2018 oli näin ollen ensimmäinen kokonainen kalenterivuosi uudella kuntastrategialla.

Konsernivalvonta

Konserniyhtiöiden hallitukseen ja yhtiökokouksiin kunnan edustajat on valittu pääsääntöisesti kunnanhallituksen jäsenten, valtuuston puheenjohtajien, kunnanvaltuuston tai johtavien viranhaltijoiden keskuudesta.

Tytäryhtiöiden osalta konsernivalvontaa tapahtuu myös tilintarkastuksen myötä. Tytäryhteisöissä tilintarkastuksen suorittaa kunnan tilintarkastaja.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Tiedossa ei ole poikkeamia kunnan säännösten, määräysten ja päätösten noudattamisessa.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Tavoitteet on asetettu talousarviossa ja ne on laadittu hallintokuntien toimesta. Talousarvion tulo- ja menojako vastaa organisaatorakennetta ja jokaiselle määrärahalle voidaan osoittaa siitä vastaava toimielin tai tilivelvollinen viranhaltija.

Kunnanhallitus ja lautakunnat määräävät kukin toimialallaan vuosittain laskujen hyväksyjät. Kunnanhallitukselle raportoidaan toiminnasta ja taloudesta säännöllisesti. Raportit on saatettu myös kunnanvaltuustolle tiedoksi. Vuonna 2018 tehtiin yksi osavuosisiksaus ensimmäisestä puolesta vuodesta.

Toimintojen tuloksellisuuden tavoitteiden asettaminen huomioi strategiset päämäärät, keskeiset menestystekijät, mittarit ja tavoitetasot:

- taloudesta ja vetovoimasta
- henkilöstöstä ja henkilöstön uudistumisesta
- asiakkaasta ja kuntalaisesta sekä
- palveluiden järjestämisestä ja tuotantotavoista.

Tuloarvioiden ja määrärahojen käytön osalta on harjoitettu säännöllistä raportointia. Kunnanhallitukselle on esitetty rahamääräiset toteutumat verotulokertymiseen säännöllisesti. Toimialat seuraavat talousarvion toteutumista raporteista kuukausittain.

Riskienhallinnan järjestäminen

Henkilöstökoulutuksella on pyritty varmistamaan osaamisen riittävyys ja pyritty vähentämään avainhenkilöriskien syntymistä.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun kannalta keskeisiä henkilöitä osallistuu vuosittain varautumiskoulutuksiin ja maanpuolustuskursseille.

Tilinpäätös 2018

Kunnan vakuutusturva on kilpailutettu vuonna 2018. Tällöin analysoitiin kunnan riskejä erilaisissa toiminnoissa ja vakuutusturva mitoitettiin riskien mukaisesti. Silti voidaan sanoa, että riskienhallinnan järjestäminen ei ole perustunut kaikilta osin riittävän ajantasaisiin, kattaviin ja järjestelmällisiin menettelyihin. Riskienhallinnan järjestämistä arvioidaan vuoden 2019 aikana, kun riskienhallinnan ohjeistuksia uudistetaan.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Käyttöomaisuus- ja irtaimistokirjanpidon ylläpito ja tarkistaminen on suoritettu sisäisen valvonnan ohjeen mukaisesti. Kunnan tiedossa ei ole, että omaisuuden hankinnassa tai käyttöarvossa olisi toteutunut menetyksiä, arvon alennuksia tai että olisi jouduttu korvausvastuuseen tai muuhun oikeudelliseen vastuuseen.

Tilinpäätökseen on kirjattu Ryttylän koulun purkamisen takia lisäpoisto. Vuoden 2018 aikana rakennusten tasearvosta kirjattiin lisäpoistona Ryttylän koulun aiemmista saneerauksista jäljellä olevat arvot yhteensä 214 406 euroa.

Sopimustoiminta

Tilinpäätöstä laadittaessa on ennakoitavissa, että kunnan taseessa oleva 30 000 euron saatava yritykseltä riitautetaan, mikäli yritys ei maksa annetussa aikataulussa velkaa takaisin. Kunnan tiedossa ei ole muita sellaisia sopimuksista aiheutuvia mahdollisia negatiivisia seuraamuksia, joista aiheutuisi taloudellista vahinkoa.

3 Kokonaistalouden tarkastelu

3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen – tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Tuloslaskelma sisältää vain ulkoiset kulut ja tuotot. Tilinpäätös sisältää Hausjärven kunnan lisäksi taseyksikkönä käsitellyn Hausjärven vesihuoltolaitoksen tilinpäätöksen. Kokonaisuutena tilinpäätös on 926 274 euroa alijäämäinen. Vesihuoltolaitoksen tulos on 113 742,66 euroa ylijäämäinen.

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

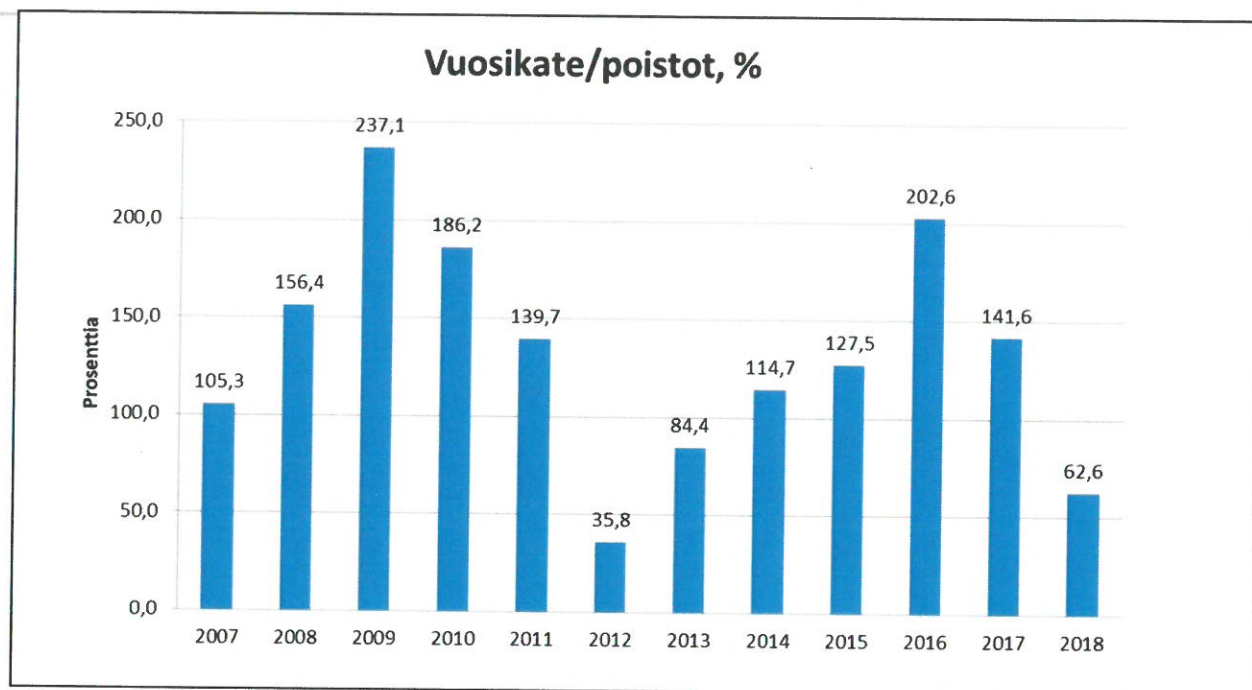
(ulkoinen, 1000 €)

	2018 (1000 €)	2017 (1000 €)
Toimintatuotot	6 433	6 596
Valmistus omaan käyttöön	23	35
Toimintakulut	-49 778	-49 034
Toimintakate	-43 322	-42 404
Verotulot	31 690	32 232
Valtionosuudet	13 374	13 575
Rahoitustuotot ja -kulut	-189	-405
Korkotuotot	6	5
Muut rahoitustuotot	60	11
Korkokulut	-247	-319
Muut rahoituskulut	-8	-102
Vuosikate	1 553	2 998
Poistot ja arvonalentumiset	-2 480	-2 117
Tilikauden tulos	-926	882
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-926	882

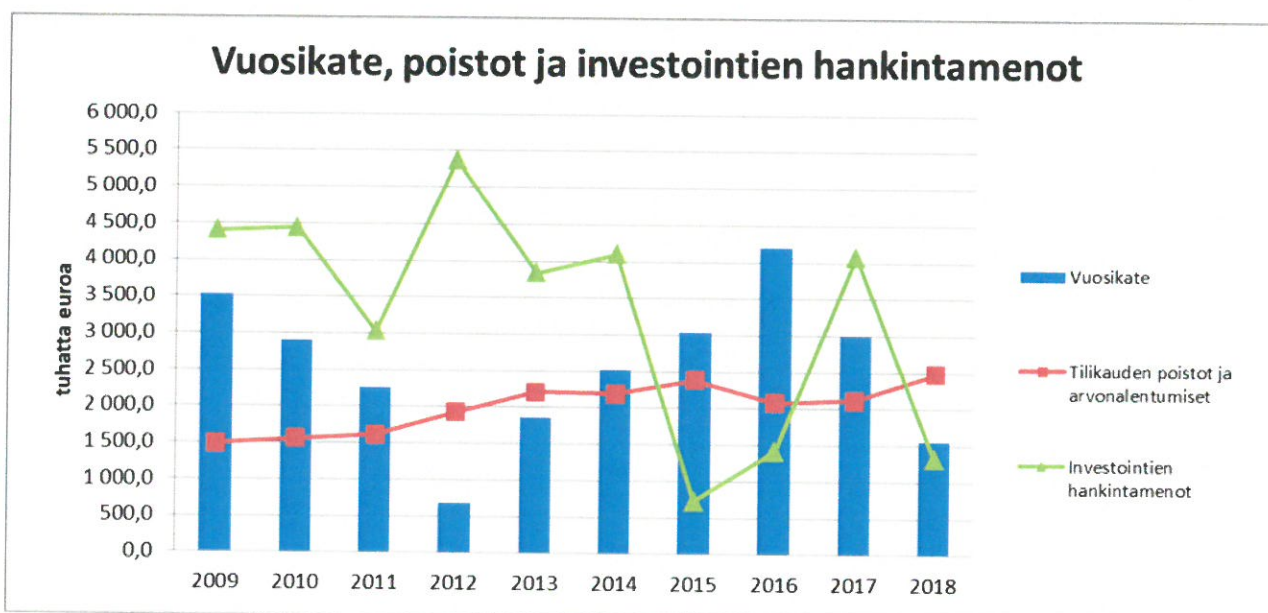
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	13 %	13 %
Vuosikate/poistot, %	63 %	142 %
Vuosikate, euroa/asukas	185 €	352 €
Asukasmäärä	8 416	8 507

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin ja lainanlyhennyksiin tai sijoituksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, on kunnan tulo-rahoitus riittävä ja sillä pystytään kattamaan vähintään vuosittaiset korvausinvestoinnit.

Tilinpäätös 2018

Viimeisen 12 vuoden aikana Hausjärven kunnan vuosikate/poistot -tunnusluku on ollut yli 100, kolmea vuotta lukuunottamatta. Muina vuosina vuosikate on ylittänyt vuosittaiset poistot ja arvonalentumiset. Vuosina 2015 ja 2016 investointien määrä oli edellisvuosia pienempi ja vuosikate riitti sekä poistoihin että uusinvestointeihin.

Tilinpäätös 2018

3.2 Toiminnan rahoitus – rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT	2018	2017
	(1000 €)	(1000 €)
Toiminnan rahavirta	1 197	2 200
Vuosikate	1 553	2 998
Tulorahoituksen korjaukset	-357	-799
Investointien rahavirta	-1 194	-3 366
Investointimenot	-1 313	-4 075
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	119	709
Toiminnan ja investointien rahavirta	3	-1 166
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	14	14
Antolainasaamisten vähennys	14	14
Lainakannan muutokset	-2 070	-532
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	5 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 270	-5 232
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 200	-800
Oman pääoman muutokset	-147	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	585	472
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-35	-22
Vaihto-omaisuuden muutos	2	3
Saamisten muutos	-122	354
Korottomien velkojen muutos	740	138
Rahoituksen rahavirta	-1 619	-47
Rahavarojen muutos	-1 616	-1 213
Rahavarat 31.12.	487	2 103
Rahavarat 1.1.	2 103	3 316
RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2018	2017
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1	3 341	1 292
Investointien tulorahoitus, %	118 %	74 %
Lainanhoitokate	0,33	0,60
Kassan riittävyys, päivää	3	13
Asukasmäärä	8 416	8 507

Tilinpäätös 2018

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymää seurataan 5 vuoden ajanjaksoissa.

Rahoituslaskelman välitulos Toiminnan ja investointien rahavirta itsessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulo-rahoitus, % = $100 \times \text{vuosikate} / \text{investointien omahankintameno}$.

Investointien tulo-rahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulo-rahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate = $(\text{vuosikate} + \text{korkokulut}) / (\text{korkokulut} + \text{lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo kunnan tulo-rahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Kassan riittävyys, päivää = $365 \times \text{rahavarat 31.12.} / \text{kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku kuvaa kunnan maksuvalmiutta ja se ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

Tilinpäätös 2018

Kunnassa, jossa talous on tasapainossa, toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saa muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Hausjärven kunnan investointien vähentyminen 2015 – 2016 käänsi toiminnan ja investointien rahavirran positiiviseksi. Tilikauden 2017 jälkeen tunnusluku kääntyi 5 vuoden ajanjaksolla laskettuna positiiviseksi ja oli vuoden 2018 osalta 3,341 miljoonaa euroa.

Lainanhoitokate katsotaan hyväksi, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttäväksi kun tunnusluku on 1-2 ja heikoksi kun tunnusluvun arvo jää alle yhden. Vuonna 2018 lainanhoitokate oli 0,33. Tämä tarkoittaa, että vieraan pääoman hoitoon joudutaan ottamaan jatkossakin lisälainaa.

Tilikauden aikana on maksettu investointeja sekä lainoja suunnitelman mukaisesti, uutta lainaa on nostettu tätä vähemmän ja rahavarat ovat vähentyneet. Tämä näkyy kassan riittävyys –tunnusluvun alenemisena. Kuntaliiton suosituksen mukaan tavoitearvona voidaan pitää 14-30 päivän kassan riittävyttä. Hausjärven tunnusluku putosi tilinpäätöshetkellä 3 päivään. Pääsääntöisesti maksuvalmiutta pyritään ylläpitämään kuntaliiton suositusten mukaisena.

Tilinpäätös 2018

3.3 Tase ja sen tunnusluvut

Taseen tarkoitus on kuvata kunnan taloudellista asemaa tilinpäätöshetkellä. Hausjärven kunnan tase sisältää kunnan ja sen taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen taseen.

VASTAAVAA	2018	2017
PYSYVÄT VASTAAVAT	44 705	45 915
Aineettomat hyödykkeet	2 012	2 153
Aineettomat oikeudet	12	6
Muut pitkävaik. menot	2 000	2 147
Aineelliset hyödykkeet	34 117	35 150
Maa- ja vesialueet	6 458	6 414
Rakennukset	17 160	18 053
Kiinteät rak. ja laitteet	9 564	10 050
Koneet ja kalusto	434	509
Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	501	124
Sijoitukset	8 576	8 613
Muut osakkeet ja osuudet	8 462	8 485
Muut lainasaamiset	109	122
Muut saamiset	5	5
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	30	33
Lahjoitusrahast. er.katteet	30	33
VAIHTUVAT VASTAAVAT	1 802	3 299
Vaihto-omaisuus	97	99
Aineet ja tarvikkeet	97	99
Saamiset	1 218	1 096
Pitkäaikaiset saamiset	75	235
Lainasaamiset	30	190
Pitkäaikaiset muut saamiset	45	45
Lyhytaikaiset saamiset	1 143	861
Myyntisaamiset	665	477
Muut saamiset	190	169
Siirtosaamiset	288	215
Rahat ja pankkisaamiset	487	2 103
VASTAAVAA YHTEENSÄ	46 536	49 247

Tilinpäätös 2018

VASTATTAVAA	2018 euroa	2017 euroa
OMA PÄÄOMA	19 587	20 661
Peruspääoma	14 524	14 524
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 137	5 255
Oikaisu edellisiin tilikausiin	-147	0
Tilikauden yli- / alijäämä	-926	882
PAKOLLISET VARAUKSET	384	652
Muut pakolliset varaukset	384	652
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	69	108
Lahjoitusrahastojen pääomat	40	44
Muut toimeksiantojen pääomat	29	64
VIERAS PÄÄOMA	26 496	27 826
Pitkäaikainen	14 498	18 507
Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta	14 498	18 507
Lyhytaikainen	11 997	9 320
Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta	7 208	5 270
Saadut ennakot	3	6
Ostovelat	1 423	1 652
Muut velat	366	286
Siirtovelat	2 997	2 106
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	46 536	49 247

TASEEN TUNNUSLUVUT		
	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	42,1	42,0
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	51,4	53,1
Velat ja vastuut % käyttötuloista	52,7	53,9
Kertynyt yli-/alijäämä, 1.000 €	5 063	6 137
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	602	721
Lainakanta 31.12., 1.000 €	21 707	23 777
Lainakanta 31.12./asukas	2 579	2 795
Lainasaamiset, 1.000 €	109	122
Asukasluku	8 416	8 507

Tilinpäätös 2018

Omavaraisuusaste, % = $100 \times (\text{oma pääoma} + \text{poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{koko pääoma-saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden minimimitavoitetasona voidaan 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Alempi omavaraisuusaste merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 \times (\text{vieras pääoma-saadut ennakot}) / (\text{käyttötulot})$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuloista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista.

Velat ja vastuut % käyttötuloista = $100 \times (\text{vieras pääoma-saadut ennakot} + \text{vuokravastuut}) / (\text{käyttötulot})$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun silloin, kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut.

Lainakanta 31.12. = vieras pääoma - (saadut ennakot+ostovelat+siirtovelat+muut velat)

Lainasaamiset 31.12. = sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Kunnan suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluku pienentyi vain hieman. Luku kuvaa kunnan kykyä selvitä omalla tulorahoituksella velan takaisinmaksusta. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Velat ja vastuut % käyttötuloista on tunnusluku, joka ottaa huomioon myös leasing- tai vuokrasopimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa. Hausjärvellä tunnuslukua kasvattaa Oitin koulun vuonna 2017 käyttöön otettujen siirtotilojen tulevat vuokrat ja Ryttylän koulun vuonna 2018 käyttöön otettujen siirtotilojen vuokrat.

Kunnan lainakanta pienentyi 2,07 miljoonaa euroa ja oli tilikauden päättyessä 2 579 euroa asukasta kohden. Lainakanta asukasta kohden oli edelleen alle Manner-Suomen kuntien keskiarvon, mikä oli vuoden 2018 lopussa arviolta 3 051 euroa/asukas. Tulevina vuosina talousarviossa on varauduttu kasvaviin investointeihin ja samalla uusien talousarviolainojen nostamiseen.

Kunnan taseessa on pakollinen varaus koskien Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin alijäämiä. Kun pakollinen varaus vuonna 2015 muodostettiin, KHSHP:n taseesta huomioitiin ainoastaan tilikauden ja edellisten tilikausien alijäämä. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 118/2018 mukaan kunnan ja kuntayhtymän katettavaa alijäämää määriteltäessä taseeseen merkityt investointivaraukset ja poistoerot sekä muut omat rahastot kuin arvonkorotusrahastot huomioidaan alijäämää pienentävinä erinä, koska ne ovat luonteeltaan tuloksenkäsittelyeriä. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleishojeessa kunnan ja kuntayhtymän taseen laatimisesta (2016) on nostettu tasejatkuvuuden osalta esille, että hyvän kirjanpitolautakunnan mukaan aikaisempaan tilikauteen kohdistuva olennainen virhe tai laskentakäytännön muutos tehdään oman pääoman erää Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä oikaisemalla. Oikaisuja ei siten tehdä tulosvaikutteisesti vaan takautuvasti. Tilinpäätöksessä 2018 oman pääoman erää Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä on oikaistu 209 497,13 eurolla, josta suurin osa johtuu edellä kuvatusta laskentakäytännön muutoksesta ja osa vuosien 2016 ja 2017 pakollisen varauksen purkamisen yhteydessä tehdystä virheellisestä kirjauksesta, jonka johdosta varausta on purettu liian vähän. Tilinpäätökseen on lisäksi tehty noin 357 000 euron pakollinen varaus sairaanhoitopiirin Ahveniston kiinteistön arvon

Tilinpäätös 2018

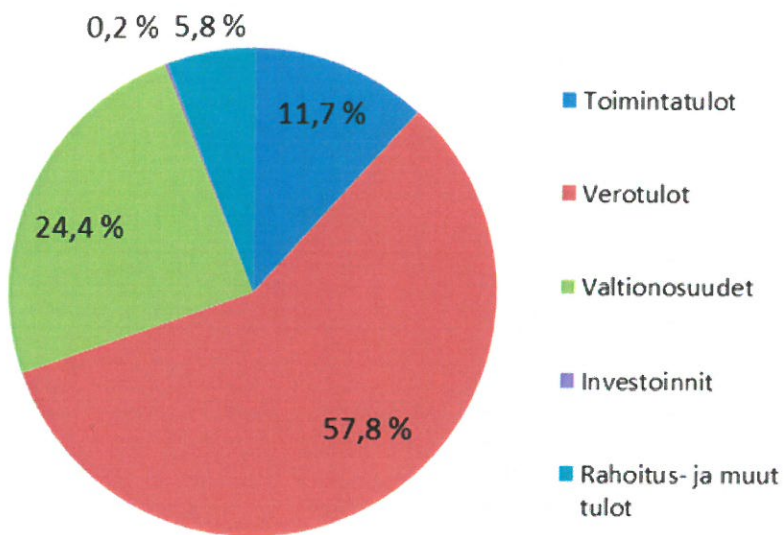
muutoksesta johtuen, josta johtuen edellisten tilikausien alijäämä pienenee samalla euromäärällä.

3.4 Ulkoiset kokonaistulot ja -menot

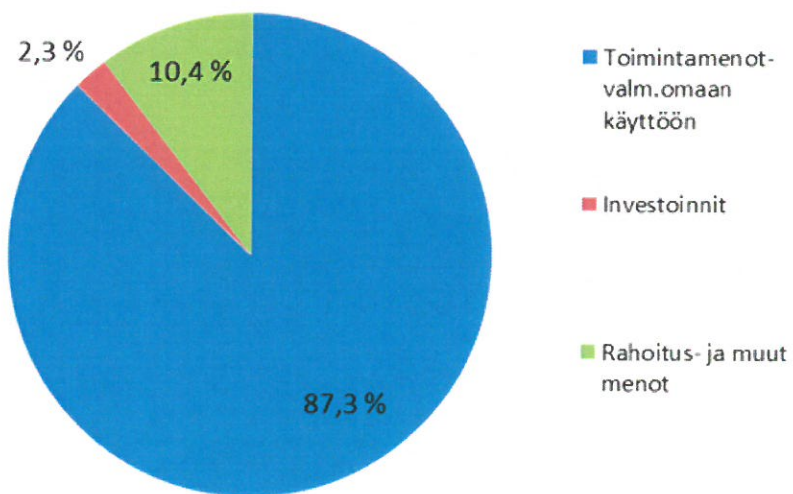
Kokonaistulojen ja menojen laskelma on koottu vuoden 2018 tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta, jotka sisältävät vain ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat ja jossa taseyksikkö (vesihuoltolaitos) on yhdistetty rivi riviltä. Kokonaistulo- ja menokäsitteet kattavat laskelmassa varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön. Näin ollen tarkastelussa tuloihin luetaan myös lainanotto.

	2018		2018
TULOT	1 000 €	MENOT	1 000 €
<i>Varsinainen toiminta</i>		<i>Varsinainen toiminta</i>	
Toimintatuotot	6 433	Toimintakulut	49 778
Verotulot	31 690	-Valmistus omaan käyttöön	-23
Valtionosuudet	13 374	Korkokulut	247
Korkotuotot	6	Muut rahoituskulut	8
Muut rahoitustuotot	60		
Tulorahoituksen korjauserät		Tulorahoituksen korjauserät	
-Pysyv. vast. hyödykk. luov.voitot	-90	-Pakollisten varausten muutos	267
		-Pysyv. vast. hyödykk. luov.tappiot	-1
<i>Investoinnit</i>		<i>Investoinnit</i>	
		Investointimenot	1 313
-Pysyv. vast. hyödykk. luov.tulot	119		
<i>Rahoitustoiminta</i>		<i>Rahoitustoiminta</i>	
Antolainasaamisten vähennykset	14		
		Pitkäaik. lainojen vähennys	5 270
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	3 200		
Oman pääoman lisäykset	0	Oman pääoman vähennykset	147
Kokonaistulot yhteensä	54 806	Kokonaismenot yhteensä	57 007
<i>Täsmäytys:</i>			
Kokonaistulot - kokonaismenot =		-2 201	
Rahavarojen muutos - Muut maksuvalmiuden muutokset =		-2 201	

Kokonaistulot

Kokonaismenot

Tilinpäätös 2018

4 Kuntakonsernin toiminta ja talous

4.1 Konsernirakenne ja toiminnan ohjaus

Kuntalain 68 a §:n perusteella kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta.

Hausjärven kunnan konsernitilinpäätös sisältää seuraavat yhteisöt:

YHDISTELMÄ KONSERNITILINPÄÄTÖKSEEN SISÄLTYVISTÄ YHTEISÖISTÄ

	Yhdistely konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt		
Yhtiöt	1	0
Säätiöt	1	0
Kuntayhtymät	4	0
Osakkuusyhteisöt	1	0
Yhteensä	7	0

Yhtiöt

Hausjärven Talo Oy   tytär
RHL-Data Oy   osakkuus

Säätiöt

Hausjärven Vammaissäätiö   tytär

Kuntayhtymät

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä
Eteva kuntayhtymä
Hämeen maakuntaliitto, kuntayhtymä, josta käytetään nimeä Hämeen Liitto

Tilinpäätös 2018

Hausjärvellä on laadittu omistajapolitiikka ja Hausjärvi -konsernin konserniohjeet, jotka on viimeksi päivitetty kunnanvaltuustossa 11.12.2012. Konserniohjeissa määritellään konserniohjauksen perusteet ja tavoitteet. Kunnanvaltuusto asettaa konsernin tavoitteet talousarviovalmistelun yhteydessä.

Kunnanvaltuusto

Kunnanvaltuusto on Hausjärvi -konsernin toiminnan ylin toimielin. Kunnanvaltuusto hyväksyy konsernijohtamista koskevat yleiset tavoitteet ja toimintaperiaatteet.

Kunnanvaltuusto tarkistaa koko konsernin strategian vähintään kerran valtuustokaudessa. Kunnanvaltuusto asettaa taloussuunnitelmassa tytäryhteisölle ja toiminnallisesti merkittävälle yhteisölle vuosittaiset tavoitteet.

Kunnanvaltuusto määrittelee omistajapolitiikan perusteet. Omistajapolitiikan tavoitteena on laadukkaiden ja kustannustehokkaiden palvelujen tuottaminen kuntalaisille.

Kunnanvaltuusto päättää pääomasijoituksista tytäryhteisöihin sekä myöntää tarvittavan takauksen pitkäaikaisen vieraan pääoman hankintaan. Kunnanvaltuusto valvoo kunkin tytäryhteisön toimintaa sen vuotuisen tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä liitetietojen kautta sekä pidättää itsellään oikeuden saada tarvittavia lisäselvityksiä niin harkitessaan.

Tarkastuslautakunta arvioi kunnanvaltuuston puolesta arviointikertomuksessaan tytäryhteisöjen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista.

Yhtiökokousedustajien ja toimielinten jäsenten valinnasta määrätään hallintosäännössä.

Kunnanhallitus

Kunnanhallitus ohjaa Hausjärvi -konsernia. Hallitus vastaa Hausjärvi -konsernin toiminnan ja talouden koordinoinnista.

Kunnanhallitus seuraa ja valvoo tytäryhteisöjen toimintaa ja tekee toimenpide-ehdotuksia yhteisön hallitukselle tarvittavista toimenpiteistä. Kunnanhallitus antaa konsernitilinpäätöksen yhteydessä tiedot kunnanvaltuustolle yhteisöjen toiminnasta ja taloudesta.

Yhtiökokousedustajien ja toimielinten jäsenten valinnasta määrätään hallintosäännössä.

Tilintarkastajia valittaessa on kiinnitettävä huomiota konsernia koskeviin tilintarkastuslain säännöksiin ja muutoinkin varmistuttava valvonnan kattavuudesta.

Kunnanhallitus antaa tarvittaessa ohjeita edustajilleen tytäryhteisöjen yhtiökokouksissa. Kunnanhallitus kuulee tarvittaessa tytäryhteisön hallituksen puheenjohtajaa ja toimitusjohtajaa asiantuntijoina käsiteltäessä tytäryhteisön yhtiökokousasioita.

Kunnanhallitus antaa ohjeet yhteisön hallituksessa oleville kunnan edustajille merkittävistä toiminnallisista ja taloudellisista linjaratkaisuista. Kunnanhallitus seuraa ja valvoo yhteisöjen toimintaa ja tekee tarvittavat toimenpide-ehdotukset.

Tilinpäätös 2018

Lautakunnat

Lautakunnat toiminnan järjestämisestä vastaavina toimieliminä seuraavat toimialaansa kuuluvien tytäryhteisöjen toimintaa, puuttuvat epäkohtiin ja raportoivat tarvittaessa kunnanhallitukselle.

Tarkastuslautakunnalla on oikeus saada tietoja ja selvityksiä kunnan tytäryhteisöjen toiminnasta. Tarkastuslautakunta raportoi arviointikertomuksessaan tavoitteiden saavuttamisesta.

Kunnanjohtaja sekä hallinto- ja talouspäällikkö

Kunnanjohtaja vastaa Hausjärvi -konsernin strategisesta johtamisesta yhdessä johtoryhmän kanssa.

Kunnanjohtaja sekä hallinto- ja talouspäällikkö seuraavat ja valvovat tytäryhteisöjen toimintaa kunnanhallituksen hyväksymän työnjaon mukaisesti. Yhteisöt ovat velvollisia antamaan seurannan edellyttämät tiedot. Kunnanjohtaja sekä hallinto- ja talouspäällikkö raportoivat seurannasta vuosittain kunnanhallitukselle päätetyn työnjaon mukaisesti ja tarvittaessa muulloinkin.

Kunnanjohtajalla sekä hallinto- ja talouspäälliköllä on läsnäolo- ja puheoikeus valvomansa yhteisön hallituksessa hyväksytyn työnjaon mukaisesti. Hallinto- ja talouspäälliköllä on oikeus antaa tytäryhteisöille talousarvion seurantaan ja konsernitilinpäätöksen laadintaan liittyviä aikataulua koskevia sitovia ohjeita ja muita ohjeita.

Konsernin tytäryhteisö

Konsernin tytäryhteisön hallitus tai vastaava toimielin ja toimitusjohtaja vastaavat asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta sekä siitä, että tytäryhteisössä toimitaan lainsäädännön ja konserniohjeiden mukaan.

Tilinpäätös 2018

4.2 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Sairaanhoitopiirin yhtymähallituksen 19.3.2019 käsittelemän tilinpäätöksen mukaan 60 miljoonan euron arvonalennuskirjauksen jälkeen kuntayhtymän Ahveniston rakennusten tasearvo vastaa paremmin niiden arvioitua käypää arvoa. Sairaanhoitopiirin hallitus on 21.5.2019 päättänyt oikaista tilinpäätöstä siten, että Ahvenistolla sijaitsevan kiinteistön tasearvon alentaminen samoin kuin sairaanhoitopiirin peruspääoman alentaminen jätetään tekemättä vuoden 2018 tilinpäätöksen yhteydessä. Hausjärven kunnan tilinpäätöksessä on huomioitu Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin oikaistu tilinpäätös. Kunnan ja sitä kautta konsernin tilinpäätökseen on lisäksi tehty noin 357 000 euron pakollinen varaus sairaanhoitopiirin Ahveniston kiinteistön arvon muutoksesta johtuen, josta johtuen edellisten tilikausien alijäämä pieneni samalla euromäärällä. Pakollinen varaus on tehty kirjanpitolain arvostusperiaatteista ja yleisistä tilinpäätösperiaatteista johtuen, koska sairaanhoitopiiri on arvioinut rakennusten käyvän arvon olevan merkittävästi kirjapitoarvoa alempi.

Hausjärven kunnan osuus Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kertyneestä alijäämästä on esitetty taseen pakollisissa varauksissa.

Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän tulos oli noin 880 000 euroa ylijäämäinen.

4.3 Arvio konsernin todennäköisestä kehityksestä

Tuleva hallitusohjelma ja hallituksen linjaukset tulevat vaikuttamaan siihen, miten kuntakonserni pystyy vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin ja mitä mahdollisia muutoksia tarvitaan rakenteisiin. Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän suunnitelmat alijäämien kattamiseksi ovat toteutuneet suunnitelmien mukaisesti. Alijäämä tulee kokonaisuudessaan katetuiksi vuoden 2019 loppuun mennessä. Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän rakennusinvestoinnit tulevat nostamaan arviolta 2% vuosikuluja.

Tilinpäätös 2018

4.4 Konserniyhteisöille ja muille tärkeille yhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tarkastelussa on mukana myös muita kuin konserniin yhdisteltyjä yhteisöjä (ks. konsernin rakenne edellä). Kunta asettaa tavoitteita myös yhteisöille, joissa kunnalla on omistusta ja jotka suorittavat kunnan kannalta tärkeää palvelutehtävää.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat palvelut	Ensikäynnille pääsyn odotusaika	Odotusaika ensikäynnille enintään 3 kk.	Tavoite toteutui.
Toimivat palvelut	Leikkausjonon pituus	Leikkausta odottavien potilaiden määrän pitäminen valvontaviranomaisen hyväksymissä rajoissa.	Tavoite toteutui.
Talouden tasapainon säilyminen	Talousarvion toteutuminen	Sairaanhoitopiirin tulos on talousarvion mukainen ilman lisälaskutusta kunnilta. Alijäämän kattaminen etenee vähintään suunnitellun mukaisesti.	Tavoite toteutui.

Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat palvelut	Kansansairauksien ennaltaehkäisy. Hammassairauksien ehkäisy. Hoitoon pääsyn seuranta, toteutuminen asetetuissa aikarajoissa. Virka-ajan ulkopuolisten vastaanotolla käytössä lääkäri-hoitaja työparimalli, hoitoon pääsyn seuranta.	Suun terveydenhuollon kiireettömän tutkimuksen aika 1kk sisällä yhteydenotosta. Palveluiden tarjontaa lisätään aukioloaikoja laajentamalla klo.18:00 asti. Vastaanottoaika lääkäri-hoitajatyöparille kahden viikon sisällä yhteydenotosta	Tavoite on toteutunut: Kiireettömän tutkimusajan sai hammaslääkärille kuukauden sisällä ja vastaanottoaikoja oli tarjolla Hausjärvellä viikoittain klo 8-18:00. Suuhygienistin vastaanottoaikoja oli saatavana myös jo aamulla klo 7:30.

Tilinpäätös 2018

Toimivat palvelut	Mielenterveys- ja päihdeyksikkö (MPY) kehittää uusia toimintatapoja, palveluiden oikea-aikainen saatavuus.	Ketterä-työryhmän toimintaa tarjotaan myös hausjärveläisille.	Tavoite on toteutunut. Ketterä-toiminta käynnistyi tammikuussa 2018 yhteistyössä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalityön kanssa. Yhteisestä alkuarvioinnista kaikille asiakkaille luovuttiin kuitenkin loppuvuodesta, ja uutta Ketterää kehitetään. Ketterä-toiminta käynnistyi tammikuussa 2018 yhteistyössä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalityön kanssa. Yhteisestä alkuarvioinnista kaikille asiakkaille luovuttiin kuitenkin loppuvuodesta, ja uutta Ketterää kehitetään.
Talouden tasapainon säilyminen	Talousarvion toteutuminen	Kuntayhtymän tulos on talousarvion mukainen ja alijäämän kattaminen etenee vähintään suunnitellun mukaisesti.	Tavoite on toteutunut: alijäämä saatiin katettua vuonna 2017.
Kuntalaisten tarvitseman perusterveydenhuollon järjestäminen	Asiakaspalautteen kerääminen; kiireellinen hoito Pulssi 77 ja suun terveydenhuolto tekstiviestikysely, sairaala asiakastytyväisyyskysely. Asiakkaat mukana palvelujen kehittämisessä.	Palveluun tyytyväisten käyttäjien osuus lisääntyy. Asiakasraati kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa.	Tavoite on toteutunut: palveluun tyytyväisten käyttäjien osuus lisääntyi kaikilla tulosalueilla (sairaalan tulosalue, avoterveydenhuollon tulosalue ja suun terveydenhuollon tulosalue). Asiakasraati kokoontui 4 kertaa vuoden aikana.

Tilinpäätös 2018

Hausjärven Talo Oy

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Kunnan elinvoima-ohjelmaa tukeva toiminta	Omistajan määräämän toiminnan toteutus päätösten mukaisesti	Yritysten toimitilatarpeisiin vastaaminen oman toiminnan tai ohjaavan toiminnan kautta	Ei ole toteunut.
Yhteistyö Hausjärven yrittäjien kanssa	Yhteinen työntekijä edistämässä yhteistyötä (palkkatuella)	Toteutuneet yhteistyöhankkeet ja tapahtumat (enintään 5 tapahtumaa vuodessa).	Toteutunut osittain. Suunniteltu yrittäjyysviikon tapahtuma, palvelumessuja ja muut yritystapahtumat yhteistyössä yrittäjien kanssa.

Hyria koulutus Oy

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat toisen asteen ammatillisen koulutuksen palvelut on saatavissa talousalueelta	Hausjärveläiset opiskelijat Hyriassa	Nuorten ja aikuisten toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa olevien määrä pysyy vuoden 2017 tasolla tai lisääntyy.	Opiskelijoiden määrä lisääntyi.

Tilinpäätös 2018

Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö (HRAKS)

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat palvelut	Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä	1. Peruskoulun päättäneet sekä lukion tai ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet nuoret saadaan ohjattua työhön tai koulutukseen. 2. Yhteistyö kunnan koulu-, nuoriso- ja perusturvatoimen kanssa toimii saumattomasti. 3. Työpajan kapasiteetti on täydessä käytössä. 4. Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuutta mitataan vuosittain.	1. Tavoite toteutui osittain. 2. Tavoite on toteutunut. Yhteistyö on tiivistynyt. 3. Tavoite on toteutunut. Työpajan toimintapäivätoteuma ylitti tavoitetason. 4. Tavoite on toteutunut. Työpajatoiminnan vaikuttavuutta on mitattu vuonna 2017 toiminnassa olleiden nuorten seurannalla, valtakunnallisen Sovari-kyselyn avulla sekä Hyria-säätiön oman asiakaskyselyn avulla.
Toimivat palvelut	Työpajatoiminta: asiakkaiden siirtyminen työhön tai koulutukseen	1. Aikuisten työpajalta vähintään 50 % asiakkaista siirtyy työelämään tai koulutukseen. Työpajan kapasiteetti on täydessä käytössä. Yhteistyö kunnan perusturvatoimen kanssa toimii saumattomasti. 2. Aikuisten työpajatoiminnan vaikuttavuutta mitataan vuosittain.	1. Tavoite on toteutunut. Asiakkaista 52,5 % siirtyi työelämään tai koulutukseen. Työpajan kapasiteetti on ollut täydessä käytössä. Yhteistyö kunnan kanssa on toiminut saumattomasti. 2. Aikuisten työpajatoiminnan vaikuttavuutta on mitattu asiakastytyväisyyskyselyn ja palautekeskustelujen avulla.

YritysVoimala Oy

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat palvelut	Yritysten tarvitsemien perusneuvontapalvelujen tuottaminen, yksi neuvontapäivä kuukaudessa Hausjärvellä.	Neuvontapalveluja saaneiden asiakkaiden lukumäärä vähintään 550 / vuosi, joista hausjärveläisiä noin 10 %.	Palveltujen yritysten ja aloittavien yritysten yhteismäärä oli 824 kpl.

Tilinpäätös 2018

RHL-Data Oy

Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat palvelut	ICT-kokonaisarkkitehtuurin kuvaamisen edellyttämät perustiedot tietovarannoista ja tietojärjestelmistä kootaan ja esitetään kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla ja käsitellään kunnan kanssa.	Kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla seudullisesti kootut perustiedot esitetään kokonaisarkkitehtuurin edellyttämällä tavalla (tapauskohtaisesti) tietojärjestelmien ja ICT-infrastruktuurin kehittämisen suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi.	Palvelujen toteuttamista on hankaloittanut RHL-Datan enemmistöosakkaan sopimuksen irtisanomisprosessi, joka on vaikuttanut RHL-Datan työskentelyilmapiiriin ja toimintaan.
Toimivat palvelut	ICT-ratkaisujen käytettävyys, toimintavarmuus ja seudullisuus	ICT-ratkaisujen valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota käytettävyyteen ja toimintavarmuuteen sekä ylläpitoon ja siihen, että ratkaisu tukee joustavasti palvelurakenteen ja mahdollisen kuntarakenteen muuttumista.	Valinnoissa on kiinnitetty huomiota käytettävyyteen, toimintavarmuuteen ja ylläpitoon sekä seudullisuuteen. Epävarmuutta on kuitenkin aiheuttanut RHL-Datan enemmistöosakkaan irtisanomisprosessi. Palvelurakenne ei muuttunut vuoden aikana.
Toimivat palvelut	Yhtiön ja kunnan väliset säännölliset seurantapalaverit	Jokaisella palvelualueella (henkilöstöhallinto-, taloushallinto- sekä tietohallinto- ja ICT-palvelut) pidetään useita seurantapalavereja vuoden aikana. Palavereissa käsitellään palveluiden laatua, virheiden ennaltaehkäisyä, prosessien kehittämistä ja yhtiön ja kunnan välisen työnjaon kehittämistä.	Seurantapalavereita on pidetty säännöllisesti.

Tilinpäätös 2018

Kuntakonserni

Toimivat palvelut	Palvelujen tuotteistaminen ja kustannuslaskenta	Yhtiö tuotteistaa omat palvelunsa hinnoittelun yksinkertaistamiseksi, vertailuhintojen saamiseksi ja joustavuuden lisäämiseksi.	Tuotteistaminen ei ole edennyt, mikä johtuu todennäköisesti yhtiön enemmistöosakkaan sopimuksen irtisanomisprosessista.
Toimivat palvelut	Huomioidaan maakunta- ja sote-uudistuksen tuomat muutokset palvelurakenteessa.	Suunnitelma palvelurakenteen mahdollisista sopeuttamistarpeista.	Maakunta- ja soteuudistusten etenemisen epävarmuuksista johtuen laajoja suunnitelmia palvelurakenteen sopeuttamistarpeista ei tehty.

Tilinpäätös 2018

Kuntakonserni

4.5 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

TULOSLASKELMA	2018	2017
Toimintatuotot	23 067 653,18	22 885 881,92
Toimintakulut	-65 585 988,04	-64 775 262,96
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	2 977,13	2 107,70
TOIMINTAKATE	-42 515 357,72	-41 887 273,34
Verotulot	31 690 445,84	32 232 393,36
Valtionosuudet	13 374 466,00	13 585 332,09
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	10 969,26	10 800,16
Muut rahoitustuotot	48 161,43	55 473,43
Korkokulut	-260 335,34	-337 305,65
Muut rahoituskulut	-2 906,33	-104 312,37
Rahoitustuotot ja -kulut	-204 110,97	-375 344,43
VUOSIKATE	2 345 443,14	3 555 107,68
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 128 030,60	-2 774 471,27
Omistuksen eliminointierot	0,00	0,00
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Poistot ja arvonalentumiset	-3 128 030,60	-2 774 471,27
Satunnaiset erät	0,00	138 065,76
TILIKAUDEN TULOS	-782 587,46	918 702,17
Tilinpäätössiirrot	499,28	1 662,39
Tilikauden verot	-13 039,77	-11 382,20
Laskennalliset verot	0,00	0,00
Vähemmistöosuudet	-218,75	4 304,96
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-795 346,70	913 287,32

Tilinpäätös 2018

Kuntakonserni

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
	2018	2017
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	35,2	35,3
Vuosikate/poistot %	75,0	128,1
Vuosikate, €/ asukas	279	418
Asukasmäärä	8 416	8 507

Kuntakonsernin tilikauden alijäämä on noin 130 000 euroa kunnan tilikauden alijäämää pienempi.

Tilinpäätös 2018

Kuntakonserni

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

KUNTAKONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

€ Konsernivaluutta

	2018	2017
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	2 345 443,14	3 555 107,68
Satunnaiset erät	0,00	138 065,76
Tilikauden verot	-13 039,77	-11 382,20
Tulorahoituksen korjaukset	249 147,76	-23 414,55
	2 581 551,13	3 658 376,69
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-2 226 721,35	-5 034 636,69
Rahoitusosuudet investointimenoihin	4 075,57	96 371,47
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	224 180,38	865 028,30
	-1 998 465,40	-4 073 236,92
Toiminnan ja investointien rahavirta	583 085,73	-414 860,23
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys		
- Antolainasaamisten vähennys	17 260,17	21 679,88
	17 260,17	21 679,88
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	429 806,97	6 171 663,55
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 946 264,59	-5 829 710,26
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 181 394,12	-800 000,00
	-2 335 063,50	-458 046,71
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	-356 871,36	0,00
	-356 871,36	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-33 333,14	-21 490,91
Vaihto-omaisuuden muutos	17 633,65	23 471,87
Saamisten muutos	-193 342,05	188 074,39
Korottomien velkojen muutos	904 030,74	142 677,29
	694 989,20	332 732,64
Rahoituksen rahavirta	-1 979 685,49	-103 634,19
Rahavarojen muutos	-1 396 599,76	-518 494,42
Rahavarat kauden lopussa	2 591 969,33	3 988 569,09
Rahavarat 1.1.	3 988 569,09	4 507 063,50
Rahavarojen muutos	-1 396 599,76	-518 494,41

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

	2018	2017
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 €	4 716	1 650
Investointien tulorahoitus, %	106	72
Lainanhoitokate	0	1
Kassan riittävyys, päivää	13	19

Asukasmäärä	8 416	8 507
-------------	-------	-------

Kuntakonserni

Konsernin tase ja sen tunnusluvut

TASE	2018	2017
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	215 361,69	207 146,31
Muut pitkävaikutteiset menot	2 009 389,48	2 159 759,47
Ennakkomaksut	104,60	0,00
Aineettomat hyödykkeet	2 224 855,77	2 366 905,78
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	6 619 065,68	6 574 764,59
Rakennukset	23 599 865,99	24 527 374,30
Kiinteät rakenteet ja laitteet	9 646 588,34	10 114 006,03
Koneet ja kalusto	997 226,94	1 095 198,66
Muut aineelliset hyödykkeet	800,29	800,29
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 002 562,03	381 491,92
Aineelliset hyödykkeet	41 866 109,27	42 693 635,79
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	403 214,31	389 122,81
Muut osakkeet ja osuudet	3 372 763,21	3 413 608,22
Muut lainasaamiset	141 742,18	159 002,35
Muut saamiset	9 040,39	9 040,39
Sijoitukset	3 926 760,09	3 970 773,77
PYSYVÄT VASTAAVAT	48 017 725,12	49 031 315,34
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiannot	29 443,30	26 672,06
Lahjoitusrahastojen varat	29 549,61	32 957,11
Muut toimeksiantojen varat	6 661,60	6 661,60
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	65 654,51	66 290,77
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	182 900,44	200 396,62
Muu vaihto-omaisuus	1 070,76	1 208,24
Vaihto-omaisuus	183 971,20	201 604,86
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	0,00	0,00
Lainasaamiset	30 000,00	190 000,00
Muut saamiset	133 018,27	143 760,98
Pitkäaikaiset saamiset	163 018,27	333 760,98
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	1 131 398,77	884 921,47
Muut saamiset	391 688,43	362 505,05
Siirtosaamiset	377 928,58	289 504,50
Lyhytaikaiset saamiset	1 901 015,78	1 536 931,02
Saamiset	2 064 034,05	1 870 692,00
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	381,88	381,88
Rahoitusarvopaperit	381,88	381,88
Rahat ja pankkisaamiset	2 591 587,45	3 988 187,21
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 839 974,58	6 060 865,95
VASTAAVAA	52 923 354,21	55 158 472,06

Tilinpäätös 2018

Kuntakonserni

VASTATTAVAA	2018	2017
OMA PÄÄOMA	19 973 276,97	21 125 994,31
Peruspääoma	14 523 831,54	14 523 831,53
Säätiöiden ja yhdistysten peruspääoma	25 228,19	25 228,19
Arvonkorotusrahasto	3 160,21	3 160,21
Muut omat rahastot	5 073,57	5 572,86
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	6 568 201,52	5 654 914,19
Oikaisu edellisiin tilikausiin	-356 871,36	
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-795 346,70	913 287,33
VÄHEMMISTÖOSUUDET	5 595,88	5 377,13
PAKOLLISET VARAUKSET	1 105 062,75	722 679,83
Muut pakolliset varaukset	1 105 062,75	722 679,83
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	115 160,34	149 129,75
Valtion toimeksiannot	33 259,09	27 776,25
Lahjoitusrahastojen pääomat	46 277,41	50 321,48
Muut toimeksiantojen pääomat	35 623,84	71 032,02
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma	16 327 225,59	20 535 897,98
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	15 970 655,13	20 129 628,43
Lainat julkisyhteisöiltä	356 570,46	406 269,55
Lyhytaikainen vieras pääoma	15 397 032,69	12 619 393,06
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	7 788 780,26	5 917 080,65
Lainat julkisyhteisöiltä	49 699,09	47 789,82
Saadut ennakot	39 364,50	41 506,81
Ostovelat	2 343 964,30	2 556 980,28
Muut velat	551 078,73	462 066,57
Siirtovelat	4 624 145,81	3 593 968,93
VIERAS PÄÄOMA	31 724 258,27	33 155 291,04
VASTATTAVAA	52 923 354,21	55 158 472,06

Konsernitaseen tunnusluvut	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	37,8	38,3
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	46,5	48,2
Velat ja vastuut % käyttötuloista	47,8	49,1
Kertynyt yli-/alijäämä, 1.000 €	5 416,0	6 568,2
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	643,5	772,1
Lainakanta 31.12., 1.000 €	24 166	26 501
Lainakanta 31.12., €/asukas	2 871	3 115
Lainasaamiset, 1.000 €	142	159

Asukasluku	8 416	8 507
------------	-------	-------

Omavaraisuuden tavoitetasona voidaan pitää 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Kuntakonsernin omavaraisuus ei näin ollen ole riittävä ja näin ollen kuntakonsernin velkarasitetta voidaan pitää merkittävänä.

5 Kunnanhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä ja talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä

Hausjärven kunnan tilikauden 2018 tulos on alijäämäinen 926 273,56 euroa. Kunnanhallitus esittää kunnanvaltuustolle, että alijäämä siirretään taseeseen edellisten tilikausien yli-/alijäämätilille.

Taseessa on siirron jälkeen ylijäämää 5 063 265,52 euroa. Näin ollen voidaan todeta, että kuntalain 65 §:n mukainen alijäämän kattamisvelvollisuus ei koske Hausjärven kuntaa vuoden 2018 tilinpäätöksen perusteella.

II TALOUSARVION TOTEUTUMISVERTAILU

1 Valtuustoon nähden sitovien strategisten tavoitteiden toteutuminen

Strateginen vuositavoite/ PETULA			
Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Syrjäytymisen ehkäiseminen	yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi; työmarkkinatuen kuntaosuuden maksulistalla olevien henkilöiden määrä/kk.	Hyvä taso: max 25 hlöä/kk Tyydyttävä taso: 26 - 29 hlöä/kk	Tavoite ei toteutunut; työmarkkinatuen kuntaosuuden maksulistalla olevien henkilöiden määrä/kk oli 31. Määrään vaikutti nostavasti osa-aikatyössä olevien asiakkaiden määrä.
Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Ammattitaitois en ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen	Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys.	Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevilla henkilöillä. Tilanne on henkilöstön pysyvyyden osalta parempi kuin vuonna 2017. Tilanne arvioidaan henkilöstökertomuksessa.	Tavoite henkilöstön saatavuuden osalta toteutui. Henkilöstön pysyvyyden osalta tavoite ei toteutunut, johtuen osaltaan useista määräaikaisten tehtävien täyttöprosesseista.
Lasten ja nuorten hyvinvointi.	Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen.	Kunnan oman tukihenkilötoiminnan organisointi.	Tukihenkilötoiminta on organisoitu kunnan omana toimintana vammaispalveluissa. Lastensuojelun tukihenkilötoiminta ei käynnistynyt.
Lasten ja nuorten hyvinvointi.	Lastensuojelutarpeen selvittäminen lain edellyttämässä määrärajoissa.	Hyvä taso: 100 % ilmoituksista otettu käsittelyyn 7 arkipäivän kuluttua ilmoituksesta	Hyvä taso ei toteutunut.
Vanhusten kotona asumisen tukeminen.	Kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen.	Kotikuntoutuksen, perhehoidon ja kuntouttavan intervallihoidon suunnittelu ja käyttöönotto 31.12.2018 mennessä.	Tavoite on toteutunut. Kotikuntoutustiimi aloitti syksyllä 2018, samoin kuntouttava intervallihoido. Perhehoitoa toteutettiin lyhytaikaisena perhehoitona. Lisäksi Kanerva koulutti uusia perhehoitajia.
Toimiva palvelurakenne vanhus- huollon palveluissa.	Säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-v. 13,5 % Tehostetun asumispalvelun asiakkaat 10,5 %	Hyvä taso: 10,5 % /tehostettu asumispalvelu; säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-v. 13,5 % Tyydyttävä taso: 10,9 % /tehostettu asumispalvelu; säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-v. 13,4 %	Hyvä taso saavutettiin: 10,5 %/tehostettu asumispalvelu, säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-v. 14,84 %.
Toimiva palvelurakenne vammais- palveluissa.	Asiakkaiden tarpeita vastaavien palvelujen tarjoaminen.	Hyvä taso: Palveluprosessikuvaukset ovat valmistuneet 31.12.2018 mennessä.	Hyvä taso toteutui: perusturvalautakunta hyväksyi palvelukuvaukset 18.12.2018.

Tilinpäätös 2018

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä	Seudulliseen Ohjaamo-hankkeeseen osallistuminen	Kävijämäärän seuranta vuosittain kuntatasolla.	Ohjaamo-toiminta käynnistyi elokuussa 2018; Ohjaamossa toteutui 17 aukiolopäivää ja niiden aikana tavoitettiin 17 nuorta/nuorta aikuista.

Strateginen vuositavoite /SIVLA			
- KAIKKI TEKEMÄÄN YHDESSÄ –			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen.	Jatko-opiskeluun päässeet Hausjärveltä päättötodistuksen saaneista (%).	Tyydyttävä taso 95 %, hyvä taso 98 %.	100%
	Lasten ja nuorten liikuntaharrastusten lisääminen	Liikuntakerhojen ympärivuotinen tarjonta Oitissa ja Ryttylässä.	Tarjottu suunnitellusti.
	Lasten ja nuorten päihdevalistus yhteistyössä sidosryhmien kanssa (vanhempaintoimikunnat, urheiluseurat,...)	Jokaisella koululla on järjestetty vähintään yksi tilaisuus.	Tavoite toteutui.
- TOIMIVAT PALVELUT –			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Lukio-opetuksen säilyminen kunnassa.	Hausjärven perusopetuksen päättötodistuksen saaneista, lukioon hakeutuvista nuorista, 45 % hakee oman kunnan lukioon.	Toteuma 62% 16/26. Tavoitetaso on ylittynyt selkeästi.
	Koulutilojen saneerauksiin ja tilantarpeisiin varautuminen	1. Ryttylän koulun seuraavan vaiheen toteutus alkaa suunnitelmien mukaisesti. 2. Oitin koulun tarveselvitys ja hankesuunnitelma valmistuu talousarviovuoden aikana.	1. Tavoite ei toteutunut. Ryttylän koulun KVR-urakan kilpailutus päättyi tammikuussa 2019. Tarjouksia ei saatu. 2. Siirtyy vuodelle 2019.
	Kirjaston digitaalisten palvelujen, aukiolotuntien ja käyttäjämäärien lisääminen	1. Vuoden 2018 aikana valmistuu selvitys itsepalvelukirjaston toteuttamisen kustannuksista ja aikataulusta. 2. Kirjasto on auki myös kesällä 2018 alkaen. 3. Kirjastoon palkataan yksi kirjastovirkailija 1.1.2018 alkaen.	1. Siirtyy vuodelle 2019. 2. Tavoite toteutui. 3. Tavoite ei toteutunut

Tilinpäätös 2018

	Kansalaisopiston palveluiden tarjoaminen kuntalaisille	1. Opiston tuntimäärä kasvaa vuoden 2017 toteutumaan verrattuna. 2. Opiston opiskelijoiden määrä kasvaa vuoden 2017 toteutumaan verrattuna.	2017/2018 1. kasvua 2263/2393 2. kasvua 704/707
- ELINVOIMAINEN KUNTA -			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen	Hausjärvi 150 vuotta juhluvuoden huomioiminen toiminnassa.	Jokaisessa yksikössä juhluvuoden tilaisuuksia ja toiminnallisia teemoja.	Tavoite toteutunut.
Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpito	Henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamalli (Hausbändi)	Toimialalla käynnissä olevien hankkeiden lukumäärä.	Kaksi hanketta toteutunut.
Muuttuviin toimintaympäristön haasteisiin vastaaminen	Toimialan toiminnan muutoksia ennakoiivin Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen valtakunnallisiin hankkeisiin hakeutuminen.	Toimialalla käynnissä olevien hankkeiden lukumäärä.	Kaksi hanketta toteutunut.

Tilinpäätös 2018

Strateginen vuositavoite / TEKLA			
Strateginen vuositavoite	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma
Talouden tasapainon säilyminen	Kiinteistö- ja tilaohjelma	Koulu- ja päiväkotitilat käsittävä ohjelma on valmisteltu vuoden aikana.	Vahvistettu PTS suunnitelma tehty, tilojen tarkempaa tarveohjelmaa ei ole toteutettu.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Varma ja laadukas infrastruktuuri: vesi, viemäri ja tiestö	Toimintahäiriöt ja katkokset: Tyydyttävä taso: enintään 6/vuosi Hyvä taso: enintään 3/vuosi	Saavutettiin hyvä taso. Vesilaitoksella oli Ryttylässä yksi vesikatkos.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Järjestetyn vesihuollon piiriin kuuluminen.	Tyydyttävä taso: Vesi- ja viemärlaitoksen liittymisprosentti kasvaa yli 0,7 % Hyvä taso: Vesi- ja viemärlaitoksen liittymisprosentti kasvaa yli 1,4 % / vuosi	Vesi- ja viemärlaitos liittymisissä ei saavutettu edes tyydyttävää tasoa. Vesihuoltolaitokseen liittyi vuoden aikana 9 kiinteistöä. Liittymismäärässä 0,5 % kasvua. Lisäksi kunnan rakentamiin hulevesiverkostoihin liittyi 7 erillistä kiinteistöä.
Hausjärvellä kuntalaiset voivat hyvin	Hyvinvointikertomus: Liikenneturvallisuuden parantaminen. Liikenneturvallisuustyöryhmässä esiinnoitusten parannustoimenpiteiden toteuttaminen.	Kolme parannustoimenpidettä toteutetaan vuoden aikana. Liikenneturvallisuus-työn aktivoiminen Hausjärven kunnassa.	Asetettu tavoite on saavutettu. Parantavat toimenpiteet vuonna 2018 ovat olleet ajoesteporttien (3 kpl) asentaminen kevyenliikenteen reiteille, katuvalojen uusiminen Ryttylän taajamaan ja liikennemerkkien uusiminen Oitin taajamassa.
Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta	Yksityisteiden toimintaedellytysten parantaminen	Tyydyttävä taso: Kunta järjestää yhteistoiminta- ja neuvontatilaisuuksia yksityistiekunnille, 1 tilaisuus/vuosi Hyvä taso: Kunta järjestää yhteistoiminta- ja neuvontatilaisuuksia yksityistiekunnille, 2 tilaisuutta/ vuosi. Lisäksi tiekuntien kesken saadaan järjestettyä tiekuntia palvelevaa yhteistoimintaa.	Tyydyttävä tavoite on saavutettu. Toimiala on järjestänyt tiekunnille tarkoitetun koulutustilaisuuden Yksityistielain muutoksista ja niiden vaikutuksista tiekuntien toimintaa.
	Ympäristöpalveluiden toteuttaminen	Yhden ulkoilu- ja virkistysalueen toteuttaminen tai kunnostus vuodessa	Kunta on ollut peruskunnostamassa Oitin teollisuus alueen ja MT54 välistä puistoa ja lisäksi kunta on ollut rahoittamassa yhdistysavustusten muodossa Ryttylän Kaksilammen maastopolkua ja toteuttanut Oitin harjun ulkoilualueen

Tilinpäätös 2018

Toimivat kunnalliset peruspalvelut on saatavissa omasta kunnasta tai talousalueelta			parkkipaikkalaajennuksen.
	Laadukkaat koulutilat	1. Ryttylän koulun rakentaminen alkanut, 2. Oitin koulun kuntotarkastus tehty, 3. Oitin koulun hankesuunnitelma valmis	Ryttylän koulun rakentaminen ei ole alkanut. Oitin koulun kuntoraportti ei ole lopullisessa muodossa valmistunut. Oitin koulun hankesuunnitelmaa ei ole aloitettu.
	Asuntoalueiden kunnallistekniikan rakentaminen	1. Tonttien rakentaminen kaavoitustilanteen ja tonttikysynnän mukaan, rakentaminen aloitetaan aloituspäätöksestä 9 kk	Uusia kaava-alueita ei ole rakennettu.
	Puistojen rakentaminen	1. Nahkuripuiston siistiminen, 2. Monnin alueen leikkipuiston rakentaminen, 3. Liikunta-alueen kehittäminen	Nahkuripuiston siistimistä tehty. Monnin alueelle on rakennettu leikkipuisto ja Oitin harjun ulkoilualueen rakentamista on valmisteltu ja Ryttylän ulkoilualueelle ollaan yhteistyössä paikallisen yhdistyksen kanssa pystytetty monipuolinen kuntoilulaite.
	Kunnallistekniikan saneeraaminen	1. Seuraavan saneerauksen valmistelu 2018, 2. Saneerauksen suunnittelu 2019, 3. Saneerauksen toteutus 2 vuotinen 2019 – 2020	Uutta kunnallistekniikan saneerauksen valmistelua ei ole aloitettu.
	Nykyisten tilojen kunnan ylläpitäminen	1. PTS-suunnitelman mukaisten hankkeiden toteutuksen valmistelu vuotta ennen toteutusta, 2. Nopea reagoiminen muuttuviin tarpeisiin, 3. Tulevaisuuden tarpeiden kartoitus, tilojen käyttöasteen parantaminen, yhdessä käyttäjien kanssa	Toimiala on toteuttanut PTS suunnitelman mukaiset toimenpiteet pääosin. Toteutumatta jäi Yläasteen liikuntasalin lattian uusiminen ja Kirjaston piha-alueen asfaltoinnin uusiminen. Tilojen käyttöä ollaan seurattu ja vähäisellä käytöllä olevia osia rakennuksista pyritään muuttamaan siten, että niiden käyttöastetta saataisiin nostettua. Muutoksia on tehty vähäisessä määrin (Valkjärven leirikeskus ja lukion luokkatila muutoksia).

Tilinpäätös 2018

	Palvelut kunnossa	Palvelukysely asiakastyytyväisyydestä	Palveluiden tyytyväisyyskyselyä ei ole järjestetty.
--	-------------------	--	---

2 Käyttötalouden toteutuminen

Kuntalain 65 §:n mukaan talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Kunnan toiminnassa ja taloudessa on noudatettava talousarviota. Valtuusto päättää talousarviosta.

Kunnan toiminta perustuu toimialoihin ja palvelukeskuksiin, jotka ovat valtuustoon nähden sitovia tasoja. Toinen palvelukeskuksista sisältää myös ympäristölautakunnan.

Käyttötalouden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty taulukossa kunkin toimielimen yleisen osan yhteydessä. Valtuustotason sitovien tavoitteiden lisäksi on asetettu myös lautakuntiin nähden sitovia tavoitteita.

Sitova tavoite sitoo kunnanhallitusta, lautakuntia, palvelukeskuksia ja viranhaltijoita samalla tavoin kuin määräraha. Sitovat tavoitteet ovat tavalla tai toisella mitattavissa. Yhden määrärahan puitteissa voi olla yksi tai useampia sitovia toiminnallisia tavoitteita, mutta kahdella tai useammalla määrärahalla ei voi olla yhteisiä sitovia toiminnallisia tavoitteita. Tilinpäätökseen liittyvässä toimintakertomuksessa verrataan toteutunutta toimintaa valtuuston hyväksymiin sitoviin tavoitteisiin. Tulos- ja vastuualueita koskevissa osissa on esitetty erilaisia tavoitteita, painopisteitä ja tunnuslukuja. Ne ovat luonteeltaan operatiivisia, eikä niillä ole sitovuutta toimielimiin nähden.

Käyttötalouden ja investointiosan sitovuus on seuraava:

1. Käyttötalouden määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta päättää toimielintasolla valtuusto.
Määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta tulosaluetasolla päättää asianomainen toimielin ottaen huomioon valtuuston talousarvion hyväksymät mahdolliset sitovat meno- tai tuloperusteet, joilla poiketaan sitovuuden yleissäännöstä.
2. Valtuusto päättää investointien määrärahojen käytöstä ja tuloarvioiden toteutumisesta hankeryhmittäin, jotka ovat sitovia hanketasolla. Valtuuston hankeryhmittäin päättämistä osista hanketasolla päättää tekninen lautakunta.
3. Valtuusto hyväksyy sitovasti myös seuraavat tuloslaskelmaosan määrärahat: korkomenot, muut rahoitusmenot ja satunnaiset kulut sekä rahoitusosasta antolainojen lisäykset, pitkäaikaisten lainojen vähennykset ja lyhytaikaisten lainojen vähennykset. Valtuusto hyväksyy sitovasti seuraavat tuloslaskelmaosan tuloarviot: verotulot, valtionosuudet, korkotulot, muut rahoitustulot ja satunnaiset tulot sekä rahoitusosasta antolainojen vähennykset, pitkäaikaisten lainojen lisäykset ja lyhytaikaisten lainojen lisäykset. Valtuusto hyväksyy talousarviossa sitovasti rahoitusosasta myös satunnaiset erät ja toimintapääoman muutoksen.
4. Investointiosan irtaimen määrärahan siirrosta käyttötalousosaan päättää kunnanhallitus.
5. Toimielimet eivät saa päättää käyttösuunnitelmassaan sisäisten erien käytöstä.
6. Kunnanhallitus voi tarvittaessa täsmentää näitä määräyksiä talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa.

Tammi-joulukuu 2018

10 Kunnanvaltuusto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Uuden strategian mukaiset, koko kuntaa ja kuntakonsernia koskevat päämäärät on esitetty alla. Toteuttamissuunnitelmat tehdään toimialoilla. Toimialakohtaiset päämäärät ja tavoitteet kunnanvaltuuston strategisten päämäärien toteuttamiseksi on esitetty koottuna käyttötalousosan lopussa.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Strategiset päämäärät

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

Hausjärvi on maakunnallisesti vetovoimainen yritys- ja asuinpaikka. Monipuolinen tonttitarjonta ja neljä elinvoimaista taajamaa mahdollistavat luonnonläheisen ja turvallisen asumisen edellytykset. Hyvä saavutettavuus luo erinomaiset edellytykset työllistymiselle ja yrittämiselle.

Väestönkasvua tuetaan lisäämällä kunnan vetovoimaa, näkyvyyttä ja tunnettavuutta sekä tarjoamalla monipuolisesti tontteja kaikkiin tarpeisiin.

- Hausjärvellä on maakunnan pienin työttömyysaste.
- Hausjärvi on yrittäjyyden ykköskunta maakunnassa.
- Hausjärven kunnan talous on tasapainossa.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä –Toimivat palvelut

Kunnalliset palvelut järjestetään ja tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Hausjärvi on maakunnan turvallisimman kunta

- Hausjärven kunta on vetovoimainen työnantaja ja sillä on palvelutuotannon edellyttämät henkilöresurssit käytössä.
- Kehitetään ja tehostetaan palveluja jatkuvasti.
- Panostetaan kuntalaisten hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisemiseen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä.
- Edistetään kokonaisvaltaista turvallisuusajattelua kaikissa kunnan palveluissa.

Me teemme Hausjärven - Kaikki tekemään yhdessä!

Hausjärvellä on helppo osallistua ja vaikuttaa. Kuntalaisille ja alueen muille toimijoille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua hyvinvoinnin, palveluiden ja viihtyvyyden lisäämiseen. Yhdessä luomme viihtyisän, turvallisen ja tapahtumarikkaan asuinympäristön. - Meillä on pöhinää!

- Lisätään päätöksenteon avoimuutta ja kuntalaisten osallistamista. Viestintä on avointa ja vuorovaikutteista.
- Parannetaan yhteisöllisyyttä.
- Otetaan kuntalaiset, yhdistykset ja yritykset mukaan kehittämään kuntaa.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toimintamenot*	-63,9	0,0	-63,9	-69,1	-5,2	8,2 %
Toimintakate	-63,9	0,0	-63,9	-69,1	-5,2	8,2 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-63,9	0,0	-63,9	-69,1	-5,2	8,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valtuusto hyväksyi vuoden 2017 tilinpäätöksen 19.6.2018 ja vuoden 2019 talousarvion 11.12.2018 kokouksessaan.

Valtuusto kokoontui 9 kertaa tilikauden aikana. Tämän lisäksi pidettiin 22.5.2018 valtuustoseminaari, jossa käsiteltiin kuluvan vuoden toteumaa ja talousarviota sekä valmisteltiin vuoden 2018 hyvinvointikertomusta.

Vuoden 2019 talousarvioseminaari pidettiin 23.10.2018.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintakulut ylittivät budjetoidusta noin 5000 eurolla lähinnä palvelujen ostoista johtuen.

Tammi-joulukuu 2018

20 Keskusvaalilautakunta**TEHTÄVÄN KUVAUS**

Tulosalue vaalit sisältää kunnallisvaalien, eduskuntavaalien, presidentinvaalien, europarlamenttivaalien ja kansanäänestysten järjestämisen.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Suunnitelmakaudella pidetään presidentinvaalit ja maakuntavaalit vuonna 2018 sekä eduskunta- ja europarlamenttivaalit vuonna 2019.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Tavoitteena on vaalien onnistunut järjestäminen.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	13,3	0,0	13,3	14,2	0,9	6,5 %
Toimintamenot*	-29,0	0,0	-29,0	-18,4	10,6	-36,7 %
Toimintakate	-15,7	0,0	-15,7	-4,2	11,5	-73,3 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-15,7	0,0	-15,7	-4,2	11,5	-73,3 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Presidenttivaalit järjestettiin keväällä 2018, maakuntavaaleja ei järjestetty.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Keskusvaalilautakunnan toimintamenot jäivät budjetoitua matalammalle tasolle noin 37% ja tulot ylittyivät noin 6,5% budjetoidusta.

30 Tarkastuslautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestäjänä kunnan tarkastuslautakunta vastaa tarkastuksen resursseista. Tarkastusviranomaisena tarkastuslautakunta vastaa valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumisen arvioinnista ja toisaalta kontrolloi sitä, että kunnan tilintarkastus toteutetaan hyvän kunnallisen tilintarkastustavan edellyttämällä tavalla.

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja yhdessä tuottavat sellaisia tarkastusarviointeja ja -raportteja, että ne tukevat hallinnon ja talouden asianmukaista hoitamista mutta toisaalta varmistavat riittäväällä tavalla niiden oikeellisuutta ja tuloksellisuutta.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja suorittavat vuoden 2018 huhtikuun loppuun mennessä toimintavuoden 2017 talouden ja hallinnon arvioinnin ja tarkastuksen sekä antavat työstään valtuustolle tarkastuslautakunnan osalta arviointikertomuksen ja tilintarkastuksen osalta tilintarkastuskertomuksen. Ulkoista tilintarkastusta suoritetaan tarkastuslautakunnan hyväksymän tarkastussuunnitelman ja -ohjelman mukaisesti.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toimintamenot*	-18,0	-10,0	-28,0	-24,6	3,4	-12,0 %
Toimintakate	-18,0	-10,0	-28,0	-24,6	3,4	-12,0 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-18,0	-10,0	-28,0	-24,6	3,4	-12,0 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Tilintarkastuspalvelut kilpailutettiin vuonna 2018. Kunnan tilintarkastajana toimi PwC Julkistarkastus Oy, JHTT-yhteisö. Tarkastuslautakunta kokoontui vuoden aikana 6 kertaa. Toiminta toteutui suunnitelman mukaisesti.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Tarkastuslautakunnan toimintakulut pysyivät muutetun talousarvion raameissa.

41 Kunnanhallitus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Kunnanhallituksen vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: kunnanhallitus ja ylin johto ja kuntien yhteistoiminta. Kunnanhallitus vastaa lisäksi Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskuksen sekä Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskuksen tuloarvioista ja määrärahoista sekä palvelukeskuksille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Kunnanhallitus vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä maakuntaudistuksen valmistelutyöstä.

Kunnanhallitus vastaa myös kuntastrategiaa täydentävän henkilöstö-, elinvoima-, markkinointi- ja viestintäohjelman toteuttamisesta.

Kunnanhallituksen vastuulla on koko kunnan talouden seuranta ja ohjeistus siten, että vuoden 2018 tulos muodostuu vähintään talousarvion mukaiseksi.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	500,0	-324,5	175,5	116,7	-58,8	-33,5 %
Toimintamenot*	-484,9	-7,5	-492,4	-497,6	-5,2	1,1 %
Toimintakate	15,1	-332,0	-316,9	-380,9	-64,0	20,2 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	15,1	-332,0	-316,9	-380,9	-64,0	20,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskeva maakunnallinen valmistelutyö eteni maakunnallisen aikataulun mukaisesti. Hausjärvi 150 –vuotisjuhlan työryhmän laatimaa ohjelmaa toteutettiin vuoden alusta alkaen.

RHL-seudun johtoryhmä kokoontui 6 kertaa tarkastelujakson aikana.

Uutta kuntastrategiaa ja elinvoimaohjelmaa on toteutettu heti vuoden alusta alkaen.

Talouden seuranta tehtiin säännöllisesti ja 6.11.2018 valtuusto hyväksyi talousarvion muutoksen, jossa kunnan tulosodotukset muuttuivat 7 980 euron ylijäämästä 586 447 euron alijäämäksi. Muutoksessa käyttötalouden toimintakateodotus vuodelle 2018 laski 90 200 euroa, verotuloennuste pieneni 472 000 euroa, valtionosuusennuste kasvoi 306 273 euroa, rahoituskulujen arvioitiin alenevan 53 700 euroa ja poistojen arvioitiin kasvavan 392 200 euroa alkuperäiseen talousarvioon nähden.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintatulot jäivät noin 59 000 euroa muutettua talousarviota matalammiksi ja toimintamenot ylittivät hieman (1,1%) budjetoidun. Toimintatulojen toteumaan vaikutti se, että pysyvien vastaavien luovutusvoitot eivät toteutuneet suunnitellusti.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tämä tulosalue sisältää seuraavat toiminnot: kokoukset, toimikunnat, edustus ja huomionsoitukset sekä kunnanjohtaja.

Vastuuhenkilö on kunnanjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Kunnanhallituksen ja ylimmän johdon keskeiset tehtävät valtuuston hyväksymän strategian toteuttamisessa:

1. Kunnanhallituksella ja kunnanjohtajalla on kokonaisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valtakunnalliseen uudistukseen liittyvästä kunta-, seutu- ja maakuntakohtaisesta valmistelusta. Tavoitteena pidetään, että valtuusto voi tehdä tähän liittyvät päätöksensä vuoden 2018 ja 2019 aikana.
2. Kunnan talouden seuranta ja ohjeistus niin, että vuoden 2018 tulos muodostuu vähintään talousarvion mukaiseksi.
3. Kunnallisten palvelujen palveluverkon ja palvelujen tuotantotapojen uudistaminen vastaamaan tulevia palvelutarpeita siten, että kunnalliset palvelut tuotetaan kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämän johdosta on mm. käynnissä selvitys ruokahuollon uudelleen järjestämiseksi.
4. Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpito
5. Kunnanjohtaja, hallituksen ja valtuuston puheenjohtaja osallistuvat tiiviisti seutujohtoryhmän toimintaan.
6. Kuntalaisille järjestetään vuosittain tiedotus- ja keskustelutilaisuus kunnan asioista.

SITOVAT TULOSTAVOITTEET

Tavoitteet on jaettu kunnan strategisten päämäärien alle.

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

- Toteutetaan elinvoimaohjelmaa sekä markkinointi- ja viestintäohjelmaa.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Toteutetaan henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamallia kaikilla toimialoilla, tavoitteena on vähintään 10 kehittämisideaa. Henkilöstökyselyn 2018 tavoitteena on vuotta 2016 paremmat tulokset.
- Tuetaan kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista sekä yhteisöllisyyttä järjestämällä erilaisia kuntalaistapahtumia huomioiden Hausjärven 150 –juhlavuosi. Suurimpina tapahtumina ovat HausjärviLove sekä Mommilan soudut.
- Järjestetään palveluliikenne kuntalaisille

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Osana Hausjärven 150 –juhlavuoden ohjelman toteuttamista jaetaan avustuksia 10.000 euroa kolmannen sektorin toimijoille.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	500,0	-324,5	175,5	94,4	-81,1	-46,2 %
Toimintamenot*	-464,1	-7,5	-471,6	-490,4	-18,8	4,0 %
Toimintakate	35,9	-332,0	-296,1	-396,0	-99,9	33,7 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	35,9	-332,0	-296,1	-396,0	-99,9	33,7 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Vuokrakulujen kasvu aiheutuu kunnanjohtajan, rakennustarkastajan ja tarvittaessa muiden käyttöön hankitusta leasing-autosta.

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sote-valmistelun mukaiset lausunnot on annettu ajallaan ja perusturvajohtaja Teija Suorsa-Salonen on osallistunut Sote-ohjausryhmän ja valmisteluelimen kokouksiin.

Kunnanhallitus päätti toteuttaa Hausjärven –IKIDIGI-hankkeen ajalla 31.1.2018-31.12.2018. Hankkeen hyväksytyt kustannusarvio ja tuki on 25.500 euroa. Hanke toteutetaan Leader-hankkeena ja se sisällytettiin vuoden 2018 talousarviomuutokseen.

Tuettiin kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista sekä yhteisöllisyyttä järjestämällä erilaisia kuntalaistapahtumia huomioiden Hausjärven 150 –juhluvuosi. Kuntalaisille on järjestetty avoimia keskustelutilaisuuksia joka taajamassa. Suurimpina tapahtumina olivat HausjärviLove sekä Mommilan soudut.

Toteutettiin elinvoimaohjelmaa sekä markkinointi- ja viestintäohjelmaa.

Toteutettiin henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamallia kaikilla toimialoilla, saatiin 16 kehittämisideaa. Henkilöstökyselyn 2018 tulokset pysyivät 2016 tasolla.

Järjestettiin palveluliikenne kuntalaisille.

Osana Hausjärven 150 –juhluvuoden ohjelman toteuttamista myönnettiin 10.000 euroa avustuksia kolmannen sektorin toimijoille.

Kunnan leasing-auto on hankittu kunnanjohtajan ja johtoryhmän käyttöön.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintatulot jäivät noin 81 000 euroa muutettua talousarviota matalammiksi ja toimintamenot ylittivät noin 19 000 eurolla talousarvion. Toimintatulojen toteumaan vaikutti se, että pysyvien vastaavien luovutusvoitot eivät toteutuneet suunnitellusti.

440 Kuntien yhteistoiminta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on kunnanjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Hausjärven kunta osallistuu HHT-kasvukäytäväsopimuksen mukaiseen toimintaan ja kehittämiseen, Yritysvoimalan työhön, Hämeen liiton ja Vanajavesikeskuksen toimintaan, maakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon valmisteluun sekä seutujohtoryhmän työskentelyyn.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	22,3	22,3	
Toimintamenot*	-20,8	0,0	-20,8	-7,2	13,6	-65,5 %
Toimintakate	-20,8	0,0	-20,8	15,1	35,9	-172,5 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-20,8	0,0	-20,8	15,1	35,9	-172,5 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kuntien yhteistoiminta toteutui suunnitellun mukaisesti tarkastelujaksolla. Kunta osallistuu HHT-kasvukäytäväsopimuksen III-vaiheeseen. Vanajavesikeskuksen kokouksiin ja infoihin on osallistuttu. Kunnanjohtaja on osallistunut Suomen kasvukäytävä ohjausryhmään, Yritysvoimala Oy:n toimintaan, kunnanjohtajakokouksiin, seutujohtoryhmään, Hyvinkään-Riihimäen kauppakamarin ja Vanajavesikeskuksen tapahtumiin. Talousalueyhteistyön osalta on oltu vahvasti mukana Yritysvoimala Oy:n toiminnassa. Perusturvajohtaja on osallistunut sote-valmistelun VATE-työhön ja Sote-ohjausryhmään.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintakulut ovat toteutuneet noin 35-prosenttisesti.

45 Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus sisältää seuraavat vastualueet: 1) keskitetty henkilöstöhallinto, 2) hallinnon sisäiset palvelut, 3) ruoka- ja siivouspalvelut, 4) talouden suunnittelu ja seuranta sekä 5) sisäinen tarkastus ja riskienhallinta

Talouden suunnittelu ja seuranta sekä sisäinen tarkastus ja riskienhallinta siirretään palvelukeskukseen elinkeinot- ja kehittäminen palvelukeskuksen alta 1.1.2018 alkaen.

Vastuuhenkilö on hallinto- ja talouspäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

Hallinto- ja sisäiset palvelut palvelukeskuksen keskeiset tehtävät valtuuston hyväksymän strategian toteuttamisessa.

1. Henkilöstöohjelman tavoitteiden toimeenpano ja seuranta
2. Työhyvinvoinnista huolehtiminen ja työkyvyn ylläpito yhdessä työterveyshuollon kanssa
3. Sisäisten palveluiden kehittämisestä, tehokkuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta huolehtiminen
4. Talouden suunnittelusta ja ajanmukaisesta seurannasta huolehtiminen
5. Sisäisen valvonnan ohjeiden sekä riskienhallinnan ajanmukaisuudesta huolehtiminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	2150,9	0,0	2150,9	2134,3	-16,6	-0,8 %
Toimintamenot*	-3331,7	39,1	-3292,7	-3384,2	-91,5	2,8 %
Toimintakate	-1180,8	39,1	-1141,8	-1249,8	-108,1	9,5 %
Poistot	-26,0	9,2	-16,8	-18,8	-2,0	11,9 %
Netto yhteensä	-1206,8	48,3	-1158,6	-1268,6	-110,1	9,5 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Ruoka- ja siivouspalveluiden henkilöstölle on pidetty yhteistoimintalain mukainen seurantaneuvottelu ruokapalveluiden organisoimiseksi Hausjärven kunnassa. Yhteistoimintamenettely tämän asian osalta on saatettu päätökseen.

Hausbändi-hankkeen etenemisestä on raportoitu Työsuojelurahastolle suunnitelman mukaisesti seurantakaudella. Työsuojelurahaston rahoitus jatkuu aina toukokuun 2019 loppuun.

Tarkastelukaudella on pidetty koko kunnanviraston yhteinen virastokokous sekä palvelukeskusten yhteisiä toimialakokouksia. Hallintosuunnittelija Lilli Salomaa aloitti toimensa 1.1.2018

Uuden tietosuojasetuksen mukaiset toimenpiteet on saatettu alulle. Tietoturvapoliittika on laadittu ja

Tammi-joulukuu 2018

45 Hallinto ja sisäiset palvelut -palvelukeskus

---

hyväksytetty. Tietosuoja-asetuksen mukaisiin mahdollisiin tietosuojapyyntöihin on laadittu asianmukaiset ohjeistukset kattamaan koko kunnan toimintaa. Riskien arviointityöskentely tietosuojan näkökulmasta on aloitettu, kumppanina toimii RHL-Data.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintamenot ylittivät talousarvion noin 91 500 eurolla. Toimintatulot alittuivat noin 17 000 eurolla budjetoidusta.

450 Keskitetty henkilöstöhallinto

TEHTÄVÄN KUVAUS

Keskitetty henkilöstöhallinto sisältää seuraavat toiminnot: 1) henkilöstöhallinto, 2) henkilöstöedut ja 3) työsuojelu ja yhteistoiminta.

Palkanlaskentapalvelut hankitaan RHL-Data Oy:ltä.

Vastuuhenkilö on hallinto- ja talouspäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Uuden kuntastrategian painopistealueisiin ja linjauksiin pohjautuvan henkilöstöohjelman 2018-2021 tavoitteiden toimeenpaneminen.
2. Otetaan käyttöön kaikki toimialat kattava henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamalli.
3. Kehitetään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa varhaisen tuen käytäntöjä työkykytulmissa ja pyritään ehkäisemään sairauspoissaoloja sekä erityisesti niiden pitkittymistä. Huolehditaan työterveyshuoltopalvelujen toteutumisesta toimintasuunnitelman mukaisena sekä kustannuksiltaan kohtuullisina.
4. Kehitetään työsuojelun toimintaohjelman tavoitteiden mukaisesti työoloja tavoitteena työhyvinvoinnin tukeminen ja työturvallisuus. Turvallisuushavaintoilmoituskäytäntöä tehostetaan tiedotuksella.
5. Tuetaan kunnan yhtenäistä työnantajapolitiikkaa säännöllisillä esimieskirjeillä, esimieskokouksilla sekä esimiestyön tueksi laadituilla ajantasaisilla ohjeistuksilla. Vahvistetaan säännöllisten kehityskeskustelujen roolia kunnan työnantajapolitiikassa. Tavoitteena on, että kaikki toistaiseksi voimassa olevassa palvelussuhteessa olevat käyvät esimiehensä kanssa kehityskeskustelun vuosittain.
6. Jatketaan toimenpiteitä palkan tehtävä- ja henkilökohtaisten osien määräytymisperusteiden selkeyttämiseksi. Päämääränä on edistää henkilöstön yhdenvertaisuutta ja luottamusta työnantajapolitiikan johdonmukaisuuteen sekä toisaalta luoda edellytyksiä yhteismitalliseen palkkarakenteeseen tulevaa sote-muutosta silmällä pitäen.
7. Valmistaudutaan tulevaan maakunta- ja sote-uudistukseen henkilöstöhallinnon ja henkilöstöpolitiikan näkökulmasta.

Sitovat tulostavoitteet:

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

- Uudesta henkilöstöohjelmasta 2018-2021 tiedottaminen henkilöstölle ja esimiehille sekä henkilöstöohjelman mukaisten toimenpiteiden käynnistäminen.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Palkkausjärjestelmän kehittämistä jatketaan TS:n tehtävien vaativuuden arviointijärjestelmän laatisella.
- Sairauspoissaoloja ja erityisesti niiden pitkittymistä ehkäiseviä toimenpiteitä kehitetään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

Tammi-joulukuu 2018

450 Keskitetty henkilöstöhallinto

- Henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamallin toteuttaminen, jota tuetaan Hausbändi-hankeella sekä siihen liittyvällä Tuotekehittäjän erikoisammattitutkinnon suorittamisella (22 osallistujaa).
- Otetaan käyttöön henkilöstölähtöiseen kehittämiseen liittyvä kehittämisideoiden palkitsemiskäytäntö.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	113,5	0,0	113,5	108,9	-4,6	-4,1 %
Toimintamenot*	-477,9	-1,8	-479,7	-550,1	-70,4	14,7 %
Toimintakate	-364,4	-1,8	-366,2	-441,2	-75,0	20,5 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-364,4	-1,8	-366,2	-441,2	-75,0	20,5 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Henkilöstölähtöisen kehittämisen toimintamalli on käyttöön otettu osana Hausbändi-hanketta. Hanketta rahoittaa Työsuojelurahasto toukokuun 2019 loppuun saakka. Hankkeen myötä toimialoilla on käynnissä palveluprosessien uudelleen muotoilua ja kehittämistä.

KVTES:n tehtävien vaatavuuden arvioinnin toimintamallin mukainen arviointityö saatettiin päätökseen koko sopimusallalla tarkastelujakson aikana. Tehtävien vaatavuuden arvioinnin toimintamallin luominen TS-sopimusallalla käynnistettiin yhteistyössä teknisen toimen johdon sekä pääluottamusmiesten kanssa.

Henkilöstöohjelman mukaisten tavoitteiden toimeenpanemisen ja muiden ajankohtaisten asioiden viestimisen välineeksi vakiintui kuukausittain ilmestyvä henkilöstökirje HauskaHenki. Henkilöstökirjeellä on pyritty tavoittamaan koko henkilöstö.

Kunnan yhtenäistä työnantajapolitiikkaa on tuettu säännöllisillä esimieskirjeillä sekä esimieskokouksilla. Lisäksi esimiehille on suunnattu omat kehittämispäivät osana Hausbändi-hanketta.

Työsuojeluorganisaatio on toiminnassaan keskittynyt turvallisten ja terveellisen työolojen kehittämiseen aktiivisella toiminnalla työyksiköissä sekä viestinnällä. Hausjärven kunta liittyi valtakunnalliseen verkostoon, joka edistää työsuojelutoimintaa ja -tietoutta työpaikoilla.

Yhteistyö työterveyshuollon kanssa työkyvyn tukemisessa on ollut tiivistä ja kehittävä. Sairauspoissaolojen määrä on kuitenkin lisääntynyt edelliseen vuoteen verrattuna 2,3 % (168 kalenteripäivää) ollen nyt 17,3 kalenteripäivää/henkilö (2017: 16,7 kpv). Lyhyet 1-10 työpäivän poissaolot ovat lähes edellisvuoden tasolla kun taas pitkissä sairauspoissaoloissa kasvua on tapahtunut eniten. Työpäivinä mitattuna sairauspoissaolot olivat vuonna 2018 13,2 tpv/työntekijä (2017: 12,8 tpv/työntekijä). Eniten sairauspoissaoloja aiheuttavat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, joiden parissa työkykyasioissa tehdään tiivistä yhteistyötä työterveyshuollon kanssa.

Tammi-joulukuu 2018

450 Keskitetty henkilöstöhallinto

Fennian kirjaamat työtaturmat vuodelta 2018 olivat 31 kpl ja vuodelta 2017 yhteensä 26 kpl.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintatulot toteutuivat suunnitellusti lukuun ottamatta muita tukia ja avustuksia, josta johtuen toimintatulojen toteuma jäi noin 4% talousarviota pienemmäksi.

Toimintamenot ylittivät budjetoidun noin 70 000 eurolla. Tämä johtui lähinnä palkkojen sivukulujen varhaiseläkemenoperusteisen eläkemaksun (ns. varhe-maksun) alibudjetoinnista. Varhe-maksu poistuu vuonna 2019 ja jatkossa kunnat maksavat työkyvyttömyyseläkemaksua palkkaperusteisen eläkemaksun osana.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinto ja sisäiset palvelut sisältää seuraavat toiminnot: 1) hallinto, 2) talous, 3) tieto- ja viestintätekniikka, 4) asuntotoimi, 5) toimistotarvikevarasto, 6) kopiointi ja postitus, 7) talouden suunnittelu ja seuranta sekä 8) sisäinen tarkastus ja riskienhallinta

Kunnan taloushallintopalvelut ostetaan RHL-Data Oy:ltä. RHL-Data Oy:n kanssa järjestetään vuosittain seurantalaverit, joissa käsitellään palvelukeskuksen palvelun ja taloushallinnon järjestelmien laatua ja organisaatorajat ylittävien toimintojen sujuvuutta.

Toimistotarvikevarasto toimii kirjanpidollisesti varsinaisena varastona (tasetilillä).

Atk-tukea ja eräitä muita tieto- ja viestintätekniikan palveluita hankitaan RHL-Data Oy:ltä. Puhelunvälitys ostetaan ulkopuoliselta toimijalta yhdessä Riihimäen kaupungin, Lopen kunnan ja Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän kanssa.

Lähes kaikki esityslista-aineistoihin liittyvä kopiointi- ja postitustyö hankitaan Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön (HRAKS) työpajalta. Lautakunnilla on mahdollisuus ottaa käyttöön sähköinen kokousaineistojen toimitus.

Hallinnon sisäiset palvelut vastaa kirjanpidon järjestämisestä, rahoituksen riittävyydestä ja kassavarojen sijoittamisesta ja rahoitusriskien hallinnasta. Hallintopalvelut koodinoin myös kunnan hankintoja.

Vastuuhenkilö on hallinto- ja talouspäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

1. Taloudellisen tilanteen seuraaminen ja siihen nopeasti reagoiminen edellyttävät laadukkaita seuranta- ja ennustemenetelmiä. Nykyisiä välineitä hyödynnetään tehokkaasti ja kehitetään uusia menetelmiä.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

1. Hallinnon ja sisäisten palveluiden toimintamalleja ja työskentelytapoja kehitetään silmälläpitäen mahdollisuuksia sähköisten ja mobiilien ratkaisujen hyödyntämiseen. Ollaan aktiivisesti mukana julkisen hallinnon sähköisten palveluiden käyttöönotossa.
2. Olemassa olevien atk-ohjelmien hyödyntämistä tehostetaan, ja niitä koskevaan kehitystyöhön osallistutaan ensisijaisesti RHL-Data Oy:n puitteissa. Keskeisiä foorumeita ovat henkilöstöhallinnon Populus-tiimi ja vastaava tieto- ja viestintätekniikan työryhmä
3. Kunnan arkistonmuodostuksen ja sitä koskevien suunnitelmien kehittämistä jatketaan arkistolaitoksen antamien sähköisen arkistonmuodostuksen eAMS-määritysten mukaisesti.
4. Kunnan kautta järjestettävien vuokra-asuntojen täyttöaste pyritään pitämään yli 90 %:ssa. Kunta-asunnot Oy:n kanssa järjestetään vakiintuneen käytännön mukaan tilaisuus, jossa yhtiön edustajat ja kunnan viranhaltijat keskustelevat asuntotoimen kehittämisestä.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

1. Yhdessä palvelukeskuksen kanssa tehdään toimenpiteitä, joilla tähdätään siihen, että kaikki kunnan ostolaskut ovat verkkolaskuja vuoden 2018 aikana.

Tammi-joulukuu 2018

455 Hallinto ja sisäiset palvelut

2. www-sivujen sisällöntuotantoa jatketaan perustana asiakkaan ja kuntalaisen helpon ja riittävän tiedonsaannin näkökulma. Kunnanvaltuuston kokousten videointi ja kunnanjohtajan videoblogi tulevat lisäämään tätä vuorovaikutteisuutta.
3. Asiakkaille ja kuntalaisille annetaan osallistumismahdollisuuksia järjestämällä kuntalaiskyselyitä.

SITOVAT TULOSTAVOITTEET

1. Otetaan käyttöön kunnanvaltuuston kokousten videointi ja kunnanjohtajan videoblogi.
2. Jatketaan www-sivujen kehittämistä, parannetaan tietoisuutta kunnan hankinnoista ja joukkoliikenteestä
3. Sisäisen valvonnan ohje päivitetään

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	13,9	0,0	13,9	28,8	14,9	107,3 %
Toimintamenot*	-863,6	-20,2	-883,8	-910,1	-26,2	3,0 %
Toimintakate	-849,7	-20,2	-869,9	-881,2	-11,3	1,3 %
Poistot	-10,4	5,6	-4,8	-4,7	0,1	-3,0 %
Netto yhteensä	-860,1	-14,6	-874,7	-885,9	-11,1	1,3 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kunnanvaltuuston kokousten videointi ja kunnanjohtajan videoblogi on toteutettu.

Tarkastelukaudella otettiin käyttöön kunnan omat facebook –sivut, jonne automatisoitiin kunnan www-sivuilla julkaistujen tiedotteiden siirto. Uudistunut Suomi.fi –palvelu otettiin käyttöön aikataulun mukaisesti heinäkuun alussa. Verkkopalvelun sisältöä täydennetään vielä julkaisun jälkeenkin uusilla palveluilla.

Sisäisen valvonnan ohjeen päivitys on valmistelussa.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintatulot toteutuivat noin 15 000 euroa budjetoitua suurempina- ja menot ylittivät budjetoidun noin 26 000 eurolla.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Ruoka- ja siivouspalvelut sisältää kunnan eri toimipisteisiin järjestettävät ruoka- ja siivouspalvelut.

Vastuuhenkilö on ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Ruoka- ja siivouspalvelujen henkilökunta työstää kunnan uudistetuista arvoista, visiosta ja strategisista päämääristä omaa työskentelyään ohjaavat arvot, vision ja strategiset päämäärät pyrkimyksenään palvella kuntalaisia mahdollisimman hyvin.
2. Mikäli kunnanvaltuusto päättää, että ruokapalvelut siirtyy palvelukeittiöjärjestelmään selvityksen perusteella, henkilöstöä valmennetaan muutokseen. Tavoitteena on pitää yllä ja vahvistaa henkilökunnan työmotivaatiota ja työhyvinvointia.
3. Tuotekehitystyön erikoisammattitutkintoa opiskelevat alkavat kehittää laatu- ja ympäristöjärjestelmää työyksikköön muun muassa asiakaspalvelun laadun ja asiakaskokemuksen seuraamiseksi ja parantamiseksi.
4. Henkilöstökyselyssä 2016 kehittämiskohteiksi nousseita työnjakoa, työilmapiiriä ja ongelmien ratkomista rakentavasti henkilökunta on työstänyt muokaten yksikön pelisäännöt. Kehittämistä jatketaan Hausbändihankkeessa.

Sitovat tulostavoitteet:**Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta**

- Yksikön tiedottamista kehitetään lisäämällä tietosisältöä kunnan verkkosivuille. Lisäksi valmistellaan reseptiikkaohjelman käyttöönottoa. Ohjelman avulla voidaan julkaista ruokalistat automaattisesti kunnan verkkosivuilla ja älylaitteissa.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Johtamisesta kehitetään valmentavaksi ja henkilöstön itseohjautuvuutta tuetaan pyrittäessä tiimityöhön.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Ruoka- ja siivouspalvelut-yksikköä kehitetään henkilöstölähtöisesti osana Hausbändi-hanketta.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	2023,5	0,0	2023,5	1996,6	-26,9	-1,3 %
Toimintamenot*	-1990,2	61,0	-1929,1	-1924,0	5,1	-0,3 %
Toimintakate	33,3	61,0	94,4	72,6	-21,7	-23,0 %
Poistot	-15,6	3,6	-12,0	-14,1	-2,1	17,9 %
Netto yhteensä	17,7	64,6	82,4	58,5	-23,9	-29,0 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Ruoka- ja siivouspalvelujen henkilökunta sai valmiiksi yhteistyönä yksikölle oman vision, strategisen päämäärän sekä toimintaa ohjaavat arvot ja toiminta-ajatuksen johtamalla ne kunnan strategiasta, arvoista sekä visiosta. Yksikön visio on "Hausjärven Ruoka- ja siivouspalvelut tarjoaa Hämeen ystävällisimmät ja joustavimmat palvelut". Toiminta-ajatus on "Ruoka- ja siivouspalvelut tuottaa laadukasta palvelua ja tukee kunnan elinvoimaista kehitystä". Arvot – ihmisläheisyys: "Työskentelemme toisemme huomioiden sekä asiakasta kuunnellen. Kohtelemme toisiamme tasa-arvoisesti". Arvot – turvallisuus: "Tuotamme palvelut ammattitaitoisesti voidaksemme tarjota turvalliset tilat ja ruoan asiakkaillemme. Huolehdimme työturvallisuudesta". Arvot – luovuus: "Jokaisella on lupa ideoida. Käsittelemme ideat yhdessä". Strateginen päämäärä: Asiat hoituu ja ketään ei jätetä – toimivat palvelut: "Pidetään paikat puhtaina ja tehdään täällä Hausjärvellä meidän lapsille ja isovanhemmille ruokaa".

Ruokapalveluissa kokeillaan kunnanhallituksen päätöksellä palvelukeittiömallia Ryttylän koulukeskuksessa vuoden 2020 kevätlukukauden loppuun saakka. Pääruoka hankitaan kilpailutuksen mukaisesti valmiina Feelia Oy:stä. Kokeilu käynnistyi syyslukukauden alussa mutta toiminnan vakiinnuttamisessa on ollut haasteita sekä yksikön omissa järjestelyissä että ruoan toimittajan toimituksissa. Toiminta on kuitenkin vakiintunut vuoden loppuun mennessä. Keskuskuskeittiössä tehdyt järjestelyt Monnin koulun ruoan tuottamiseksi kypsennä- ja jäähdytä- menetelmällä ovat toimineet.

Tiimityömallin pilottikokeilu alkaa vuoden 2019 alusta Lehtimajojen sosiaali- ja terveydenhuollon ruokapalvelun kehittämishankkeena. Tiimityön tavoitteena on pitää yllä ja vahvistaa henkilökunnan työmotivaatiota ja työhyvinvointia laajentamalla henkilökunnan mahdollisuuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä omaan työhönsä liittyen. Tiimityöhön siirtymisellä haetaan myönteisiä vaikutuksia työnjaon ja työilmapiirin sekä ongelmien ratkomisen kokemuksiin. Ympäristöjärjestelmän kehittäminen aloitetaan jätehuollon kehittämishankkeena.

Ruoka- ja siivouspalvelujen henkilökunta työsti yksikön yhteisiä kysymyksiä työpajoissa noin kerran kuukaudessa. Työn tuloksia ovat muun muassa visio, toiminta-ajatuksen ja arvojen luonti sekä yhteinen päätös yhtenäisen työvaatemalliston hankkimisesta.

Ruokapalvelun toiminnanohjausjärjestelmän kilpailutus yhdessä Lopen kunnan kanssa valmistui joulukuussa 2018. Järjestelmän käyttöönoton myötä ruokapalvelun toimintavarmuus ja luotettavuus kasvaa.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Kokonaisuudessaan ruoka- ja siivouspalvelujen menojen toteuma noudattaa lähes talousarviota. Elintarvikkeisiin oli budjetoitu liian vähän ja arvio ylittyi runsaalla 35 000 eurolla, kun taas muutamien kuluerien arvio alittui.

48 Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskus sisältää seuraavat tulosalueet: elinkeinojen kehittäminen, markkinointi, EU- ja muut tuet, maataloustoimi, työllistäminen, siviilipalvelus, joukkoliikenne, seutulippu, kansainvälinen toiminta ja ympäristölautakunta.

Vastuhenkilö on kunnanjohtaja.

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskuksen tehtävä on edistää ja kehittää kunnassa asumista ja yrittämistä. Tätä tehtävää palvelukeskus toteuttaa ympäristöä ja kunnan erityispiirteitä kunnioittaen, yhdessä eri toimijoiden kanssa paikallisesti ja seudullisesti.

Elinkeinot ja kehittäminen -palvelukeskuksella on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	411,3	0,0	411,3	403,6	-7,7	-1,9 %
Toimintamenot*	-1307,6	-8,0	-1315,5	-1258,7	56,8	-4,3 %
Toimintakate	-896,3	-8,0	-904,2	-855,1	49,1	-5,4 %
Poistot	0,0	-6,4	-6,4	-6,4	0,0	0,2 %
Netto yhteensä	-896,3	-14,4	-910,6	-861,5	49,1	-5,4 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sähköinen kilpailutusjärjestelmä Cloudia pienhankintoja varten otettiin käyttöön. Hankintaohje on päivitetty.

Yritysvoimalan kanssa yhteistyötä on tiivistetty. Syksyllä ollaan osallistumassa alihankintamessuille.

Elinvoimatoimikunta on työstänyt Hausjärven yrittäjien kanssa yritysviikon ohjelman. Kunta on järjestänyt yhdessä Hausjärven yrittäjien kanssa yrittäjien aamukahvitilaisuudet kuukausittain ja kunnanjohtaja on osallistunut Hausjärven yrittäjien hallituksen kokouksiin.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Palvelukeskuksen tulot jäivät noin 8 000 euroa budjetoidusta ja menot toteutuivat noin 57 000 euroa budjetoitua pienempinä.

482 Elinkeinojen kehittäminen

TEHTÄVÄN KUVAUS

Elinkeinojen kehittämiseen kuuluvat seuraavat toiminnot: elinkeinojen kehittäminen, markkinointi, EU- ja muut tuet, maataloustoimi, työllistäminen, siviilipalvelus ja kansainvälinen toiminta.

Vastuuhenkilö on kunnanjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Vuonna 2017 hyväksyttävän elinvoima-ohjelman toimenpiteitä toteutetaan. Samoin uudistetaan vuonna 2015 hyväksytyt yritysvaikutusten arviointiohjelmaa. Nyt tavoitteena on luoda pohja elinvoimavaikutusten arvioinnille. Hyvin toimivaa yhteistyötä jatketaan yrittäjien, yrittäjäjärjestöjen ja MTK:n kanssa elinvoimatoimikunnassa. Yrittäjien palveluita tuotetaan erityisesti Yritysvoimala Oy:n ja kunnanjohtajan kautta. Kunnanjohtaja on aktiivisesti mukana yrittäjäjärjestöjen tilaisuuksissa. EU:n ja muita rahoituksia haetaan tukemaan elinvoiman kehittämistä. Lisäksi ollaan mukana hankkeissa, jotka parantavat olemassa olevien yrittäjien elinvoimaa Hausjärvellä.
2. Markkinoinnin pääkohteina ovat uudet asukkaat ja yrittäjät. Markkinointia tehdään myös seutuyhteistyönä yhdessä Riihimäen ja Lopen kanssa. Markkinoinnissa osallistutaan asunto- ja yrittäjämessuille. Tämän lisäksi markkinoinnissa toteutetaan vuonna 2017 hyväksyttävän markkinointi- ja viestintäohjelman toimenpiteitä.
3. Raideliikenteessä pyritään vaikuttamaan vuoden 2019 jälkeiseen tilanteeseen, jossa lähdetään siitä, että palvelutaso säilyy nykyisellä tasolla.
4. Hausjärven kunta on jatkanut Helsingin seudun liikenne –kuntayhtymän (HSL) kanssa lippuyhteistyösopimusta, jonka edut ovat kuntalaisten käytössä. Sopimuksen mukaan hausjärveläiset voivat ostaa HSL:n matkakortin ja ladata sille henkilökohtaisen kausilipun.
5. Kunta on mukana maaseudun palveluyritysten kehittämis- ja verkottumishankkeessa.
6. Maataloustoimen palvelut on tuottanut vuoden 2012 alusta lähtien Maaseutupalveluyksikkö Häme, joka toimii isäntäkuntamallisesti osana Janakkalan kunnan organisaatiota. Yksikön palvelutuotannon toimivuutta tarkastellaan seurantakokouksessa vuosittain. Tavoite on, että palvelutaso säilyy vähintään nykyisellä tasolla, palveluita ohjataan yhä enemmän sähköisiin palveluihin ja luonnollinen poistuma hyödynnetään kustannuskurissa.
7. Työllistämistä tehdään määrärahojen puitteissa. Työllistämistoimet sovitetaan yhteen perusturvan alaisuudessa toimivan työpajatoiminnan kanssa. Kunnan oman työllistämisen täydentäjäksi voi kunnanjohtaja käynnistää erillisiä työllistämistukevia projekteja palkkatuella, työkokeilulla, työharjoittelulla ja muulla Ely- ja te-toimistojen erillisrahoituksella.
8. Kansainvälinen toiminta käsittää kunnan suhteet ulkomailla sijaitseviin ystävyyskuntiin ja muun kansainvälisen toiminnan. Ystävyyskuntasuhteita ylläpidetään virolaisen Väike-Maarjan ja japanilaisen Naien kunnan kanssa.

482 Elinkeinojen kehittäminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	232,2	0,0	232,2	244,9	12,7	5,5 %
Toimintamenot*	-848,6	-5,7	-854,3	-865,7	-11,4	1,3 %
Toimintakate	-616,4	-5,7	-622,1	-620,8	1,3	-0,2 %
Poistot	0,0	-6,4	-6,4	-6,4	0,0	0,2 %
Netto yhteensä	-616,4	-12,1	-628,5	-627,2	1,3	-0,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Tonttien markkinointiin ja myyntiin on panostettu vuoden aikana ja Pihonkaarteessa järjestettiin tonttimarkkinat.

Elinvoimatoimikunta on kokoontunut ja kokouksissa on valmisteltu Hausjärven kunnan ja Hausjärven yrittäjien yrittäjyysviikon tapahtumia ja syksyn alihankintamessuja.

Liikenne- ja viestintäministeriön kesäkuussa tekemän päätöksen mukaan VR:n raideliikenteen jatkuminen nykyisellään on varmistettu vuoden 2019 loppuun asti.

Maataloustoimen palvelut on järjestetty isäntäkuntamallilla siten, että isäntäkuntana toimii Janakkalan kunta. Maataloustoimen palvelut ovat toteutuneet tavoitteen mukaisesti.

Työllistämistoimia on tehty määrärahojen puitteissa. Nuorten kesätyötukea haki ja myönnettiin neljälle eri yritykselle yhteensä seitsemän nuoren palkkaamiseen. Hausjärven kunnan työttömyysprosentit ovat olleet Hämeen pienimpiä. Työmarkkinatuen kuntaosuudet ovat aktiivisten työllistämistoimien johdosta pysyneet pieninä.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Toimintatulot olivat noin 13 000 euroa budjetoitua suuremmat ja toimintakulut noin 11 000 euroa budjetoitua suuremmat.

490 Ympäristölautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Ympäristölautakuntaan kuuluvat toiminnot kaavoitus ja maankäytön suunnittelu, ympäristöasiat, rakennusvalvonta ja hallinto.

Vastuuhenkilö on kaavoituspäällikkö.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Kunnan elinvoiman kehittäminen kaavoituksella ja elinvoiman huomioiminen kaavoitusohjelmassa.
2. Kaavoitusohjelman mukaisten asemakaavojen, asemakaavamuutosten sekä osayleiskaavan laatiminen.
3. Suunnitelmallinen maanhankinta ja kaavoitus.

Kaavoitus ja maankäyttö

Kaavoitustöitä tehdään kunnanhallituksen linjaaman kaavoitusohjelman mukaisesti.

Taajamien kasvutarpeita varten raakamaan hankintaa jatketaan. Maanhankintaneuvotteluissa keskitytään v. 2018 taajamien tulevaisuuden kasvusuunnille erityisesti Monnissa. Taajamien kehittäminen vaatii jatkuvaa raakamaan hankintaa elinvoiman edellytysten kehittämiseksi kaavoitustuksella.

Kaavoituksen valtuuston nähdn strateginen tavoite vuodelle 2018 on kunnan elinvoiman kehittäminen. Tavoitetasona on joustava, kunnan kehitystä ja elinvoimaa tukeva kaavoitus. Elinvoiman kehittäminen huomioidaan kaavoitusohjelmaan sisällytettävissä kaavahankkeissa.

Asemakaavoituksessa on käynnissä Ryttylässä, Monnissa, Oitissa ja Hikiällä useamman kaava-alueen muutostyöt. Monniin laajennetaan yleisten rakennusten korttelin asemakaavoituksen aluetta sisällyttäen tieverkostoa, palvelu- ja liikerakentamisen sekä asumisen uudisalueita. Kaavoitusohjelmalla tullaan määrittämään suunnittelukauden keskeisimmät kaavoitustyöt. Yksityisten maanomistajien maiden kaavoitukset toteutetaan kaavasopimusperiaatteella.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan toiminta painottuu lakisääteisiin tehtäviin. Merkittävä osuus työn kuvaan on rakentamiseen painottuva neuvonta ja suunnittelun ohjaustyö. Rakennuslupitus painottuu suhdanteiden mukaisesti. Uudispientalorakentamisen arvioidaan lisääntyvän vuoden 2017 tasosta. Vuonna 2017 otettiin käyttöön sähköinen Lupapiste – asiointijärjestelmä ja rakennuslupataksat päivitettiin. Rakennusjärjestyksen uusinta aloitetaan vuonna 2018. Uudistuvat säädökset edellyttävät koulutusta sekä lisäävät neuvontatyön määrää.

Ympäristötoimi

Ympäristön toiminta on lakisäateistä luvitusta, neuvontaa ja valvontatyötä. Maa-ainesottoasioissa työ painottuu luvitukseen ja ottoalueiden toiminnan valvontaan. Ympäristöluvitusten määrä riippuu yritystoiminnan luvanvaraisuudesta. Ympäristötoimessa neuvonta on erittäin merkittävä osa työmäärästä. Toimintavuoden aikana laaditaan ympäristötoimen valvontasuunnitelma.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	179,1	0,0	179,1	158,7	-20,4	-11,4 %
Toimintamenot*	-459,0	-2,2	-461,2	-393,0	68,3	-14,8 %
Toimintakate	-279,9	-2,2	-282,1	-234,3	47,9	-17,0 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-279,9	-2,2	-282,1	-234,3	47,9	-17,0 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	Tot 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä		5,6	5,1	91,1 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	Tot 2018	Tot-%
Kaavatontit				
- uudet pientalotontit, joilla kunnallistekniikka	35	0	0	
- tonttivaranto, AO-asuintontit kunnallistekniikassa*	75	55	62	112,7 %
- tonttivaranto, AP/AR-asuintontit kunnallistekniikassa*	17	55	29	52,7 %
- tonttivaranto, yritystontit kunnallistekniikassa	35	41	41	100,0 %
Rakennusvalvonta, luvitus				
- yhden asunnon talot (uudet)	9	15	4	26,7 %
- rivitalot (uudet)		1	0	0,0 %
- muut luvittavat rakennukset ja muut luvat	201	130	68	52,3 %

*) Talousarviossa 2018 tavoitteiksi jääneet virheelliset luvut. Tavoitteet kuuluisivat olla seuraavat: kunnallistekniikassa oleva tonttivaranto, AO-asuintontit kunnassa: 63 ja tonttivaranto, AP/AR-asuintontit: 29

Tonttivaranto käsittää kunnallistekniikassa olevat, nopeasti myytävissä olevat tontit. Näihin lukuihin lisätään uudet pientalotontit, joille rakennettu kyseisenä vuonna kunnallistekniikka. Tontteja myytessä ja vuokrattaessa varanto pienenee, ellei vastaavasti rakenneta kunnallistekniikka uusille alueille. Lainvoimaisia asemakaavatontteja on enemmän kuin ylläolevassa taulukossa on esitetty. Uudet pientalotontit kuvaavat niitä asemakaavoitettuja rakennuspaikkoja joille vuosittain toteutetaan kunnallistekniikka.

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI**Kaavoitus ja maankäyttö**

Kaavoja on laadittu kaavoitusohjelman ja kunnan kaavoituslinjausten mukaisesti seuraavasti:

Monniin valmistui yleisten rakennusten, kerrostalokorttelin ja Monnin pääkatuverkoston osa-alueen asemakaava, joka hyväksyttiin 13.3.2018 kunnanvaltuustossa ja sai lainvoiman 19.4.2018. Oittiin valmistui keväällä Keskustan asemakaavan muutos korttelin 104 osa-alueelle joka hyväksyttiin 13.3.2018 sekä Syvänojan ranta-asemakaava, joka hyväksyttiin 11.12.2018 kunnanvaltuustossa. Ryttylään Puujoen eteläpuolelle laadittiin Aurinkorannan uudispientaloalueen asemakaavaluonnos. Oittiin laadittiin Kalliontien ja Savelantien –osa-alueelle asemakaavan ja muutoksen luonnos kevyenliikenteenväylän katujärjestelyitä varten.

Hikiän ja Ryttylän keskustan osa-alueiden asemakaavamuutostöitä jatkettiin.

Maanhankinta edistyi Monnissa, mistä ostettiin Monnin alkavalle asemakaavoitusalueelle sijoittuva osa-alue tulevaa taajaman kehittämistä varten.

Monniin tehtiin yleisten rakennusten korttelialueen pohjoispuolelle ja Monninlinjan varteen asemakaavoituksen aloittamispäätös.

Kaavoituskatsaus 2018 laadittiin. Poikkeamispäätöksiä tehtiin 4 kpl. Lausuntoja naapurikuntien kaavahankkeista ja maakuntakaavoituksesta valmisteltiin 2 kpl.

Aiesopimuksia asuinalueiden tonttien rakentamisesta neuvoteltiin ja tehtiin 3 kpl Monniin ja 1 kpl Ryttylään. Lisäksi oli runsaasti tonttimyyniä edistävää markkinointityötä ja asiakasneuvotteluita.

Monnin, Ryttylän ja Hikiän taajamissa on asemakaavoitettua pientalotonttivarantoa kahden vuoden tarpeisiin kunnan strategian mukaisesti ja Oitissa tonttitarjontaa yli viideksi vuodeksi. Lisäksi Monnissa keväällä lainvoimaistuneen asemakaavan myötä on kaavallinen valmius julkisten, yksityisten ja kaupallisten palvelujen rakentamiselle sekä ensimmäisille kerrostalohankkeille.

Kaavasuunnittelija irtisanoutui huhtikuun alussa 2018. Henkilöstöjaosto päätti palkata tilalle kaavoitusavustajan. Kaavoituksen henkilöstövajaus vaikutti kaavoitustöiden laadintaan molempina osavuosikausina. Kaavoitusavustaja aloitti 10. syyskuuta.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnassa keskityttiin rakennuslupien myöntämiseen, neuvonta- ja selvitystyöhön mahdollisten rakennushankkeiden osalta. Lisäksi tehtiin keskeneräisten rakennuslupahankkeiden loppuunsaattamista ja selvitystyötä.

Ostopalveluna Lopen kunnalta hankitun 50 %:n II rakennustarkastajan virkaa ei ole täytetty vuonna 2018 eikä syyskuusta 2017 päättyntä ostopalvelua ole voitu jatkaa.

Rakennusvalvonnassa myönnettiin rakennus- ja toimenpidelupia 1.1.- 31.12.2018 välisenä aikana yhteensä 72 kpl. Jatkoaika ym. päätöksiä tehtiin 124 kpl ja toimenpideilmoituksia 68 kpl. Suunnittelutarveratkaisuja oli 4 kpl ja lupiin liittyviä katselmuksia ja kokouksia oli yhteensä 185 kpl. Uusia yhden asunnon uudisrakentamislupia oli 4 kpl. Lausuntoja annettiin 1 kpl. Rakennusjärjestyksen uusimisesta tehtiin aloituspäätös.

Ympäristötoimi

Ympäristötoimen tehtävät painottuivat lupien käsittelyyn ja neuvontaan. Maa-aineslupia käsiteltiin yksi, ympäristölupia yksi ja maastoliikennelain mukaisia lupia yksi. Muita tehtäviä olivat mm. viranhaltijapäätökset (4 kpl) ja annetut lausunnot (5 kpl).

Ympäristösihteeri irtisanoutui joulukuussa siirryttyään toisen työnantajan palvelukseen. Ympäristösihteerin virka laitettiin hakuun joulukuussa.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Ympäristölautakunnan talouden nettototeutuma kaavoituksen ja maankäytön, ympäristön, rakennusvalvonnan ja ympäristölautakunnan hallinnon osalta toteutui kokonaisuutena talousarvioita vähän paremmin.

Rakennusvalvonnan tulot alittuivat yleisestä rakennussuhdanteesta johtuen. Kaavoituksen ja maankäytön tulot eivät toteutuneet kokonaisuudessaan, sillä yksityisiltä maanomistajilta laskutettavia kaavoituskuluja ei kohdentunut vuodelle 2018 kaavahankkeiden työjärjestyksestä ja henkilöstövajauksesta johtuen. Ympäristöasioiden tuloarvio alittui johtuen pienemmistä lupahakemusten määrästä ja lupalajeista johtuen. Menoissa kaavoitus ja maankäytössä asiantuntijapalveluille varatut määrärahat ylittyivät konsulttipalvelujen ostojen seurauksena, mutta henkilöstövajauksesta johtuneesta pienemmästä palkkamenosta tuli osaksi säästöä. Rakennusvalvonnassa menoissa tuli säästöä erityisesti henkilöstövajauksesta johtuen. Menojen alittuminen korjasi nettototeutuman. Hallinnon menot toteutuivat kokonaisuutena talousarvion mukaisesti.

Sisäistä valvontaa on suoritettu kuukausittain ja osavuositain. Ympäristölautakunnan kokouksissa on käsitelty talouden toteutumaa säännöllisesti kuluja ja tuloja tarkastellen.

51 Perusturvalautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Perusturvalautakunnan vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: hallinto, sosiaalityö, vammaispalvelut, vanhustenhuolto ja terveyspalvelut.

Perusturvalautakunnan strategia:

Tuemme kuntalaisia erilaisissa elämänvaiheissa ennaltaehkäisevästi, asiakaslähtöisesti ja palveluhenkisesti järjestämällä lakisääteiset sosiaalipalvelut, käyttämällä vaihtoehtoisia palvelujen järjestämistapoja sekä tukemalla omaehtoista vastuunottoa siten, että perusturvallisuus säilyy.

Perusturvalautakunnan eri tehtäväalueilla pyritään vastaamaan hyvinvointikertomuksesta nouseviin haasteisiin: lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi, terveyspalvelujen saatavuuden kehittäminen sekä vanhusten kotona asumisen tukeminen.

Perusturvalautakunnan valtuustotason sitovia tavoitteita ovat:

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Lasten ja nuorten hyvinvointi

- Lastensuojelutarpeen selvitykset saadaan tehtyä lakisääteisessä määräajassa.
- Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen.

Ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen

- Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevillä henkilöillä.

Vanhustenhuolto

- Kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen.
- Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa.

Terveyspalvelut

- Hoitopääsyn seuranta, talouden toteutuminen, kansansairauksien ennaltaehkäisy

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä

Perusturvalautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

51 Perusturvalautakunta

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	2641,3	0,0	2641,3	2786,1	144,8	5,5 %
Toimintamenot*	-28370,5	281,0	-28089,5	-28363,8	-274,3	1,0 %
Toimintakate	-25729,2	281,0	-25448,2	-25577,7	-129,5	0,5 %
Poistot	-16,2	11,5	-4,7	-4,7	0,0	0,9 %
Netto yhteensä	-25745,4	292,5	-25452,9	-25582,4	-129,6	0,5 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

OLENNAISET TAPAHTUMAT TARKASTELUKAUDELLA

Perusturvalautakunnan päätöksellä vanhuspalvelujen ja vammaispalvelujen tulosalueen käyttötalouksia muutettiin siirtämällä resursseja vammais- ja vanhuspalvelun tulosalueen sisällä kustannuspaikalta toiselle sekä vammaispalvelujen tulosalueelta sosiaalityön tulosalueelle.

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Perusturvalautakunnan valtuustotason sitovia tavoitteita olivat:

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Lasten ja nuorten hyvinvointi

- Lastensuojelutarpeen selvitykset saadaan tehtyä lakisääteisessä määräajassa: Tavoite ei toteutunut. Lastensuojelutarpeen selvityksistä 3 ei saatu tehtyä lakisääteisessä määräajassa.
- Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen: Tavoite toteutunut. Kiintiöpakolaisperheiden vanhemmille suunniteltiin vanhemmuuden tukemisen paketti (5 krt, sis. alustus ja keskustelu); 3 kertaa järjestettiin vuoden 2018 aikana ja loput järjestetään kevätkaudella 2019.

Ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen

- Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevillä henkilöillä: Tavoite toteutui myös sosiaalityöntekijöiden virkahauissa.

Vanhustenhuolto

- Kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen: Tavoite toteutunut: palveluohjaus toimii, kotikuntoutustiimi on aloittanut toimintansa sekä kuntouttavaa ja tavoitteellista intervallihoidoa/lyhytaikaishoitoa on kehitetty.
- Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa. Tavoite on toteutunut: Kaikki asumispalvelun kriteerit täyttävät asiakkaat ovat saaneet asumispalvelupaikan 3 kk:ssa. Kotihoidon, palveluasumisen

Tammi-joulukuu 2018

51 Perusturvalautakunta

ja lyhytaikaisen asumispalvelun tarpeeseen on pystytty pääsääntöisesti vastaamaan ilman odotusaikoja.

Terveyspalvelut

Hoitoonpääsyn seuranta, talouden toteutuminen, kansansairauksien ennaltaehkäisy: Tavoite on toteutunut:

Avoterveydenhuollon tulosalue: Hoitajakäyntien määrä toteutui 95-prosenttisesti. Kiireettömässä hoidossa käyntimäärä alittui ja kiireellisessä hoidossa ylittyi.

Riihimäellä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalityön yhdessä kehittämä Ketterä-työryhmä alkoi Hausjärvellä vuoden alussa, toimintaan osallistui avainasiakasohjaaja. Ketterä-alkuarvioinnista kaikille MPY:n asiakkaille luovuttiin loppuvuodesta 2018. Uutta Ketterää kehitetään.

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

- Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi: Tyydyttävää tasoa ei saavutettu: yli 300 pv työmarkkinatuen kuntaosuuden maksulistalla olleiden määrä/kk oli 31. Maksulistalla olleiden määrään vaikuttaa nostavasti osa-aikatyössä olevien asiakkaiden määrä. Uutena kuntouttavan työtoiminnan ryhmänä aloitettiin työkyyselvittelyryhmä.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Tavoite on toteutunut: yhteistyö on ollut tiivistä. Ohjaamo-toiminta sai tilat Oitin kirjastosta. Toiminta käynnistyi elokuussa 2018. Vuoden aikana ohjaamossa toteutui 17 aukiolopäivää ja niiden aikana tavoitettiin 17 nuorta/nuorta aikuista.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Perusturvalautakunnan toimintakate toteutui 100,5 %. Toimintatuotot toteutuivat 105,5 % ja toimintakulut 101,0 %.

Vuoden 2018 talousarviomuutoksessa toimintakuluja pienennettiin 50 000 eurolla Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautuksesta johtuen ja 190 000 eurolla Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkamisesta johtuen (kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 28.8.2018 mukaan poistoero saadaan huomioida alijäämää pienentävänä eränä). Näistä molemmat erät toteutuivat, mutta budjetoidusta poiketen niitä ei ole kirjattu perusturvalautakunnan palvelujen ostojen vähennykseksi, vaan Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautus (50 313,51 euroa) on kirjattu rahoitustuottoihin ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkaminen (209 497,13 euroa) on Kuntaliitosta saadun linjauksen mukaan kirjattu edellisten tilikausien ylijäämän lisäykseksi*. Jos nämä erät huomioitaisiin perusturvalautakunnan palvelujen ostojen vähennyksenä, toimintakulut olisivat toteutuneet 100,1%:sti eli lähes budjetoidusti.

*)sairanhoitopiirin pakollista varausta on purettu lisäksi tulosvaikutteisesti vähentämällä vuoden 2018 palvelujen ostoja 314 714,24 eurolla.

Tammi-joulukuu 2018

510 hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallinnon tulosalue sisältää seuraavat toiminnot: perusturvalautakunta ja sosiaalitoimisto.

Vastuhenkilö on perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Palvelujen järjestäminen ammattitaitoisen henkilöstön avulla toimialalle myönnettyjen määrärahojen puitteissa.
2. Sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelurakenteen toimivuuden/kattavuuden varmistaminen/suunnittelu ja sote-rakenneuudistuksessa aktiivisesti vaikuttaminen.
3. Toimiva palvelurakenne vammaispalveluissa.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat toimenpiteet, lapsiperheiden ehkäisevät tukitoimet ja vanhusten kotona asumisen tukeminen
2. Tiivis käytännön yhteistyö seutukunnallisesti ja eri hallintokuntien kesken.
3. Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus ja pysyvyys.
4. Käytössä olevien palvelusetelien vakiinnuttaminen.
5. Vammaispalvelujen palveluprosessikuvaukset.

STRATEGISET TAVOITETASOT

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen

- Avoimena olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään päteillä henkilöillä.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0	
Toimintamenot*	-267,7	-4,0	-271,7	-281,6	-9,9	3,6 %
Toimintakate	-267,7	-4,0	-271,7	-276,5	-4,8	1,8 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-267,7	-4,0	-271,7	-276,5	-4,8	1,8 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä	5	5	5	100,0 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut				
Tehokkuus/taloudellisuus				
Sos.palvelut netto €/asukas*	1 165	1 169	1 222	104,5 %
Terveyspalvelut netto €/asukas*	1 814	1 805	1 818	100,7 %

*) tunnusluku on laskettu perusturvalautakunnan toimintakatteesta siten, että sosiaalipalvelujen osuus on muodostettu vähentämällä perusturvalautakunnan toimintakatteesta terveyspalvelujen tulosalueen toimintakate. Asukaslukuna 8416 vuonna 2018 ja 8504 vuonna 2017.

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön rekrytointi ja palveluksessa pitäminen: Tavoite saavutettiin osittain: sekä vakituisten että erityisesti määräaikaisten työ- ja virkasuhteissa olevien työntekijöiden kohdalla tapahtui vaihtuvuutta.

Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevillä henkilöillä. Tavoite saavutettiin myös sosiaalityöntekijöiden virkahakujen kohdalla.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Hallinnon tulosalueen toimintakate toteutui 101,8 %.

520 Sosiaalityö**TEHTÄVÄN KUVAUS**

Sosiaalityö sisältää seuraavat tulosityksiköt: sosiaalityön henkilöstö, lastensuojelun avustukset, lasten ja nuorten sijaishuolto, sosiaalihuoltolain mukaiset tukipalvelut, muut lasten ja perheiden palvelut, päihdehuolto, toimeentulotuki, työpajat ja työvoiman palvelukeskus.

Vastuuhenkilö on sosiaali- ja perhetyöntekijöiden työn sisältöön liittyvissä asioissa johtava sosiaalityöntekijä. Muilta osin vastuuhenkilö on perusturvajohtaja, joka vastaa erityisesti ostopalvelujen käytöstä.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Lakisääteisten sosiaalityön palvelujen järjestäminen laadukkaasti ja kustannustietoisesti.
2. Varhaisen tuen tukimuotojen kehittäminen ja vakiinnuttaminen.
3. Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi.

STRATEGISET TAVOITETASOT**Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta**

Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi

- työmarkkinatuen kuntaosuuden maksulistalla olevien henkilöiden määrä/kk.
Hyvä taso: max 25 hlöä/kk
Tyydyttävä taso: 26 - 29 hlöä/kk

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Lasten ja nuorten hyvinvointi

- Lastensuojelutarpeen selvitykset saadaan tehtyä lakisääteisessä määräajassa.
- Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä

TAVOITTEET JA KEINOT

- Nuorten palvelujen suunnittelu, kehittäminen ja olemassa olevien palvelujen hyödyntäminen seudullisen toiminnan ja hankkeiden kautta: Ankkuritoiminta, Nuppi, nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden yhteistyöryhmä.
- Organisoidaan kunnan tukihenkilötoiminta sosiaalityöhön, lastensuojeluun ja vammaispalveluihin.
- Työpajatoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen yhteistyössä Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön kanssa.
- Nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäiseminen nuorten aktivointia tukevien työmenetelmien monipuolistamisen ja tiiviin yhteistyön avulla; Ohjaamo-toiminnan aloittaminen.
- Vanhemmuuden tukeminen ja ehkäisevän työn tarjoaminen Lounatuulen perhetyön, kotipalvelun perhetyön, sosiaalityön, neuvoloiden, koulun psykiatrisen sairaanhoitajan ja muiden yhteistyötahojen tiiviillä yhteistyöllä.
- Palvelusetelin käytön vakiinnuttaminen.
- Avoinna olevat toistaiseksi voimassa olevat palvelussuhteet täytetään pätevilla henkilöillä.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	216,3	0,0	216,3	455,5	239,2	110,6 %
Toimintamenot*	-2679,4	-295,6	-2975,0	-3143,4	-168,4	5,7 %
Toimintakate	-2463,1	-295,6	-2758,7	-2687,9	70,8	-2,6 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-2463,1	-295,6	-2758,7	-2687,9	70,8	-2,6 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

520 Sosiaalityö

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä	13	13	14	107,7 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Lastensuojelu				
Lastensuojeluilmoitukset	265	250	285	114,0 %
Lastensuojelun asiakkaat/v.	162	150	137	91,3 %
SHL:n mukaisen perhepalvelun asiakkaat	24	50	85	170,0 %
LsL:n mukaisen perhetyön asiakkaat	34	45	28	62,2 %
Sijoitetut lapset vuoden aikana	37	40	38	95,0 %
Sijoitetut lapset 31.12.	26	25	25	100,0 %
Jälkihuollon piirissä olevat nuoret/v.	10	10	11	110,0 %
Kasvatus- ja perheneuvolan suoritteet	713	750	936	124,8 %
Aikuissosiaalityö				
Alle 25-v. lkm täydentävässä toimeentulotuessa	2	3	2	66,7 %
Täydentävää toimeentulotukea saaneet ruokakunnat	65	85	66	77,6 %
yli 300 pv työttömänä olleiden määrä/kk (ka)	30	25	31	124,0 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

- Yli 300 päivää työttömänä olleiden henkilöiden aktivointi: Tyydyttävää tasoa ei saavuttu: yli 300 pv työmarkkinatuen kuntaosuuden maksulistalla olleiden määrä/kk oli 31. Maksulistalla olevista osa on jo aktivoituja osa-aikatyössä olevia.
- Uutena kuntouttavan työtoiminnan ryhmänä aloitettiin työkyvyn selvittelyryhmä.
- Tripla- ja Virta-hankkeissa työllistettiin pitkäaikaistyöttömiä, myös nuoria. Virta –hanke päättyi syksyllä 2018.

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Tammi-joulukuu 2018

520 Sosiaalityö

- Lastensuojelutarpeen selvitykset saadaan tehtyä lakisääteisessä määräajassa. Tavoite ei toteutunut. Lastensuojelutarpeen selvityksistä 3 ei saatu tehtyä lakisääteisessä määräajassa.
- Varhaisen tuen vahvistaminen ja ehkäisevän lastensuojelutyön kehittäminen. Tavoite saavutettiin: Kiintiöpakolaisperheiden vanhemmille suunniteltiin vanhemmuuden tukemisen paketti (5 krt, sis. alustus ja keskustelu), joista 3 toteutettiin vuoden 2018 aikana.
- Lounatuulen perhetyön asiakkuudessa oli 32 perhettä ja käyntejä 248. Pääsääntöisesti asiakkaat ohjautuivat neuvolasta. Tyypillisimmät asiakkaaksi tulon syyt olivat äidin väsymys, parisuhteen haasteet ja vuorovaikutus lapsen kanssa.
- Keväällä 2018 haettiin lehti-ilmoituksella tukihenkilöitä aikuisille ja lapsiperheille. Toiminta ei käynnistynyt, koska yhtään yhteydenottoa ilmoituksen johdosta ei saatu.
- Mielenterveys- ja päihdetyön yksikön (MPY) Ketterä-toiminta alkoi Hausjärvellä tammikuussa 2018. Mukana Ketterän toiminnassa oli kunnan avainasiakasohjaaja. Riihimäellä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalityön yhdessä kehittämä Ketterä-työryhmän alkuarviointista kaikille MPY:n asiakkaille luovuttiin loppuvuodesta 2018. Uutta Ketterää kehitetään.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Tavoite on toteutunut: yhteistyö eri tahojen kanssa on ollut tiivistä. Erityisesti pikkulapsityöryhmä koettiin toimivana yhteistyömuotona. Myös yhteistyötapaamiset koulun terveydentoitajan, koulupsykologin, koulukuraattorin ja psykiatrisen sairaanhoitajan kesken olivat säännöllisiä.
- Ohjaamo-toiminnan tiloiksi Hausjärvellä saatiin tilat Oitin kirjastosta. Toiminta käynnistyi varsinaisesti elokuussa 2018. Vuoden aikana ohjaamossa tavoitettiin 17 nuorta/nuorta aikuista.

Sosiaalityössä oli käytössä palveluseteli lyhytaikaisessa lapsiperheiden kotipalvelussa aiempaa runsaampana.

Lastensuojelussa lastensuojeluilmoitusten määrä sekä työn määrä kasvoivat voimakkaasti edelliseen vuoteen verrattuna. Lisäksi lastensuojelun työntekijöissä tapahtui useita henkilövaihdoksia vuoden aikana. Perusturvalautakunnan päätöksellä lastensuojeluun palkattiin ylimääräinen määräaikainen sosiaaliohjaaja.

Perintövaroin sivistystoimeen palkatulla psykiatrisen sairaanhoitajan työpanoksella vahvistettiin varhaisen tuen puuttumisen keinoja. Syyslukukaudesta 2018 alkaen psykiatrisen sairaanhoitajan resurssi kohdennettiin kuntouttavaan luokkaan Eskon koululle.

Lastensuojelun työntekijät (johtava sosiaalityöntekijä, vastaava sosiaaliohjaaja) osallistuivat lastenpsykiatrisen konsultaatiotiimin jalkautuvan yhteistyön kokeiluun sekä Soten Lape-kärkihanketyöskentelyyn.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Sosiaalityön tulosalueen toimintakate toteutui 97,4 %.

Tammi-joulukuu 2018

540 Vammaispalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vammaispalveluihin kuuluvat tulosityksiköt kehitysvammahuolto ja muu vammaishuolto.

Vastuhenkilöt ovat vammaispalvelusta vastaavat viranhaltijat, toimintakeskus Vaahteran ja Paavolantien asuinryhmän osalta vastaava ohjaaja, Jelppilän asumispalvelujen osalta yksikön johtaja ja ostopalvelujen osalta perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

- Vammaishuollon palvelujen järjestäminen sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

STRATEGISET TAVOITTEASOT

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Asiakkaiden tarpeita vastaavien palvelujen tarjoaminen.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Vammaispalvelujen kokonaisuuden kehittäminen; Paavolantien asuinryhmä, toimintakeskus Vaahtera, Jelppilän asumispalvelut ja sosiaalityö.
2. Palveluprosesseista tehdään kuvaukset 31.12.2018 mennessä.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	292,9	0,0	292,9	328,3	35,4	12,1 %
Toimintamenot*	-2927,0	-17,4	-2944,4	-2839,8	104,6	-3,6 %
Toimintakate	-2634,1	-17,4	-2651,5	-2511,5	140,0	-5,3 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-2634,1	-17,4	-2651,5	-2511,5	140,0	-5,3 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

540 Vammaispalvelut

	TP 2017	TA 2018	Tot 2018	Tot-%
Asumispalvelupäivät	19 876	15 800	17167	108,7 %
Vammaispalvelun asiakkaat /v.	208	193	190	98,4 %
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelun asiakkaat/vuosi	128	130	114	87,7 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Asiakkaiden tarpeita vastaavien palvelujen tarjoaminen; kunta luopui Vaahteran päivätoiminnan tilasta perusturvalautakunnan 18.12.2017 päätöksen mukaisesti alkuvuodesta 2018. Päivätoiminta siirtyi asumista tukevaksi päivätoiminnaksi omiin vuokratiloihin sekä Ryttylässä että Oitissa.

Vammaispalvelun työntekijät ovat olleet tiivisti mukana Hausbändi-kehittämishankkeessa. Vammaispalvelun 4 työntekijää suorittaa tuotekehittelijän ammattitutkintoa.

Vammaispalvelujen keskeisistä palveluista tehtiin palvelukuvaukset, jotka hyväksyttiin perusturvalautakunnassa joulukuussa 2018.

Kevään 2018 aikana vammaispalveluissa perustettiin sekä asiakas- että omaisfoorumit. Asiakasfoorumi kokoontui kevään ja syksyn aikana 4 kertaa ja omaisfoorumi 3 kertaa. Asiakasfoorumin tavoitteena on asiakkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Omaisfoorumin tavoitteena on asiakkaiden näkökulman esiin nostaminen sekä kunnan ja Hausjärven vammaispalveluja käyttävien asiakkaiden omaisten voimavarojen yhdistäminen.

Kevään 2018 aikana kilpailutettiin vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaiset kuljetuspalvelut Kanta-Hämeen maakunnan alueella. Kuljetuspalvelut on tuottanut 1.7.2018 alkaen Tampereen aluetaksi.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Perusturvalautakunnan päätöksellä vammaispalvelujen tulosalueen käyttötalouden osuutta muutettiin, siirtämällä resursseja sekä vammaispalvelun tulosalueen sisällä kustannuspaikalta toiselle että sosiaalityön tulosalueelle. Vammaispalveluiden toimintakate toteutui 94,7 %.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tulosalue käsittää tulosityksiköt kotipalvelu, omaishoidontuki, tukipalvelut, vanhusten päivätoiminta, ikäpiste, asumispalvelut ja muut asumispalvelut/ostopalvelut.

Vastuhenkilö on kotihoidon, tukipalvelujen ja päivätoiminnan osalta kotipalvelunohjaaja. Ikäpisteen ja asumispalvelujen vastuhenkilö on asumispalveluvastaava. Omaishoidon tuesta vastaa sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä. Ostopalveluista vastaa perusturvajohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Vanhusten kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen.
2. Palveluohjauksen monipuolistaminen
3. Vanhustenhuollon palvelurakenteen kokonaisuuden toimivuus.

STRATEGISET TAVOITETASOT

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen.
- Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa.
Säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-v. 13,5 %; Tehostetun asumispalvelun asiakkaat 10,5 %

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen vanhustenhuollon palveluissa.
2. Kotikuntoutuksen, perhehoidon ja kuntouttavan intervallihoidon suunnittelu ja käyttöön otto 31.12.2018 mennessä.
3. Ikäihmisten tiedottaminen HYKO-syntymäpäivien sekä hyvinvointia edistävien kotikäyntien kautta.
4. Omaishoitajien tukeminen.
5. Palvelusetelien käytön vakiinnuttaminen.
6. Ikäihmisten perhehoidon käyttöönotto.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	2132,1	0,0	2132,1	1997,3	-134,8	-6,3 %
Toimintamenot*	-6880,3	18,8	-6861,5	-6801,5	60,0	-0,9 %
Toimintakate	-4748,2	18,8	-4729,4	-4804,2	-74,8	1,6 %
Poistot	-16,2	11,5	-4,7	-4,7	0,0	0,9 %
Netto yhteensä	-4764,4	30,3	-4734,1	-4809,0	-74,9	1,6 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä	92	92	92	100,0 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut				
Kotipalvelun asiakkaat	140	150	130	86,7 %
Kotipalvelun käyntikerrat (kaikki)	41 220	36 600	42 881	117,2 %
Tukipalvelujen asiakkaat	121	130	121	93,1 %
Asumispalvelupäivät	32 417	32 000	31 981	99,9 %
Laitoshoitopäivät	919	--	--	

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Kotona asumista tukevien palvelujen monipuolistaminen. Palveluohjauksen vakiinnuttaminen: Tavoite on toteutunut: palveluohjaus toimii, kotikuntoutustiimi on aloittanut toimintansa sekä kuntouttavaa ja tavoitteellista intervallihoitoa on kehitetty. Kuntouttavaa ja tavoitteellista intervallihoitoa on kehitetty osana Hausbändi-hanketta. Kehittämisessä on huomioitu asiakaspalaute. Kehittämistyöstä vastaavat fysioterapeutti, Helmikodin lähihoitajat sekä vanhustaluvastaava. Uusille perhehoitajille järjestettiin koulutus Kanervan toimesta.
- Omaishoitajille valmisteltiin loppuvuodesta 2018 hyvinvointikyselyä, joka lähetetään kevään 2019 aikana kaikille omaishoitajille ja samalla tarjotaan hyvinvointi- ja terveystarkastusta kunnan omana työnä. Tämän lisäksi sosiaaliohjaaja yhdessä vanhustaluvastaavan kanssa on tehnyt käyntejä omaishoidon piirissä olevien asiakkaiden luona. Samalla on tarkisteltu omaishoidon tuen riittävyttä sekä tarjottu muita tukitoimia omaishoitajan jaksamisen tukemiseksi.
- Hyko-syntymäpäivät järjestettiin toukokuussa vuonna 2018 75 ja 80 vuotta täyttävälle hausjärveläisille.
- Palveluseteliä kotihoidossa on käytetty vähän. Tämä johtuu pitkälti siitä, että palveluseteli kattaa vain kotihoidon osuuden, ei kotisairaanhoidon.
- Voimaa vanhuuteen - Liikettä niveliin hanke päättyi syksyllä 2018. Hankkeen kautta syntyneet avoimet liikuntaryhmät toimivat Hikiällä ja Oitissa. Tarkoituksena on laajentaa toiminta myös Ryttylään ja saada vertaisohjaajat vetämään ko.ryhmiä. Kaksi kotihoidon työntekijää osallistuu Kunnon Hoitaja-koulutukseen. He kouluttivat koko kotihoidon henkilöstön syksyn 2018 aikana.
- Toimiva palvelurakenne vanhustenhuollon palveluissa. Tavoite on toteutunut: kaikki asumispalvelun kriteerit täyttävät hakijat saivat asumispalvelupaikan 3 kk:n sisällä päätöksen tekemisestä. Tehostettuun asumispalveluun keskimääräinen odotusaika oli 21,9 vrk. Kotihoidon, palveluasumisen ja lyhytaikaisen asumispalvelun tarpeeseen on pystytty vastaamaan pääsääntöisesti ilman odotusaikoja.
- Jatkohoidon odotuksen laskettuja hoitopäiviä oli 7.
- Toiminnanohjausjärjestelmä otettiin käyttöön marraskuussa 2018.
- Kotikuntoutustiimi aloitti toimintansa syksyllä 2018.

Tammi-joulukuu 2018

550 Vanhustenhuolto

- Tehostetun asumispalvelun asiakkaita oli 10,5 % 75 vuotta täyttäneiden kuntalaisten määrästä. Säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75-vuotiaita oli 14,84 %.
- Yli 65-vuotiaille hausjärveläisille tarjottiin liukuesteitä/kenkien nastoitusta. Vuoden aikana jaettiin liukuesteet 578 henkilölle ja 35 henkilön kengät nastoitettiin.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Vanhustenhuollon tulosalueen toimintakate toteutui 101,6 %.

Tammi-joulukuu 2018

570 Terveyspalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Terveyspalvelut sisältää Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän.

STRATEGISET TAVOITETASOT

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

Hoitoonpääsyn seuranta, talousarvion toteutuminen, kansansairauksien ennaltaehkäisy

Mielenterveys- ja päihdeyksikkö (MPY) kehittää uusia toimintatapoja.

TAVOITTEET JA KEINOT

Palvelujen tarjonnan laajentaminen aukioloaikoja laajentamalla hammashoidossa. Ketterä-työryhmän toimintaa tarjotaan myös hausjärveläisille.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toimintamenot*	-15616,1	579,3	-15036,9	-15297,4	-260,6	1,7 %
Toimintakate	-15616,1	579,3	-15036,9	-15297,4	-260,6	1,7 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-15616,1	579,3	-15036,9	-15297,4	-260,6	1,7 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Avoterveydenhuollon tulosalue

Hoitajakäyntien määrä toteutui 95-prosenttisesti. Kiireettömässä hoidossa käyntimäärä alittui ja kiireellisessä hoidossa ylittyi. Ylitystä selittää palvelujen runsas kysyntä ja alitusta resurssivaje. Lääkärikäyntien määrä toteutui 82-prosenttisesti, vaikka lääkärivakanssit olivat 98-prosenttisesti täytettyinä.

E-omahoidon runsaampi käyttö, Kanta-palvelut ja sairaanhoitajien lisääntyvä osaaminen kansansairauksien hoidossa muuttaa lääkärityötä vastaanottokäynneistä digitaaliseen viestintään.

Ketterä-toiminta käynnistyi tammikuussa 2018 yhteistyössä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalityön kanssa. Yhteisestä alkuarvioinnista kaikille asiakkaille luovuttiin kuitenkin loppuvuodesta, ja uutta Ketterää kehitetään. Osalle matalan kynnyksen asiakkaista riittää selkeästi kevyempi arvio.

Suun terveydenhuollon tulosalue

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

570 Terveyspalvelut

Kiireettömän tutkimusajan sai hammaslääkärille kuukauden sisällä ja vastaanottoaikoja oli tarjolla Hausjärvellä viikoittain klo 8-18:00. Suuhygienistin vastaanottoaikoja oli saatavana myös jo aamulla klo 7:30.

Asiakastyytyväisyyskyselyt:

Sairaalan tulosalueella kerättiin touko-kesäkuussa ja loka-marraskuussa kaikista yksiköistä asiakaspalautetta. Tulos oli erittäin hyvä molemmissa kyselyissä: 80 % vastanneista oli tyytyväisiä hoitoon ja kohteluun.

Avoterveydenhuollon tulosalueella asiakastyytyväisyys on noussut koko seuranta-ajan: tekstiviestikyselyissä terveyskeskuksemme suosittelemiseksi (NPS) joulukuussa oli kiireellisen hoidon yksikössä 40,5 ja kiireettömässä hoidossa 70,2. Syksyn aikana käyttöön otetussa Happy or Not – hymynaamakyselyssä tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä joulukuussa on kiireellisessä hoidossa 89 % ja kiireettömässä hoidossa 98 %. Hausjärven lähiasemalla marraskuussa mitattu hymynaamakyselyn mukaan tyytyväisiä ja erittäin tyytyväisiä oli 95 %. Kiireellisen hoidon yksikössä suurin yksittäinen tyytyväisyyttä vähentävä tekijä oli odottelu. Osa potilaista saapuu ilman ajanvarausta, jolloin odotusta ei voi välttää.

Suun terveydenhuollon tulosalueen osalta asiakastyytyväisyysmittaus SN4:

Oitin hammashoitolan NPS oli 74 % aikavälillä 1.1.18–31.12.2018; elikkä 80 % asiakkaista antaa kiitettävän arvosanan.

Asiakasraati kokoontui 4 kertaa vuonna 2018.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Terveyspalveluiden toimintakatteen toteuma oli 101,7 %.

Vuoden 2018 talousarviomuutoksessa toimintakuluja pienennettiin 50 000 eurolla Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautuksesta johtuen ja 190 000 eurolla Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkamisesta johtuen (kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 28.8.2018 mukaan poistoero saadaan huomioda alijäämää pienentävänä eränä). Näistä molemmat erät toteutuivat, mutta budjetoidusta poiketen niitä ei ole kirjattu perusturvalautakunnan palvelujen ostojen vähennykseksi, vaan Terveyskeskuksen kuntayhtymän ylijäämän palautus (50 313,51 euroa) on kirjattu rahoitustuottoihin ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollisen varauksen purkaminen (209 497,13 euroa) on Kuntaliitosta saadun linjauksen mukaan kirjattu edellisten tilikausien ylijäämän lisäykseksi*. Jos nämä erät huomioitaisiin terveyspalvelujen tulosalueen palvelujen ostojen vähennyksenä, toimintakate olisi toteutunut 100,0%:sti.

*)sairaanhoitopiirin pakollista varausta on purettu lisäksi tulosvaikutteisesti vähentämällä vuoden 2018 palvelujen ostoja 314 714,24 eurolla.

Tammi-joulukuu 2018

61 Sivistyslautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Sivistyslautakunnan vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut, varhaiskasvatus, peruskoulut, toisen asteen koulutus, kulttuuri- ja museotoimi, liikunta- ja nuorisotoimi, kirjastotoimi sekä kansalaisopisto.

Sivistyslautakunnan toiminta-ajatus: Sivistyslautakunta vastaa toimialaansa kuuluvien palvelujen ajanmukaisesta, kustannus- ja arvotietoisesta järjestämisestä hausjärveläisille käytössä olevien voimavarojen mukaan.

Sivistyslautakunta pyrkii koko toimialaansa ohjatesaan ottamaan huomioon Hausjärven kunnan hyvinvointikertomusluonnoksen valmistelussa esiin tulleita asioita seuraavasti:

- **Koulujen henkilöstön, oppilashuollon henkilöstön ja kouluterveydenhuollon henkilöstön yhteistyön tiivistäminen.**

Tämä on jatkoa lautakunnan 2013 aloittamalle toiminnalle. Tarkoituksena on selkeyttää eri toimijoiden tehtäviä ja palveluja siten, että lapsi ja nuori osataan ohjata tarvittavien palveluiden piiriin.

- **Eri toimijoiden nivelvaiheyhteistyö varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.**

Esiopetuksesta - perusopetuksen alkuopetukseen.

Esiopetus järjestetään kouluissa, joissa toiminnasta vastaa rehtori. Tällä hetkellä esiopetuksen oppilaiden terveydenhoito järjestetään neuvoloissa. Lapsi tulee kouluterveydenhuollon piiriin ensiluokkalaisena. Lasta koskeva tiedonkulku huoltajien, neuvoloiden, kouluterveydenhuollon ja koulun välillä pyritään parantamaan.

Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle.

Tämä nivelvaihe on ollut erityisen kehittämisen kohteena. Siirtyminen uuteen kouluun, luokanopettajajärjestelmästä aineenopettajajärjestelmään, uudet oppiaineet ovat iso askel, jossa tarvitaan tukea.

Perusopetuksen päättöluokan opintojen ohjaus ja toiselle asteelle sijoittumisen seuranta ja ns. jälkiohjaus. Päättötodistuksen saaneiden jatko-opiskelupaikan varmentaminen. Hyria Oy on määrätietoisesti kehittänyt yhteistyötä ja kontakteja kuntien perusopetuksen opintojen ohjaajiin. Yhteisvalinnan seuranta ja jälkiohjausta on parannettu. Paikallisia toimintoja on edelleen kehitettävä siten, että nuorten sijoittumista ja opintojen keskeyttämisistä seurataan. Yhteistyötä työpajatoiminnan kanssa tulee lisätä.

- **Riittävien voimavarojen osoittaminen lakisääteisiin varhaiskasvatuksen ja opetustoimen toimintoihin.**

Kunnanhallituksen kehittämiskohteisiin kuuluu myös lapsiperheisiin suunnatut tukitoimet, joilla pyritään ehkäisemään raskaita lastensuojelutoimia. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen riittävät voimavarat ovat yksi tärkeä tekijä, joiden avulla perheiden tilanteiden kriisiytymistä voidaan osaltaan hallita. Tätä tapahtuu jo nyt, mutta valitettavasti näkyviin tulevat vain ne tapaukset, jotka kriisiytyvät, eivät ne, joissa koulutoimen, oppilashuollon ja perhetyön voimin kriisiytyminen on pystytty estämään.

Päihdevalistus

Hausjärven kunta on savuton kunta. Tämän tulee näkyä mm. siten, että tupakointiin kunnan tiloissa puututaan. Päihdevalistus tulee sisältyä kaikkien koulujen työsuunnitelmiin. Yhteistyötä alueellisiin toimijoihin, kuten Nuppi, Ankkuri ja Neuvola.fi tulee lisätä.

SITOVAT TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Sivistyslautakuntaan nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet on esitetty alla. Muut sitovat tavoitteet on esitetty sitovuustasonsa mukaisesti joko kunnanvaltuustoa tai -hallitusta koskevassa talousarvion osassa. Tulosalueiden kohdalla esitetyt operatiivisia tunnuslukuja, tavoitteita ja painopistealueita, joilla ei ole erikseen sitovuutta lautakuntaan nähden.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	949,0	-115,0	834,0	847,4	13,4	1,6 %
Toimintamenot*	-15296,8	52,1	-15244,7	-15485,8	-241,1	1,6 %
Toimintakate	-14347,8	-62,9	-14410,7	-14638,4	-227,7	1,6 %
Poistot	-132,3	52,8	-79,5	-88,5	-9,0	11,3 %
Netto yhteensä	-14480,1	-10,1	-14490,2	-14726,9	-236,7	1,6 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Sivistyslautakunnan koko toiminnan arviointi sisältyy hallinnon tulosalueen arviointiin.

610 hallintopalvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Sivistyslautakunnan vastuulla ovat seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut, varhaiskasvatus, peruskoulut, toisen asteen koulutus, kulttuuri- ja museotoimi, liikunta- ja nuorisotoimi, kirjastotoimi sekä kansalaisopisto.

Sivistyslautakunnan toiminta-ajatus: Sivistyslautakunta vastaa toimialaansa kuuluvien palvelujen ajanmukaisesta, kustannus- ja arvotietoisesta järjestämisestä hausjärveläisille käytössä olevien voimavarojen mukaan.

Sivistyslautakunnalla on käytettävissään seuraavat valtuuston päättämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviovuoden luvut ovat sitovia ja suunnitelmavuosien luvut ohjeellisia.

HALLINTOPALVELUT / TEHTÄVÄN KUVAUS

Hallintopalveluihin kuuluvat luottamushenkilöhallinto ja lautakunnan hallintopalvelut. Vastuhenkilö on sivistysjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Toimialan palvelujen suunnittelu ja kehittäminen
2. Koulurakentamisen ja peruskorjausten suunnittelu ja valmistelu yhdessä muiden hallintokuntien kanssa.
3. Sivistyslautakunnan kokousten järjestely, asioiden valmistelu ja päätösten täytäntöönpano
4. Henkilöstön koulutus.
5. Koulukuljetusten järjestely.
6. Koulujen opetussuunnitelmatyö.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Yhteistyö kuntalaisten, luottamushenkilöstön ja palkatun henkilöstön välillä palveluja tuottaessa
2. Palautteen kerääminen toiminnasta ja muutostarpeiden ennakointi
3. Henkilöstökokoukset ja rehtorikokoukset
4. Moniammatillinen yhteistyö koulutuksessa, oppilashuollossa ja tukipalveluissa
5. Toimintaympäristön muutosten (esimerkiksi lainsäädäntö) vaikutusten ennakointi omassa toiminnassa
6. Opetusministeriön ja Opetushallituksen hankerahoituksen hyödyntäminen oman toiminnan tukena

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	25,0	0,0	25,0	11,8	-13,2	-52,6 %
Toimintamenot*	-385,6	-23,8	-409,4	-400,0	9,4	-2,3 %
Toimintakate	-360,6	-23,8	-384,4	-388,1	-3,7	1,0 %
Poistot	-15,0	-6,6	-21,6	-29,4	-7,8	35,9 %
Netto yhteensä	-375,6	-30,4	-406,0	-417,5	-11,5	2,8 %

Tammi-joulukuu 2018

610 hallintopalvelut

---

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

610 hallintopalvelut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstö		4,5	4,5	100,0 %
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Sivlan kokoukset / asiat	9/93	11/200	10/117	
Sivistysjohtajan päätökset	416	300	492	164,0 %
Varhaiskasvatuspäällikön päätökset	1439	1400	1511	107,9 %
Osastosihteerin päätökset	37	40	25	62,5 %
Koulujen rehtoreiden päätökset	1346	1200	1689	140,8 %
Rehtorikokoukset	8	10	7	70,0 %
Kustannukset / asukas.	41	45	49	108,9 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Sivistyslautakunnan kokouksissaan käsittelemiä asioita:

- Hausjärvi 150 –vuotta avustusten jakaminen.
- varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain käyttöönottoaminen
- seuraparlamentin järjestäminen
- siirtyminen sähköiseen kokousaineistojen käsittelyyn
- otto-oikeudesta luopuminen
- perusopetuksen ja lukion rehtorin viran täyttäminen
- KiVa-koulu –ohjelman toteuttaminen Hausjärven kunnan kouluissa
- valtuustoaloite / RMK nuorisoteatterin ryhmien perustamisesta Hausjärvelle
- erityisavustus esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin (28 000 euroa)
- näyttölippusopimuksen uusiminen Ventoniemi Oy:n kanssa lukuvuodeksi 2018-2019
- kansalaisopiston kurssimaksut työvuodeksi 2018-2019
- kansalaisopiston kehittämissuunnitelma 2018- 2020
- Riihimäen musiikkiopiston opetussuunnitelman hyväksyminen
- taajamien kevyenliikenteen väylien tarveselvitys
- valtuustoaloite / ikäihmisten terveyden ja toimintakyvyn tukeminen
- varhaiskasvatuslaki 1.9.2018 alkaen
- kansalaisopiston kymppikortti
- palkitsemis- ja stipendiohjeet
- lukion opetussuunnitelman päivittäminen
- urheilijoiden stipendit
- urheilijoiden tunnustukset
- vuoden 2018 kulttuuripalkinto

Hausjärven kouluissa on jatkettu Google –oppimisympäristön käyttöönottamista. Käyttöönottamista on tuettu Tutor1-hankkeen avulla järjestetyissä koulutuksissa. Tutor-hankkeet päättyivät vuoden 2018 aikana ja raportit on toimitettu opetushallitukselle. Hankeelle on haettu lisärahoitusta vuoden 2018 lopulla.

Tammi-joulukuu 2018

610 hallintopalvelut

Ryttylän koulukeskuksen hankinta keskeytettiin. Keskeytyksen vuoksi hankintaa valmistellaan uudestaan suunnittelutoimikunnassa. Ryttylän vanhan koulurakennuksen purkaminen toteutettiin syksyn 2018 aikana. Koulunkäynti Ryttylässä toteutetaan osittain väistötiloissa. Oitin koulun hankesuunnitelman valmistelu ei ole alkanut. Kirjaston osalta omatoimikirjaston valmistelu keskeytyi henkilöstövaihdoksen johdosta.

Henkilöstölle on tehty koulutussuunnitelma vuodelle 2018. Koulutussuunnitelma on käyty läpi yksiköiden esimiesten kanssa.

Näyttölippusopimus uusittiin Ventoniemi Oy:n kanssa keväällä. Sopimus kattaa lukuvuoden 2018-2019.

Seuraparlamentti järjestettiin kunnanvirastolla. Parlamentin kautta saatiin seuroilta ideoita toiminnan kehittämiseen. Seurat olivat myös tyytyväisiä kunnan toimintaan ja mahdollisuuksien luomiseen. Syksyllä pidettiin myös yhdistyksille ja nuorisoseuroille suunnattu iltatilaisuus.

Hankerahoitusta haettiin esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin. Rahoituksen avulla lisätään samanaikaisopetusta perusopetuksessa. Pyrkimyksenä on myös uusien toimintamallien juurruttaminen. Hankkeen suuruus on 35 000 euroa, josta omavastuu on 7000 euroa.

Rahoitusta opetushallitukselta haettiin vuoden 2018 aikana myös seuraaviin hankkeisiin:

- Valtion erityisavustus tutoropettajien toiminnan ja osaamisen kehittämiseen
- Valtion erityisavustus koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liittyviin kokeiluihin

Päätökset rahoituksesta tulevat 2019 ja mahdollinen hanketoiminta ajoittuu vuosille 2019-2020.

Koulukuljetusten järjestäminen vuoden 2018 aikana onnistui toiminnallisesti. Huoltajilta ja kuntalaisilta saatu palaute on ollut hyvää. Yksittäisiin epäkohtiin on puututtu tarvittaessa. Koulukuljetusten kustannukset nousivat merkittävästi vuoden 2018 aikana. Kustannusten nousua käsitellään perusopetuksen yhteydessä

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Talous toteutui suunnitellusti.

Tammi-joulukuu 2018

620 Varhaiskasvatus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Varhaiskasvatukseen kuuluvat tulosityksiköt:

1. päiväkotihoito: Hikiän, Oitin, Ryttylän ja Kirkonkylän päiväkodit sekä Monnin, Eskon ja Oitin koulun esiopetuksen päivähoito
2. perhepäivähoito
3. lasten hoidon tuet: palveluseteli, yksityisen hoidon tuki ja lasten kotihoidon tuki
4. erityispäivähoito

Vastuuhenkilö on varhaiskasvatuspäällikkö, joka toimii varhaiskasvatuksen alueen esimiehenä.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Erityisvarhaiskasvatuksen toimintatapojen kehittäminen
2. Erityislastentarhanopettajan konsultaation vakiinnuttaminen varhaiskasvatusyksiköihin.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Kuntaan laaditaan uusi toimintatapa erityisvarhaiskasvatukseen
2. Erityislastentarhanopettajan työpanosta kohdennetaan kunnalliseen ja yksityisen varhaiskasvatukseen tarveharkinnan mukaan.

Toiminnallinen muutos:

Oma erityislastentarhanopettaja on palkattuna.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	400,1	-115,0	285,1	313,0	27,9	9,8 %
Toimintamenot*	-4328,3	120,1	-4208,2	-4138,2	70,0	-1,7 %
Toimintakate	-3928,2	5,1	-3923,1	-3825,2	97,9	-2,5 %
Poistot	-13,0	13,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-3941,2	18,1	-3923,1	-3825,2	97,9	-2,5 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

620 Varhaiskasvatus

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstö		57	52	91,2 %
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Kunnallinen päivähoito/lapset 31.12.*	250	270	246	91,1 %
Yksityisen hoidon tuki /lapset 31.12.*		2	0	0,0 %
Palveluseteli /lapset 31.12.*	139	160	145	90,6 %
Kotihoidon tuki /lapset 31.12.*	141	165	99	60,0 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kunnallisessa päivähoitossa oli 31.12.2018 hoidossa 246 lasta, kun talousarviossa varauduttiin hoitamaan 270 lasta. Kotihoidontuella hoidettiin 31.12.2018 lasta, kun talousarviossa varauduttiin 165 lapseen. Palvelusetelillä hoidettavien lasten määrä oli myös arvioitua 160 lasta pienempi eli 140.

Oma erityislastentarhanopettaja oli palkattuna koko vuoden ja toimintatapojen ja palveluketjujen kehittäminen saatiin hyvään alkuun.

1.9.2018 eduskunta antoi uuden varhaiskasvatustalouden lain, jonka keskeisiä muutoksia oli Varda eli varhaiskasvatustalouden sähköinen tietovaranto, jonka käyttöön otettiin 1.1.2019 valmistautettiin syksyn ajan Opetushallituksen ja järjestelmätoimittajien kanssa yhteistyössä. Lakiin kirjattiin myös vuodesta 1973 voimassa olleen ja sen jälkeen tarkennetut pykälät mm. lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, lasten ja hoitajien välisestä suhdeluvusta sekä ensimmäistä kertaa myös yksityistä varhaiskasvatusta koskevia valvontapykälä, henkilöstön kelpoisuusasioita (jotka tulevat velvoittavina voimaan 1.1.2030). Sosiaalihuollon laista jäivät voimaan vain palvelusetelilaki ja sosiaaliamiehen toiminnan jatkuminen varhaiskasvatuksessa. Uusi varhaiskasvatustalouden laki koskee sellaisenaan sekä kunnallisia että yksityisiä toimijoita.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

1.3.2017 voimaan tulleen uuden varhaiskasvatustalouden asiakasmaksulain vuoksi sekä 1.1.2018 lakimuutoksen vuoksi varhaiskasvatustalouden asiakasmaksut laskivat kautta linjan eikä tulotavoitetta vuodelle 2018 saavutettu, vaan talousarviota muutettiin marraskuussa 2018 vähentämällä tuloarviota 115.000 eurolla. Uusi tavoite saavutettiin 110%.

620 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen toimintakulut ovat toteutuneet marraskuun talousarviomuutoksen (-120.100 euroa) jälkeen 98% ja tilikauden tulos on poistojen jälkeen on 96 %.

Avustukset toteutuivat 99,6%, näistä kotihoidontukimenot toteutuivat 98 %. Avustuksiin tehtiin marraskuussa talousarviomuutos, jossa menoja vähennettiin 130.000 euroa. Syntyneiden lasten väheneminen näkyy kotihoidontuella olevien lasten määrässä ja menojen vähenemisenä. Palvelusetelimenoja nostaa perheiden omavastuuosuuden pieneneminen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen pienenemisen myötä.

Kokonaisuudessaan varhaiskasvatus pysyi budjetissa, vaikka tulot jäivät lähes 100.000 euroa alkuperäistä talousarviota pienemmäksi. Syynä tähän on palveluissa olevien lasten määrän väheneminen sekä täyttämättömänä olevien työsuhteiden määrä loppuvuonna.

Tammi-joulukuu 2018

630 Peruskoulut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Peruskoulutukseen kuuluvat tulosityksikköinä esiopetus, peruskoulut, koululaisten iltapäivätoiminta sekä koulun tukitoiminnot.

Vastuuhenkilö on kunkin koulun toiminnasta vastaava rehtori. Muun toiminnan osalta vastuuhenkilö on sivistysjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Nivelvaiheyhteistyön kehittäminen
2. Oppilashuollon toimijoiden ja palveluiden kehittäminen
3. Hausjärvi 150 – vuotta teema eri yksiköiden toiminnassa
4. Opetussuunnitelman tavoitteiden jalkauttaminen eri yksiköiden arkiseksi toiminnaksi
5. Valmistavan opetuksen oppilaiden integrointi heidän ikätasoaan vastaaviin oppilasryhmiin

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Nivelvaiheisiin keskittyvien yhteistyökokoukset
2. Henkilöstön jatkuva koulutus painopisteenä opetussuunnitelmallisten uudistusten toteuttaminen käytännössä
3. Hyvä yhteistyö kotien ja koulun välillä
4. Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen opetuksen kaikilla tasoilla
5. Koulujen tilantarpeiden ja saneerausten valmistelu yhdessä tilapalvelun kanssa
6. Seutukunnallinen yhteistyö sivistystoimen toimijoiden välillä

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	364,3	0,0	364,3	368,9	4,6	1,3 %
Toimintamenot*	-8889,2	-40,8	-8930,0	-9301,1	-371,1	4,2 %
Toimintakate	-8524,9	-40,8	-8565,7	-8932,3	-366,6	4,3 %
Poistot	-80,3	42,6	-37,7	-37,6	0,1	-0,4 %
Netto yhteensä	-8605,2	1,8	-8603,4	-8969,8	-366,4	4,3 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

630 Peruskoulut

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Opetushenkilöstö		75,7	76	100,4 %
Avustajat, oppilashuolto		25	24	96,0 %
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Esiopetusoppilaat	116	114	124	108,8 %
1-6 -luokkalaiset	661	669	678	101,3 %
7-9-luokkalaiset	240	239	227	95,0 %
Eskon koulu, erityisopetus	20	16	12	75,0 %
Yhteensä	1037	1038	1041	100,3 %
Aamu ja iltapäivätoimintapisteet	5	5	5	100,0 %
Esiopetusoppilas €/vuosi	4977	5200	4909	94,4 %
Perusopetusoppilas €/vuosi	7425	7500	7699	102,7 %
Kuljetusoppilaat 0-6	257	200	245	122,5 %
Kuljetusoppilaat 7-9	155	158	152	96,2 %
Kuljetusmenot yhteensä (1000€)	768868	709000	906000	127,8 %

Talousarvioon sisältyy kuntouttavan luokan sairaanhoitajan tehtävän rahoituksen siirtyminen perusturvatoimelta sivistystoimelle 1.8.2018 alkaen. Ei toiminnallisia muutoksia.

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Tukiopetustunnit tarkastelujaksolla

1-6 luokat 739,25 tuntia

7-9 luokat 115,20 tuntia

Kerhotunnit tarkastelujaksolla

1-6 luokat 106 tuntia

7-9 luokat 0 tuntia

Kouluissa on ollut opettajia ja koulunkäyntiavustajia seuraavasti:

Avustajien määriin on laskettu mukaan myös esiopetuksen päivähoidon ja iltapäivätoiminnan ohjaajat

Eskon koulu	15 opettajaa	9 avustajaa
Monnin koulu	7 opettajaa	3 avustajaa
Oitin koulu	16 opettajaa	8 avustajaa
Ryttlän koulu	13 opettajaa	3 avustajaa
Yläaste	24 opettajaa	2 avustajaa

Tammi-joulukuu 2018

630 Peruskoulut

Kuntouttavan luokan toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen on jatkunut koko vuoden 2018 ajan. Apuna toimintakulttuurin luomisessa on käytetty työnohjausta. Vuoden 2018 aikana kuntouttavan luokan sairaanhoitajan tehtävän rahoittaminen siirtyi perusturvalta sivistystoimeen.

Vuoden 2018 aikana aloitettiin oppilaiden integrointi valmistavasta opetuksesta ikätasoaan vastaaviin ryhmiin. Integrointi jatkuu, kun valmistavan opetuksen tuntimäärät tulevat oppilailta täyteen. Valmistava opetus järjestetään keskitetysti Oitin koulussa.

Perusopetuksessa toteutettiin kevään 2018 aikana kiusaamiseen liittyvä kysely oppilaille sivistyslautakunnan aloitteesta. Kyselyn pohjalta kouluissa toimivat KiVa-tiimit käsittelivät esille nousseet tapaukset. Kyselyt uusitaan lukuvuoden 2018-2019 aikana.

150-juhlavuoden kunniaksi kouluilla järjestettiin kuvataide- ja kirjoituskilpailu. Kuvataidekilpailun tuomarina toimi Rauli Mård ja kirjoituskilpailun tuomarina Risto Autio. Kilpailut toteutettiin kevään aikana ja tulokset julkistettiin kunnan pääjuhlassa 22.9.2018. Koulut huomioivat omassa toiminassa 150-juhlavuoden erilaisin teemoin ja tapahtumin.

Perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyötä suunniteltiin yhteispalaverissa. Palaverin tuloksena laadittiin ohje yhteisten palaverien järjestämisestä. Tarkoituksena on vähentää päällekkäistä työtä ja tarjota perheille mahdollisuus moniammatilliseen tukeen jo varhaisessa vaiheessa. Yhteistyötä kehitettiin myös maakunnallisessa LAPE- hankkeessa, jonka tehtävä on kehittää perhekeskumallia seudullisesti.

Nivelvaiheista on olemassa käytänteet. Käytänteitä tarkastellaan aina nivelvaihepalaverissa. Nivelvaiheyhteistyön tärkeimmät kohdat ovat varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyminen ja alakoulusta yläkouluun siirtyminen. Kevään 2018 aikana saatiin tehostettua uuden erityislastentarhaopettajan avustuksella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaihetta. Perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyminen on haasteellinen nivelvaiheyhteistyön kannalta oppilaiden jatkaessa opintojaan monissa eri oppilaitoksissa. Alla on perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyneiden tiedossa olevat opiskelupaikat. Nivelvaihetta alakoulun ja yläkoulun välillä valmisteltiin syksyllä. Ryttylän, Oitin ja Eskon koulun kuudesluokkalaisten kävivät viettämässä yläkoululla tutustumispäivän.

Kolme yhdeksäsluokkalaista ei saanut suoraan opiskelupaikkaa. Oppilaille ja heidän huoltajilleen on soitettu ja ohjeistettu lisähaut, lisäksi yhteystiedot oppilaasta on ilmoitettu Hausjärven etsivälle nuorisotyöntekijälle.

Yhteishaun tulokset:

Lukiot	
Hausjärven lukio	14
Hyvinkään yhteiskoulun lukio	1
Hyvinkää Sveitsin lukio, luonnontiedelinja	1
Riihimäen lukio	9
Tampereen Lyseon lukio	1
 Yhteensä lukioon päässeet	 26

Ammattiopistot	
Hyria/ Hotelli-, ravintola- ja cateringala	3
Hyria/Liiketalous	2
Hyria/ Autoala	3
Hyria/ Rakennusala	2

Tammi-joulukuu 2018

630 Peruskoulut

Hyria/ Kone- ja metalliala	3
Hyria/ Sähkö- ja automaatiotekn.	2
Hyria/ Parturi-Kampaaja	3
Hyria/Media-assistentti	2
Hyria/Lähihoitaja	3
Hyria/Tietoliikennetekniikka	2
Hyria/Tietoviestintätekniikka	3
Hyria/Maatalousala	1
Tavastia Hämeenlinna/Merkonomi	1
Salpaus/ Ravintola-ala	1
Salpaus/ Autoala	1
Valkeakoski/Ravintola-ala	1
Sasky Tampere/Ravintola-ala	1
Gradia Jyväskylä/Talotekniikka	1
Gradia Jämsä/Autoala	1
Seurakuntaopisto Järvenpää/Lastenohjaaja	1
Seurakuntaopisto Järvenpää/Lähihoitaja	1

Yhteensä ammatilliseen päässeet 38

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Peruskoulujen osalta talouden toteumaprosentti oli 104,3. Vuoden 2018 talousarvioon nähden euromääräistä ylitystä tuli 367 000 euroa. Ylitys aiheutui palvelujen ostossa ja henkilöstökuluissa tapahtuneista ylityksistä. Palvelujen oston ylitys johtuu kokonaisuudessaan koulukuljetuksen nousseista kustannuksista. Kuljetusten kustannukset ylittyivät 163 000 eurolla. Henkilöstökuluissa ylitys aiheutui sijaiskustannuksista. Henkilöstökulujen ylitystä on peruskoulujen osalta katettu toimialan sisältä.

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

670 Toisen asteen koulutus

TEHTÄVÄN KUVAUS

Toisen asteen koulutus sisältää toiminnot Hausjärven lukio ja musiikkikoulut.

Vastuuhenkilö on lukion osalta koulun rehtori, muun koulutuksen osalta sivistysjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Hausjärven lukion toiminnan vahvistaminen

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Oman lukion markkinoiminen perusopetuksen oppilaille
2. Hyvä yhteistyö kotien ja koulun välillä
3. Henkilöstön jatkuva koulutus painopisteenä opetussuunnitelmatyö
4. Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen
5. Tietokoneiden hankinnan avustukset lukion aloittaville Hausjärven lukion opiskelijoille

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	
Toimintamenot*	-696,5	-4,5	-701,0	-735,8	-34,8	5,0 %
Toimintakate	-696,5	-4,5	-701,0	-735,5	-34,5	4,9 %
Poistot	-6,0	4,1	-1,9	-3,3	-1,4	71,2 %
Netto yhteensä	-702,5	-0,4	-702,9	-738,8	-35,9	5,1 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstö		4,3	4,3	100,0 %
KESKEISET SUORITTEET/TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Opiskelijat	68	70	62	88,6 %
Suoritettut yo-tutkinnot	16	25	22	88,0 %
Musiikinopiskelijat	38	38	44	115,8 %
Lukion oppilas €/vuosi	9756	9600	10948	114,0 %
Musiikkiopistolainen €/vuosi	997	1100	931	84,6 %

Tammi-joulukuu 2018

670 Toisen asteen koulutus

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI**HAUSJÄRVEN LUKIO****OPPILASMÄÄRÄT**

OPPILAAT	MIES	NAINEN	YHT.
I	9	10	19
II	10	13	23
III	10	11	21
IV	1	1	2
YHT.	30	35	65

Ylioppilastodistuksen sai 22 uutta ylioppilasta. Päivitettyjen opetussuunnitelmien käyttöönottoa jatkettiin toisen vuoden opiskelijoiden osalta. Fronter- oppimisympäristöstä luovuttiin ja uudeksi ympäristöksi otettiin Googlen oppimisympäristö. Oppimisympäristön vaihdolla pyritään yhdenmukaiseen malliin esiopetuksesta lukioon. Yhtenäisyys tukee opettajien ja opiskelijoiden työskentelyä. Lukion digitalisaatio näkyi myös ylioppilaskirjoituksissa, joissa suurin osa aineista kirjoitetaan digitaalisesti. Digitalisaatio on huomioitu myös lukion opettajille suunnatussa koulutuksessa. Koulutusta on annettu digitaalisiin koeympäristöihin siirtymisessä.

Lukiolla tehtiin myös muutostöitä, joiden johdosta ylioppilaskirjoitukset on mahdollista järjestää lukion omissa tiloissa.

Kevään 2018 aikana lukion näkyvyyttä on pyritty lisäämään. Lisäksi markkinoinnissa on hyödynnetty kunnan myöntämää tukea laitehankinnassa. Lukiosta on myös vierailtu naapurikunnassa esittelemässä Hausjärven lukiota.

Lukuvuodelle 2018-2019 Hausjärven lukioon haki 16 opiskelijaa. Opiskelupaikan sai 14 uutta opiskelijaa.

MUSIIKKIKOULUT

Toiminta toteutui suunnitelmien mukaisesti.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Lukion talous toteutui suunnitellusti. Musiikkioppilaitosten talous toteutui suunnitellusti.

Tammi-joulukuu 2018

701 Kulttuuri- ja museotoiminta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on sivistysjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Avustukset kulttuuriyhdistyksille ja yksityisille kirjataan sivistystoimen hallintoon.
2. Yhteistyön lisääminen kansalaisjärjestöjen kanssa
3. Toimiva kotiseutumuseo
4. Systemaattisen luettelointityön jatkaminen

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Yhteistyö kunnan eri yhdistysten ja seurojen kanssa
2. Kotiseutumuseotoiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen yhdessä museon vuokraajan, Hausjärvi-Seuran kanssa.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toimintamenot*	-7,8	-1,9	-9,7	-8,6	1,1	-11,0 %
Toimintakate	-7,8	-1,9	-9,7	-8,6	1,1	-11,0 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-7,8	-1,9	-9,7	-8,6	1,1	-11,0 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Toiminta on toteutunut suunnitellusti.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Talous on toteutunut suunnitellusti.

Tammi-joulukuu 2018

731 Liikunta- ja nuorisotoimi

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tämä tulosalue sisältää seuraavat osa-alueet: liikuntatoimi
Vastuhenkilö: liikuntas sihteeri

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Laadukkaiden liikuntapalvelujen ympärivuotinen tarjoaminen
2. Yhteistyö muiden liikuntaa järjestävien tahojen kanssa

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Aktiivisten harrastusmahdollisuuksien ylläpitäminen ja luominen
2. Monipuolinen, ohjattu toiminta
3. Eri ryhmien huomioiminen (lapset, nuoret, työkäiset, ikäihmiset, erityisryhmät)

Nuorisotoimi

1. Tämä tulosalue sisältää seuraavat osa-alueet: nuorisotoimi
2. Vastuhenkilö: liikuntas sihteeri

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Nuorisotilatoimintojen ylläpitäminen ja kehittäminen
2. Nuorten aktivoiminen osallistumaan ja kehittämään nuorten omia asioita

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Ohjattuja nuorisoiltoja kahtena - kolmena iltana viikossa (Hikiä, Oitti, Ryttylä)
2. Yhteistyö koulujen kanssa
3. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen nuorisovaltuuston kautta
4. Seudullinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa

TOIMINNALLISET MUUTOKSET

Ei toiminnallisia muutoksia.

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

731 Liikunta- ja nuorisotoimi

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	71,0	0,0	71,0	62,3	-8,7	-12,2 %
Toimintamenot*	-350,2	-2,4	-352,6	-334,7	17,9	-5,1 %
Toimintakate	-279,2	-2,4	-281,6	-272,3	9,3	-3,3 %
Poistot	-4,0	0,4	-3,6	-3,6	0,0	0,2 %
Netto yhteensä	-283,2	-2,0	-285,2	-276,0	9,2	-3,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Liikuntatapahtumat	145	200	154	77,0 %
Liikuntakerhot	515	600	540	90,0 %
Osallistujat	11262	15 000	10908	72,7 %
Nuorisoillat	377	400	393	98,3 %
Kävijät	6430	6 000	6318	105,3 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Liikuntatoimi järjesti lasten kerhotoimintaa ja liikuntatapahtumia suunnitellusti, vaikka huono ja vähäluminen talvi johti joidenkin tapahtumien perumiseen. Liikuntakerhojen osallistujamäärät pysyivät ennallaan ja muihin tapahtumiin ja toimintoihin osallistuttiin viimevuotiseen tapaan.

Nuorisotyön puolella toimintaa järjestettiin nuoriso-ohjaajan ja kolmen tuntiohjaajan voimin. Nuorisoiltoja oli suunnitellusti ja tapahtumia oli hieman suunniteltua enemmän ja nuorten osallistuminen niihin kasvoi jonkin verran. Valkjärven keittiö remontoitiin.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Liikuntatoimen menot ovat toteutuneet odotetusti, vaikka joitakin tapahtumia on jäänyt järjestämättä. Kuntosalien tuotossa näkyy kahden kuntosalin perustaminen Oittiin, kun osa käyttäjistä on siirtynyt niihin. Muuten tuotot ovat kertyneet odotetusti ja osa kerhomaksuista on vielä laskuttamatta kerhojen ollessa kesken. Nuorisotyön osalta menot ovat toteutuneet lähes odotetusti. Menoja on vähentänyt perusturvan osallistuminen kylätalon vuokrakustannuksiin. Tulopuolella on kasvua nuorisotyölle saadun lahjoituksen takia.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Yleisten kirjastojen tehtävänä on toteuttaa tiedollista ja kulttuurillista tasavertaisuutta, edistää väestön hyvinvointia, estää syrjäytymistä ja tukea sivistys- ja tietopääoman karttumista. Yleisten kirjastojen palvelut ovat kaikille avoimia ja peruspalvelut maksuttomia. Kunta vastaa siitä, että palvelut ovat kirjastolain mukaisia (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016).

Hausjärvellä on pääkirjasto ja kirjastoauto.

Vastuhenkilö on kirjastonjohtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Sivistys- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoaminen kuntalaisille
2. Elinikäisen oppimisen tukeminen
3. Kirjastopalvelujen riittävä saavutettavuus ja aukioloaikojen lisääminen kehittämissuunnitelman mukaisesti,
4. kirjasto pyritään pitämään avoinna myös kesäisin.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Ammattitaitoinen, motivoitunut ja määrällisesti riittävä henkilöstö
2. Ajanmukainen ja vuorovaikutteinen kirjastojärjestelmä
3. Monipuolinen, uudistuva ja kysyntää vastaava aineistokokoelma, uutuushankintojen ja poistojen tasapaino
4. Kaikkien verkostojen ja yhteyksien hyödyntäminen tietopalvelussa
5. Seudullinen ja valtakunnallinen yhteistyö

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

1. Kirjastopalvelujen tarjoaminen kuntalaisille
2. Kirjaston ja koulujen yhteistyö

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	4,6	0,0	4,6	4,9	0,3	7,4 %
Toimintamenot*	-400,1	3,0	-397,1	-380,3	16,8	-4,2 %
Toimintakate	-395,5	3,0	-392,5	-375,3	17,2	-4,4 %
Poistot	-14,0	-0,7	-14,7	-14,7	0,0	0,3 %
Netto yhteensä	-409,5	2,3	-407,2	-390,1	17,1	-4,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstö		6	5	83,3 %
TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Suoritetavoitteet				
lainoja/asukas	10	13	10	76,9 %
käyntejä/asukas (kaikki)	4	5	4	80,0 %
Tehokkuus/taloudellisuus				
1 lainan hinta	4	3	5	166,7 %
1 käynnin hinta	12	6	12	200,0 %
Aineistomenot / asukas	8	8	8	100,0 %
Henkilöstömenot / asukas	24	29	24	82,8 %
Toimintakulut eur/asukas	48	51	46	90,2 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kirjaston palvelutasoa on ylläpidetty tarjoamalla palveluja pääkirjastossa ja kirjastoautossa. Kirjastoauto on käynyt Hausjärven kouluilla ja haja-asutusalueella. Kirjastossa on kaikkiaan 5 vakituista työntekijää. Kirjastolla on nyt uusi ja monipuolinen kirjastojärjestelmä Axiell Aurora.

Hausjärven kirjaston kokonaislainaus on edelliseen, vuoteen 2017 verrattuna laskenut jonkin verran. Vuoden 2018 lainaus oli 80437 kun vuoden 2017 vastaava luku oli 85804. Prosenteissa vähennys on 6%. Lainauksen vähennys on kohdistunut pääasiassa musiikkiäänitteisiin (-65,46%) ja äänikirjoihin (-24,3%). Musiikkiäänitteiden ja äänikirjojen lainaus on vähentynyt lähemmäs 4000 lainalla. Kirjojen lainaus sen sijaan on säilynyt lähes ennallaan (-0,25%), suomenkielisten kirjojen lainaus on jopa lievästi kasvanut (0,11%). Kirjoja lainattiin vuonna 2018 yhteensä 67364 kertaa. Sähköisten kirjojen (e-kirjat ja e-äänikirjat) lainaus on Hausjärvellä hyvin marginaalista, ainoastaan 558 lainauskertaa.

Kävijöitä Hausjärven kirjastossa on ollut suurin piirtein saman verran kuin vuonna 2017, jopa hieman enemmän (0,22%). Kävijöitä Hausjärven kirjastossa oli vuonna 2018 yhteensä 32806. Myös entistä useampi asukas on käyttänyt kirjastokorttiaan. Vuonna 2018 kirjastokorttiaan käytti 1948 hausjärveläistä.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Kirjastotoimi on pysynyt hyvin sille asetetussa talousarviossa, jopa hieman alittanut sen. Alitus selittyi osittain sillä, että jokavuotisista hankinnoista esim. kirjamuovien hankinta ja postituskulut siirtyvät seuraavalle vuodelle. Tästä kertyi noin 9000 euron säästö. Säästöä vuodelle 2018 kertyi myös siitä, että uuden kirjastojärjestelmän tuki- ja ylläpitomaksut ovat kirjastojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä alkuun hyvinkin edulliset. Kirjaston budjetin nettomenot olivat noin 390 000 € poistot huomioiden, eli noin 96% myönnetystä talousarviosta.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vastuhenkilö on kansalaisopiston rehtori.

Strategia:

Hausjärven kansalaisopisto on monipalveluopisto, jonka tehtävänä on järjestää laadukasta ja laaja-alaista opetusta aikuisille elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti eri puolilla kuntaa ja erilaisille kohderyhmille. Opisto järjestää myös lasten opetusta kuvataiteessa ja musiikissa.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Toiminnan kehittäminen niin, että kansalaisopiston kasvu mahdollistuu.
2. Yhteistyön lisääminen oman kunnan sisällä sekä naapuriopistojen ja koulutuksen tarjoajien kesken.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Opiston tuntimäärä kasvaa vuoden 2017 toteumaan verrattuna.
2. Opiston opiskelijoiden määrä kasvaa vuoden 2017 toteumaan verrattuna.
3. Yhteistyötahojen määrä kasvaa vuoteen 2017 verrattuna.
4. Kurssitarjontaa lisätään edelleen erityisesti liikunnassa.
5. Kurssien markkinointiin panostetaan kansalaisopiston näkyvyyttä lisäämällä.
6. Toimintaa pyritään tarjoamaan eri puolilla kuntaa esimerkiksi kylätaloilla kunnan omien tilojen puuttuessa.

TOIMINNALLISET MUUTOKSET

Ei toiminnallisia muutoksia.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	84,0	0,0	84,0	86,1	2,1	2,5 %
Toimintamenot*	-239,0	2,4	-236,7	-187,0	49,6	-21,0 %
Toimintakate	-155,0	2,4	-152,7	-100,9	51,7	-33,9 %
Poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Netto yhteensä	-155,0	2,4	-152,7	-100,9	51,7	-33,9 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

760 Kansalaisopisto

TUNNUSLUVUT

HENKILÖSTÖ	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstö		2,2	2,2	100,0 %
TUNNUSLUVUT	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Nettomenot/opetustunti	57	64	64	100,0 %
Nettomenot/opiskelija	183	222	215	96,8 %
Nettomenot/asukas	15	18	18	100,0 %
Tuntimäärä	2263	2 400	2358	98,3 %
Opiskelijat	704	690	707	102,5 %
Kurssit	92	65	96	147,7 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kevät 2018 oli kansalaisopistolla melko kiireistä aikaa. Opinto-oppaan julkaisu aikaistettiin kesäkuulle ilmoittautumisen alkamisen yhteyteen ja se aiheutti aikataulumuutoksia myös kurssisuunnitteluun. Kevään kurssit sujuivat jouhevasti samaan aikaan seuraavaa lukuvuotta suunniteltaessa.

Opiston tavoitteet tuntimäärän-, opiskelijoiden-, yhteistyötahojen- ja liikuntakurssien määrän kasvusta toteutuivat. Kurseja järjestettiin eri puolilla kuntaa ja markkinointiin panostettiin käytettävissä olevilla resursseilla. Kevätlukukaudeksi 2018 oli suunniteltu 61 kurssia, joista toteutui 48. Suurin osa kursseista oli alkanut jo syyslukukaudella, ja kevääksi suunnitelluista lyhytkursseista vain muutama toteutui. Syyslukukaudeksi 2018 oli suunniteltu 57 kurssia, joista toteutui 48 kurssia. Toteutuneita kurseja (96) oli neljä enemmän kuin vuonna 2017. Opetustuntimäärä lisääntyi 95 opetustunnilla vuoteen 2017 verrattuna. Myös kurssilaisten määrä kasvoi vuoteen 2017 verrattuna. Liikunnan kursseista toteutui kaksi enemmän kuin vuonna 2017.

Rehtorin virkavapaa jatkui koko alkuvuoden 2018 ajan ja rehtorin tehtävät oli lisättyä toimistosihteerin tehtävien yhteyteen määrääjäksi. Kansalaisopiston toiminta yhden henkilön varassa ei aiheuttanut puutteita varsinaisessa toiminnassa. Marraskuussa 2018 opistolla aloitti uusi rehtori. Toimistosihteerin ehti siten markkinoimaan tehokkaammin alkavia lyhytkurseja eikä loppuvuonna jouduttu perumaan yhtään lyhytkurssia.

Toiminnan kehittämiseen pyrittiin panostamaan olemassa olevin resurssein. Kansalaisopisto esimerkiksi lähti mukaan lähiopioiden yhteiseen digitaalisuushankkeeseen ja järjesti palautekyselyn kaikille opiskelijoilleen. Lisäksi kehitettiin liikuntakursseille kymppikortti, joka sai KunTeko-2020-palkinnon.

TALouden TOTEUMAN ARVIOINTI

Kansalaisopiston talous toteutui tammi-joulukuun aikana reilusti alle budjetin. Toteutuma antaa virheellisen kuvan vuosittaisesta kansalaisopiston toiminnasta, koska 2018 kuluista puuttuvat rehtorin palkkakustannukset. Muiden kulujen osalta tuntiopettajien matkakulut ja tilavuokrat ylittyivät siitä, minkä verran niihin oli budjetoitu. Toisaalta taas tuntiopettajien tuntipalkkoihin kului vähemmän rahaa kuin oli arvioitu. Tähän liittyy peruuntuneet kurssit. Kansalaisopiston talous toteutui arvioidun mukaisesti (lukuun ottamatta rehtorin palkkakustannuksia).

81 Tekninen lautakunta

TEHTÄVÄN KUVAUS

Teknisellä lautakunnalla on vastuullaan seuraavat tulosalueet: hallintopalvelut, yhdyskuntatekniset palvelut, vesihuoltolaitos ja tilapalvelu.

Teknisen lautakunnan strategia:

Asiat hoituu ja ketään ei jätetä - Toimivat palvelut

- Tekniset palvelut tuotetaan joustavasti ja tehokkaasti.
- Toimitaan kuntalaisiin päin avoimesti ja annetaan kuntalaisille mahdollisuus tuoda esille teknisen toimialan toiminnassa esiintyviä epäkohtia.
- Ennakoidaan tulevat tarpeet mahdollisuuksien mukaan.
- Toteutetaan kiinteistöjen pitkäntähtäimen peruskorjaussuunnitelmaa.
- Häiriöttömät vesihuolto- ja liikennepalvelut.
- Toteutetaan liikenneturvallisuutta parantavia toimenpiteitä.

Kasvava ja aktiivinen - Elinvoimainen kunta

- Kevyen liikenteen väylien ja puistojen rakentaminen valtuuston antamien määrärahojen puitteissa.

Me teemme Hausjärven - Kaikki mukaan!

- Taajamien ja kylien paikallisten kuntalaisten hankkeiden tukeminen.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	4812,1	70,0	4882,1	4878,2	-3,9	-0,1 %
Valmistus omaan käyttöön	27,0	0,0	27,0	22,8	-4,2	-15,7 %
Toimintamenot*	-5380,6	-67,4	-5448,0	-5423,3	24,7	-0,5 %
Toimintakate	-541,5	2,6	-538,9	-522,3	16,6	-3,1 %
Muut rahoitustulot	0,0	0,0	0,0	1,9	1,9	
Korkomenot	0,0	0,0	0,0	-29,1	-29,1	
Muut rahoitusmenot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Poistot	-1617,5	-726,3	-2343,8	-2361,1	-17,3	0,7 %
Netto yhteensä	-1617,5	-726,3	-2343,8	-2388,3	-44,5	1,9 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Tekninen toimiala on suoriutunut lautakunnan vastuulle asetetuista perustehtävistä hyvin ja henkilöstöresurssien puute ei ole merkittävästi haitannut toimintaa. Vuoden päätavoite oli Ryttylän koulun rakentamisen aloittaminen, mutta siinä ei lautakunta onnistunut kunnanhallituksen ja valtuuston tahdon

81 Tekninen lautakunta

mukaisella tavalla. Vuonna 2012 alkanut suunnittelutyö koulukeskusalueen kokonaisuuden loppuun rakentamiseksi jäi toteutumatta liian kalliina ja liian suurena. Hankkeen neliöhinta oli vertailukelpoinen rakentamisen hintatasoon, mutta rakennuksen suunnittelu todettiin liian hulpeasti suunnitelluksi. Kunnanhallitus perusti koulun rakentamista varten suunnittelutoimikunnan, joka kilpailutuskonsultin kanssa lähti etsimään halvempaa toteutusta. Hankkeelle valittiin myös valvontakonsultit ja projektin vetäjä, joka näin ottaa kokonaisvastuun koulun rakentamisesta.

Toisaalta vuosi tullaan muistamaan myös puistojen vuotena, koska kuluvan vuoden aikana kunnassa valmisteltiin useampaakin puistohanketta elinvoimaan parantamaan. Puistojen tarve nähtiin ensisijaisen tärkeänä Oitin taajamassa, jossa suunnittelussa oli Teollisuusalue 54 yrityspuisto, Oitin harjun ulkoilualue ja Hausjärvi 150 vuotta puisto. Puistoista jäi kokonaan toteutumatta Hasujärvi 150 vuotta puisto.

Isompina rakentamishankkeina toteutettiin pääosa Ryttylän taajaman valo-, tele- ja sähköverkon saneerauksesta. Hanke toteutettiin kunnan johdolla ja hankkeen toteutus meni hyvin. Hanke tulee jatkumaan vuoden 2019 aikana. Vuoden aikana varauduttiin rakentamaan liikenneväyliä ja painopiste siinä on kevyenliikenteen verkoston parantamisella. Suunnittelussa oli Savelantien pitkään ajatuksissa ollut kevyenliikenteen väylä, Monnin päätieverkoston suunnittelu, joka korvaa aikanaan ELY keskuksen nykyisen tieverkon. Tekninen toimiala valmisteli kunnalle kevyenliikenteen verkon tarvesuunnitelman, josta kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle lähetettiin lautakunnan ehdotus kevyenliikenteen ohjelmaksi. Tavoitteeksi ohjelmalle asetettiin kevyenliikenteen väylien rakentaminen noin 500 000€ / kolmen vuoden jakso.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Vuoden tilinpäätös on talousarvion mukainen. Toimialan talousarviota korjattiin vuoden aikana korottaen vesihuoltolaitoksen viemäröintituloja 70 000 €, lisäksi menojen osalta lisättiin Ryttylän koulun menoihin 100 000 €. Suurimmat poikkeamat tulojen osalta syntyivät metsänmyyntituloihin. Talousarviosta saatiin säästöjä henkilöstökuluissa toteutumattomien rekrytointien osalta noin 30 000 €, jätevesimaksuissa alitettiin maksut Riihimäen vesilaitokselle noin 100 000 €, kunnossapito kulut alittuivat 100 000 €, lämmityksestä säästyi 60 000 € ja sähkömaksuissa 40 000 €. Kaluston korjauskulut ylittivät talousarviovarauksen 75 000 €. Teknisen toimialaan käyttökate on talousarvion mukainen. Suurin ylitys muodostui kuitenkin kiinteistöjen vuokrauskuluista, joissa ylitystä syntyi 230 000€.

Tammi-joulukuu 2018

810 Teknisen lautakunnan hallintopalvelut**TEHTÄVÄN KUVAUS**

Hallintopalvelut sisältävät hallintopalvelut, myytävät palvelut, suunnittelun, rakennuttamisen, vesiosuuskunnat, jätehuollon, varastotoiminnan sekä palo- ja pelastussuojelutoimen.

Vastuhenkilö on tekninen johtaja.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLA

1. Toimialalle kuuluva päätöksenteko
2. Oman palvelutuotannon laadun, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden tehostaminen
3. Ryttylän koulukeskuksen rakentamisen 2018 valmistelu.
4. Oitin ala-asteen rakennushankkeen suunnittelu
5. Monnin alueen kunnallisteknisten valmiuksien suunnittelu.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Asioiden nopea ja joustava käsittely
2. Prosessien kartoittaminen
3. Toimintojen tuotteistaminen

Tulostavoitteet:

1. Tärkeimpien toimintojen prosessoinnin ja tuotteistamisen käynnistäminen.
2. Jalkautuminen kuntalaisten pariin itsenäisesti tai muiden hallintokuntien kanssa.

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	86,9	0,0	86,9	69,8	-17,1	-19,7 %
Valmistus omaan käyttöön	2,0	0,0	2,0	0,1	-1,9	-92,9 %
Toimintamenot*	-944,4	-2,4	-946,8	-946,8	0,0	0,0 %
Toimintakate	-855,5	-2,4	-857,9	-876,9	-19,0	2,2 %
Poistot	-8,0	7,2	-0,8	-0,8	0,0	1,6 %
Netto yhteensä	-863,5	4,8	-858,7	-877,7	-19,0	2,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

810 Teknisen lautakunnan hallintopalvelut

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Teknisen toimen hallinto on vuoden 2018 toiminnan osalta selvinnyt perustehtävissään hyvin, talouden osalta toiminnot ovat toteutettu kustannustehokkaasti ja suunnitelmallisesti. Ryttylän koulun rakentamisen valmistelun osalta tehtävässä on epäonnistuttu ja koulun valmistelu niin hankkeen kokonaisuus huomioiden on suunniteltu liian isona nykyiselle tarpeelle ja rakentamistapa on ollut kunnan valtuuston näkemyksen mukaan liian kallis. Määrärahoihin nähden ylitys olisi ollut kaksinkertainen.

Tekninen toimiala on suunnitellut konsulttien avustuksella tulevia hankkeita. Merkittävimpänä on ollut Savelantien kevyenliikenteen suunnittelu, Monnin päätie/katuverkon suunnittelu, (korvaa nykyisen ELY-keskuksen paikallistien Monninlinjan). Alkuvuodesta valmisteltiin maankäytön henkilöstön kanssa kevyenliikenteen tarveselvitys ja siihen liittyen Kevyenliikenteen kehittämisohjelma vuosille 2019 – 2030. Tavoiteohjelman kustannukset tulevat olemaan keskimäärin 160 000€ / vuosi. Ohjelman ulkopuolelle jäivät mahdolliset toimenpiteet ELY-keskuksen tieverkolla Karhintien ja Lasitehtaantie.

Tekninen lautakunta on kokoontunut 10 kertaa. Merkittävimmät käsittelyssä olleet asiat ovat vuoden aikana olleet perusturvan ajoneuvokaluston siirto taloudellisesti teknisen toimen konekeskukselle, Taajamien kevyenliikenteentarveselvitys ja kehittämisohjelma, Kyläyhteisöjen ja järjestöjen virkistys- ja liikuntapaikkarakentamista koskevat avustusperiaatteet ja ensimmäiset avustukset Ryttylän Ykslammin alueelle ja Oitiharjun Frisbee golfradalle, Piirilammen ja Silakkamäen vesiosuuskuntien yhdistäminen kunnan vesihuoltolaitokseen, Ryttylän koulukeskuksen rakentamiseen liittyvien konsulttien kilpailutus, projektinjohtaja, rakennustyön valvoja, sähkötöiden valvoja ja LVIAJ valvojan hankinta, Ryttylän koulukeskuksen rakennus-, putki-, ilmanvaihto-, ja sähköurakan hankinta ja hankintojen keskeytys.

Yksityistiekunnille pidettiin lakikoulutus muuttuvasta yksityistieläistä.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Teknisen toimialan hallinnon talous on toteutunut talousarvion mukaisesti. Hallinnon tulot ovat varaston osalta toteutuneet osin heikommin kuin on talousarviossa arvioitu, ulkoisten tulojen osuus siinä on noin 10 000 €.

Tammi-joulukuu 2018

830 Yhdyskuntatekniset palvelut

TEHTÄVÄN KUVAUS

Yhdyskuntatekniset palvelut sisältävät liikenneväylät, puistot ja yleiset alueet, liikunta-alueet, kone- ja kuljetuspalvelut, maa- ja metsätilat sekä mittaustoiminnan.

Vastuuhenkilö ovat maanrakennusmestari ja aluemestari.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Kaavateiden kunnossapito ja perusparannus.
2. Liikenneturvallisuuden parantaminen yhdessä Ely-keskuksen kanssa.
3. Kuntakuvan parantaminen.
4. Laadukas ympäristö.
5. Houkuttelevat asuinalueet.
6. Metsäomaisuudesta huolehtiminen.
7. Vahvistetaan teknistä osaamista maanrakennusmestarin palkkaamisella.
8. Kevyen liikenteen väylien hankkeiden tarveselvittely.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Asianmukainen ja tehokas kalusto.
2. Nopea reagointi kuntalaispalautteisiin.
3. Ajan tasalla oleva metsätaloussuunnitelma.
4. Toimiva yhteistyöverkosto.

Sitovat tulostavoitteet:

1. Kaavateiden perusparannus.
2. Leikkikenttien ja uimaloiden turvallisuuden ylläpitäminen.
3. Suunnitelmallisuuteen perustuva kunnan maa- ja metsäomaisuudesta huolehtiminen.
4. Työkoneiden toimintakunnon säilyttäminen
5. Toimivan yhteistyöverkoston ylläpitäminen

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	440,8	0,0	440,8	463,3	22,5	5,1 %
Valmistus omaan käyttöön	25,0	0,0	25,0	22,6	-2,4	-9,5 %
Toimintamenot*	-1138,0	16,8	-1121,2	-1135,3	-14,1	1,3 %
Toimintakate	-672,2	16,8	-655,4	-649,3	6,1	-0,9 %
Poistot	-592,5	-187,8	-780,3	-792,6	-12,3	1,6 %
Netto yhteensä	-1264,7	-171,0	-1435,7	-1441,9	-6,2	0,4 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

830 Yhdyskuntatekniset palvelut

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä		9,5	9,5	100,0 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Kunnossapito €/km	5 239	5 550	5103	91,9 %
Valaistus €/valopiste	48	52	48,51	92,9 %
Liuk.onnettomuudet/v	2		0	
Taimikoiden hoito ja ensiharvennukset ha	6	8	6	75,0 %
Yksityistieavustukset keskimäärin €/km	347,64	340	340,6	100,2 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Yhdyskuntatekniset palvelut ovat onnistuneet hyvin hoitamaan heidän vastuullaan olevaa kunnan omaisuutta. Katujen ja teiden osalta ollaan palveluihin ajoittain tyytymättömiä, mutta pääsääntöisesti voidaan todeta yleisten alueiden, katujen ja puistojen olevan hyvässä kunnossa. Kenttien osalta urheilukenttämme ovat myös ulkopaikkakuntalaisten käytössä. Ryttylän Frisbee golfrata ja Ykslammin liikuntapaikka-alue on kuntalaisten ja myös naapurikuntaisten kovassa käytössä. Ryttylän osalta hyvästä yhteistyöstä suuri kiitos aktiiviselle Ryttylän Kirin joukolle. Tulosalueelta on puuttunut henkilöstöresursseista maanrakennusmestari, jonka rekrytointi vuoden aikana ei tuonut toivottua tulosta. Asuinalueiden houkuttelevuutta ei teknisen toimesta pystytty riittävästi tuomaan esille ja siitä syystä tonttimyynti on ontunut pahasti.

Kevytväylien suunnittelu on jatkunut Savelantien kevytväylän suunnittelulla. Vuoden aikana saatiin aikaiseksi myös kevytväylähankkeiden kehittämisohjelma. Monnin taajamaan suunniteltiin uutta korvaavaa pääkatuverkkoa, joka aikanaan korvaa nykyisen Monnilinjan.

Merkittävimmät saneeraushankkeet tehtiin Ryttylässä katuvalojen osalta, tele- ja sähköverkkojen saneerausurakan osalta työt jatkuvat vuonna 2019. Oitissa innostuttiin rakentelemaan puistoja kuntalaisten elinvoimaa parantamaan. Vuoden aikana saatiin peruskunnostettua yritysalueen taukokioskin lähistöllä oleva alue, Oitiharjun suunnitelmat koottiin kokonaisuudeksi ja Oitin harjun ulkoilualueelle tehtiin isompi paikoitusalue käyttäjille.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Yhdyskuntatekniikan tulosalueella vuosi meni talousarvion mukaisesti. Tulojen osalta metsän myyntiä tehtiin 85 000 € edestä eli 30 000 € enemmän kuin oli talousarviovaraus. Menojen osalta maa-aluekorvauksia maksettiin 35 000 € enemmän kuin oli talousarviossa varauduttu.

TEHTÄVÄN KUVAUS

Vesihuoltolaitokseen kuuluvat vesilaitos ja viemärlaitos.

Vastuuhenkilö on maanrakennus-vesirakennusmestari.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Talousveden laadukas ja edullinen hankinta ja tehokas jakelu.
2. Laitosten ja verkostojen toimintakyvyn ylläpitäminen tarvittavin peruskorjauksin.
3. Oman palvelutuotannon kehittäminen
4. Yhteistyön kehittäminen Lopen, Riihimäen ja Hyvinkään kanssa.
5. Suunnitellaan Ryttylän vedenottamon toimintavarmuuden parantamistoimia kasvavaan vedenkäyttötarpeeseen.
6. Vahvistaa laitoksen ammattiosaamista uudella maanrakennus-vesirakennusmestarilla.
7. Osallistutaan Riihimäen jätevedenpuhdistamon lietteen käsittelyn saneeraukseen aiempien sopimusten mukaisesti.
8. Verkostotietopalveluiden kehittäminen sähköisessä muodossa.

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Toimintavarmuuden kehittäminen automatiikan avulla.
2. Verkostojen kartoitus ja kuntotietojen tarkastelu
3. Verkoston peruskorjaussuunnitelma
4. Vesilaitoksen toiminnan tiedottamisen kehittäminen

Sitovat tulostavoitteet

1. Laatuvaatimukset täyttävän talousveden toimittaminen asiakkaille.
2. Verkostojen perusparannus
3. Uusien alueiden kunnallistekniikan rakentaminen
4. Hulevesien pääsyn estäminen verkostoon

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	1392,1	70,0	1462,1	1484,8	22,7	1,6 %
Toimintamenot*	-936,7	-8,1	-944,8	-797,7	147,1	-15,6 %
Toimintakate	455,4	61,9	517,3	687,1	169,8	32,8 %
Muut rahoitustulot	0,0	0,0	0,0	1,9	1,9	
Korkomenot	0,0	0,0	0,0	-29,1	-29,1	
Muut rahoitusmenot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Poistot	-225,0	-317,9	-542,9	-546,2	-3,3	0,6 %
Netto yhteensä	230,4	-256,0	-25,6	113,7	139,3	-544,3 %

855 Vesihuoltolaitos

*) sis ulkoiset ja sisäiset

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä		3,4	3,4	100,0 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Käyttökulut/laskutettu vesim ³ (ei sis. po-kuluja)	0,74	1,08	0,73	67,6 %
Käyttökulut/laskutettu jätevesim ³ (ei sis. po-kuluja)	2,57	2,44	2,17	88,9 %
Vesijohtoverkosto km (sis, siirtolinjat)	120,5	121,6	120,5	99,1 %
Jätevesiverkosto km (sis. siirtolinjat)	100,1	101,2	100,1	98,9 %
Hulevesiverkosto	18,3	19,9	18,3	92,0 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Vesihuoltolaitos on tuottanut sille kuuluvat palvelut hyvin. Liittymäinnokkuus vesihuoltolaitoksen palveluihin on ollut heikonlaista. Vesihuoltolaitos neuvotteli kahden vesiosuuskunnan kanssa osuuskuntien vesihuoltotoiminnan liittämistä kunnan vesihuoltolaitokseen. Liitos tulee tapahtumaan vuoden 2019 alusta. Vesihuoltolaitos ei ole investoinut kuluvan vuoden aikana verkostoihin, muuten kuin saneeraamalla kaksi siirtolinjapumppaamaa. Vuoden aikana hallitsemattomien jätevesien osuus on ollut hallittu, kun Kuulojan alueen jätevedet on keväällä saatu hallintaan.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Vesihuoltolaitos on tulojen osalta tehnyt noin 22 677€ paremman tuloksen kuin muutettuun talousarvioon on esitetty. Kun menot ovat alittuneet 147 106 € muutettuun talousarvioon nähden, niin vesihuoltolaitoksen tilanne on hyvä. Vesihuoltolaitoksen toimintakate on 169 782 € talousarviota parempi. Taloudellisesti vesihuoltolaitos toimii vesihuoltolain mukaisin tavoittein, laitoksen tuloksesta voidaan tehdä suunnitellut poistot ja laitoksella on kyky maksaa kunnalta saamaansa lainaa sovitusti takaisin.

Tammi-joulukuu 2018

870 Tilapalvelu

TEHTÄVÄN KUVAUS

Tilapalvelu käsittää kiinteistöjen ylläpidon sekä vuokra-asunnot.

Vastuuhenkilö on talonrakennusmestari.

KESKEISET PAINOPISTEALUEET SUUNNITTELUKAUDELLE

1. Kiinteistöjen arvon säilyttäminen ja teknisen kunnon ylläpitäminen kokonaistaloudellisesti
2. Valmistaudutaan Ryttylän koulukeskuksen III-vaiheen rakentamiseen
3. Suunnitellaan Oitin ala-asteen peruskorjauksen aloittamista kuntokartoituksella ja hankesuunnitelmalla
4. Jatketaan hyväksi koettua sisäilmatyöryhmätoimintaa

TAVOITTEET JA KEINOT

1. Kiinteistöjen pitkäikäisyyden peruskuntoselvityksen toteuttaminen ja suunnitelman päivittäminen tarvittavilta osin
2. Kunnan kiinteistöjen käytön kartoittaminen
3. Tarpeettomien kiinteistöjen ja tilojen jatkojalostus
4. Kiinteistökatselmusten tehostaminen
5. Henkilöstön ammattitaidon lisääminen
6. Energian kulutuksien seurantarjestelmien kehittäminen ja käyttöönotto

Sitovat tulostavoitteet

1. Nykyisellään tarpeettomien rakennusten käyttötarkoituksen muutos tai myyminen
2. Tarpeettomien vuokralla olevien kiinteistöjen ja asuntojen myyminen
3. Tilojen Energiatehokkuuden kehittäminen automatiikan ja halvemman lämmitysenergian avulla

TALOUSLUVUT

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
Toimintatulot*	2892,3	0,0	2892,3	2860,3	-32,0	-1,1 %
Toimintamenot*	-2361,4	-73,8	-2435,2	-2543,5	-108,3	4,4 %
Toimintakate	530,9	-73,8	457,1	316,8	-140,3	-30,7 %
Poistot	-792,0	-227,8	-1019,8	-1021,5	-1,7	0,2 %
Netto yhteensä	-261,1	-301,6	-562,7	-704,7	-142,0	25,2 %

*) sis ulkoiset ja sisäiset

Tilinpäätös 2018

Tammi-joulukuu 2018

870 Tilapalvelu

TUNNUSLUVUT

Henkilöstö	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Henkilöstön määrä		5,5	5,5	100,0 %
Keskeiset suoritteet / tunnusluvut	TP 2017	TA 2018	TP 2018	Tot-%
Ylläpito €/m ³	13,41	14,42	16,64	115,4 %
Sähkö €/v	298 684	339 300	283 571	83,6 %
Vesi ja jätevesi €/v	66 633	65 400	62 308	95,3 %
Lämpö €/m ³ /v	3,37	3,73	3,36	90,1 %

TOIMINNAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Tilapalvelut on parhaansa mukaan pyrkinyt pitämään kunnan omistamat kiinteistöt hyvässä käyttökunnossa, kuitenkin tilanne on vuosien varrella kerryttänyt korjausvelkaa siten, että muutamien rakennusten osalta pelkkä peruskorjaus ei enää riitä. Vuoden aikana oli tarkoitus saada Ryttylän koulukeskuksen III vaihe rakennettua ja koululaisille uudenaikaiset opetustilat. Tilapalvelu oli tilannut koulun rakentamisen aikaiset väistötilat, jotka pystytettiin kesällä 2018. Tilat otettiin käyttöön sovitusti koulun alkaessa. Tilapalvelun oli myös määrä purkaa vanha koulu uuden tieltä pois. Rakentamisen osalta keväällä saadut tarjoukset katsottiin yleisesti liian kalliiksi ja näin ollen kilpailutus keskeytettiin ja valmistauduttiin rakentamaan huomattavasti halvempaa ja hieman pienennettyä koulua uusilla suunnitelmilla. Myös koulun purkamisen osalta tuli odottamattomia vastoinkäymisiä ja purkutöitä venytettiin syksyyn rakenteisiin haudattujen asbestiputkien purkutöiden vuoksi. Uusi koulu saatiin kilpailutukseen uuden suunnittelutoimikunnan toimesta loppuvuodesta.

Oitin koulun kuntoraportti valmistui kesällä mutta siihen liittyvä yhteenveto ja analyysi rakennuksen taloudellisesta kunnostamisesta jäivät puuttumaan. Koulun osalta varaudutaan peruskorjaamaan tai rakentamaan uutta koulua vuonna 2021.

Hausjärven kiinteistöjen yleiskunto Hausjärvellä on kohtalainen, tiloihin liittyy korjausvelkaa ja niiden määrätietoinen hallinnointi on osittain vaikeaa muuttuvassa tilanteessa. Epätietoisuutta on tilojen tulevasta käytöstä, tilojen koosta, aiemmin huoli oli liian pienet tilat, nykyisellään varaudutaan väheneviin lapsi- ja oppilasmääriin.

Kunnassa toimiva sisäilmatyöryhmä on kokoontunut vuoden aikana viisi kertaa ja käsitellyt kokouksissaan tiloihin liittyviä haittailmoituksia viisi kertaa. Kaikki ilmoitukset on tutkittu ulkopuolisen sisäilma-asiantuntijan ja moniosaajatyöryhmän johdolla. Haittailmoitukset on pääsääntöisesti pystytty käsittelemään ja niiden osalta tehty toimenpiteitä.

Investointipääkohde oli alun perin Ryttylän kouluhanke, mutta sen viivästyminen kilpailutuksen keskeyttämisestä johtuen jätti määrärahan pääosin käyttämättä. Tekninen toimiala ei pystynyt valmistelevaan ryttyläisten tarpeisiin riittävän halpaa ja kohtuukokoista koulua 5,4 miljoonalla eurolla. Hankalaksi tilanteen teki vielä se, että Opetushallitus on myöntänyt koulun liikuntahallille 600 000 € avustuksen. Muita investointihankkeita toteutui vuoden aikana Lehtimajojen ilmastoinnin peruskorjaus, Ryttylän koulukirjaston julkisivusaneeraus, lukion vanha kielistudio peruskorjattiin uuteen opetuskäyttöön ja Kirkonkylän asuntolaa peruskorjattiin.

870 Tilapalvelu

Henkilökunnan osalta tilapalvelussa oli loppuvuodesta edelleen täyttämättä yksi kiinteistön hoitajan paikka, mutta muuten tilanne oli henkilöstön suhteen hyvä. Tilannetta paransi kolme oppisopimussuhteessa ollutta kiinteistöhoitajaa.

TALOUDEN TOTEUMAN ARVIOINTI

Tilapalvelun määrärahat olivat alimitoitettu vuoden muutokset huomioiden. Lähinnä suurimmat puuttuvat rahat liittyivät Ryttylän väistötilojen vuokraukseen ja niiden pystytykseen liittyviin toimenpiteisiin. Lisäksi purkutyöt ylittivät määrärahavarausten esille tulleiden odottamattomien lisätöiden osalta. Tulot toteutuivat 30 000 € pienempinä kuin oli talousarviossa varauduttu. Menojen osalta tehtiin loppuvuodesta Ryttylän koululle lisämääräraha esitys valtuustolle 100 000 €, joka myös hyväksyttiin. Menojen osalta lämmityksestä säästyti rahaa 60 000 € ja sähkön kulutuksessa 30 000 €. Kuitenkin tilapäisten rakennusten vuokriin kului rahaa 230 000 € enemmän kuin oli alunperin varattu. Tilapalvelun vuosikate oli 140 000 € huonompi kuin oli talousarviossa varauduttu.

Tilinpäätös 2018

3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

(sisältää sekä ulkoiset että sisäiset erät)

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Poikkeama (%)
	(1000€)	(1000€)	(1000€)	(1000€)	(1000€)	
Toimintatuotot	11 478	-370	11 108	11 180	72	0,6 %
Myyntitulot	4 323	70	4 393	4 399	6	0,1 %
Maksutulot	2 556	-115	2 441	2 398	-43	-1,8 %
Tuet ja avustukset	456	26	482	692	210	43,5 %
Muut toimintatulot	4 143	-350	3 793	3 693	-100	-2,6 %
Valmistus omaan käyttöön	27	0	27	23	-4	-15,7 %
Valmistus omaan käyttöön		0	0	37 134	37 134	#JAKO/0!
Toimintakulut	-54 283	279	-54 004	-54 525	-522	1,0 %
Henkilöstömenot	-17 360	35	-17 325	-17 338	-13	0,1 %
Palkat ja palkkiot	-13 921	29	-13 892	-13 794	98	-0,7 %
Henkilösivumenot	-3 439	6	-3 433	-3 543	-110	3,2 %
Eläkemenot	-2 923	5	-2 918	-3 075	-156	5,4 %
Muut henkilösivumenot	-516	1	-515	-469	46	-8,9 %
Palvelujen ostot	-28 075	125	-27 951	-28 280	-329	1,2 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 659	0	-2 659	-2 566	93	-3,5 %
Avustukset	-2 824	120	-2 704	-2 577	127	-4,7 %
Muut toimintamenot	-3 365	0	-3 365	-3 765	-400	11,9 %
Toimintakate	-42 778	-90	-42 868	-43 322	-454	1,1 %
Verotulot	32 125	-472	31 653	31 690	37	0,1 %
Valtionosuudet	13 084	306	13 390	13 374	-16	-0,1 %
Rahoitustulot ja -menot	-364	54	-310	-189	121	-38,9 %
Korkotulot	4	0	4	35	31	760,5 %
Muut rahoitustulot	4	0	4	60	55	1256,0 %
Korkomenot	-370	54	-316	-277	40	-12,6 %
Muut rahoitusmenot	-2	0	-2	-8	-6	259,3 %
Vuosikate	2 067	-202	1 865	1 553	-311	-16,7 %
Poistot ja arvonalentumiset	-2 059	-392	-2 451	-2 480	-28	1,2 %
Suunnitelman muk. poistot	-2 059	-392	-2 451	-2 480	-28	1,2 %
Tilikauden tulos	8	-594	-586	-926	-340	57,9 %
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	8	-594	-586	-926	-340	57,9 %

Tilinpäätös 2018

Verotulojen erittely

VEROTULOT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama (€)	Poikkeama (%)
Kunnan tulovero	29 297 000	-472 000	28 825 000	28 947 500	122 500	0,4 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 153 000	0	1 153 000	1 078 067	-74 933	-6,5 %
Kiinteistövero	1 675 000	0	1 675 000	1 664 879	-10 121	-0,6 %

Verotettava tulo

Vuosi	Tulovero-prosentti	Verotettava tulo milj. euroa	Muutos (%)
2014	21,0 %	146,0	
2015	21,0 %	147,0	0,7 %
2016	21,5 %	146,8	-0,1 %
2017	21,5 %	145,3	-1,0 %
2018	21,5 %		

Verotettava tulo: Verohallinnon tilastotietokanta, verotettava ansiotulo kunnallisverotuksessa (TVL 30 § 3 mom).

Hausjärven kunnan kiinteistöveroprosentit vuonna 2018

Kiinteistötyyppi	Vero-%
Yleinen kiinteistövero	1,25 %
Vakituiset asuinrakennukset	0,45 %
Muut asuinrakennukset	1,05 %
Rakentamaton rakennuspaikka	4,00 %
Voimalaitosrakennukset	3,00 %
Yleishyödylliset yhteisöt	0,00 %

Valtionosuuksien erittely

Kunnan saamat valtionosuudet supistuivat edelleen. Erittely valtionosuuksista:

VALTIONOSUUDET	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama (€)	Poikkeama (%)
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus, ml. tasaukset	14 263 315	289 685	14 553 000	14 551 241	-1 759	0,0 %
Opetus- ja kulttuuriministeriön muut valtionosuudet	-1 179 588	16 588	-1 163 000	-1 176 775	-13 775	1,2 %

4 Investointiosan toteutuminen

Talousarvion investointiosan toteutumisvertailu

Tilinpäätös 2018

<i>(luvut 1 000 euroa)</i>	Alku- peräinen TA	TA- muu- tokset	TA muutosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Poik- keama-%
KIINTEÄ OMAISUUS						
Maa-alueiden hankinta ja myynti						
Myyntit	270	0	270	94	-176	-65,3 %
Menot	-250	0	-250	-49	201	-80,2 %
Netto	20	0	20	44	24	121,4 %
KIINTEÄ OMAISUUS						
Myyntit	270	0	270	94	-176	-65,3 %
Menot	-250	0	-250	-49	201	-80,2 %
Netto	20	0	20	44	24	121,4 %
IRTAIN OMAISUUS						
ATK-laitteet ja ohjelmat						
Menot	-25	0	-25	0	25	-100,0 %
Netto	-25	0	-25	0	25	-100,0 %
Aluepalveluopaste (mainostorni)						
Menot	-5	0	-5	0	5	-100,0 %
Netto	-5	0	-5	0	5	-100,0 %
Ruoka- ja siivouspalvelun irtain						
Menot	-45	0	-45	-15	30	-66,0 %
Netto	-45	0	-45	-15	30	-66,0 %
Perusturvan irtaimisto						
Menot	-35	0	-35	-24	11	-31,5 %
Netto	-35	0	-35	-24	11	-31,5 %
Koulujen irtain						
Menot	-10	0	-10	0	10	-100,0 %
Netto	-10	0	-10	0	10	-100,0 %
Koulujen atk- ja tv-t-laitteet						
Menot	-60	0	-60	-30	30	-49,3 %
Netto	-60	0	-60	-30	30	-49,3 %
Perusturvan tietojärjestelmät						
Menot	-29	0	-29	-12	17	-57,5 %
Netto	-29	0	-29	-12	17	-57,5 %
Auto kotipalveluun						
Menot	-20	0	-20	-22	-2	8,5 %
Netto	-20	0	-20	-22	-2	8,5 %
IRTAIN OMAISUUS						
Menot	-229	0	-229	-104	122	-54,7 %
Netto	-229	0	-229	-104	122	-54,7 %

Tilinpäätös 2018

	Alku- peräinen TA	TA- muu- tokset	TA muutosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Poik- keama-%
<i>(luvut 1 000 euroa)</i>						
AINEETON KÄYTTÖMAISUUS						
Osakkeet ja osuudet						
Myynnit	0	0	0	24	-24	
Menot	0	0	0	-2	2	
<i>Netto</i>	0	0	0	22	22	
AINEETON KÄYTTÖMAISUUS						
Myynnit	0	0	0	24	-24	
Menot	0	0	0	-2	2	
<i>Netto</i>	0	0	0	22	22	
TALONRAKENNUS						
Ryhtylän koulun saneeraus ja laajennus						
Menot	-2600	0	-2600	-357	2243	-86,3 %
<i>Netto</i>	-2600	0	-2600	-357	2243	-86,3 %
Oitin koulun saneeraus ja laajennus						
Menot	-100	0	-100	-19	81	-80,7 %
<i>Netto</i>	-100	0	-100	-19	81	-80,7 %
Sote-kiinteistöt						
Menot	-100	0	-100	-45	55	-54,6 %
<i>Netto</i>	-100	0	-100	-45	55	-54,6 %
Kiinteistöjen peruskorjaukset						
Myynnit						
Rahoitusosuudet						
Menot	-350	0	-350	-81	269	-76,9 %
<i>Netto</i>	-350	0	-350	-81	269	-76,9 %
TALONRAKENNUS						
Menot	-3150	0	-3150	-503	2647	-84,0 %
<i>Netto</i>	-3150	0	-3150	-503	2647	-84,0 %

Tilinpäätös 2018

	Alku- peräinen TA	TA- muu- tokset	TA muutosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Poik- keama-%
<i>(luvut 1 000 euroa)</i>						
KUNNALLISTEKNIIKAN RAKENTAMINEN						
Puistot, leikkipaikat ja liikunta-alueet (Pihonkaarre 2018)						
Menot	-40	0	-40	-68	-28	68,8 %
Netto	-40	0	-40	-68	-28	68,8 %
Kaavatiet ja kevyenliikenteen väylät						
Menot	-50	0	-50	-34	16	-31,8 %
Netto	-50	0	-50	-34	16	-31,8 %
Valaistus						
Menot	-120	-50	-170	-163	7	-4,4 %
Netto	-120	-50	-170	-163	7	-4,4 %
Päällystäminen						
Menot	-130	-15	-145	-141	4	-2,5 %
Netto	-130	-15	-145	-141	4	-2,5 %
Oitin yritysalue						
Menot	-50	15	-35	0	35	-100,0 %
Netto	-50	15	-35	0	35	-100,0 %
Monnin kokoojakadut						
Menot	-200	50	-150	-127	23	-15,6 %
Netto	-200	50	-150	-127	23	-15,6 %
Yritysalue 54 ympäristön siistiminen						
Menot	-25	0	-25	0	25	-100,0 %
Netto	-25	0	-25	0	25	-100,0 %
Savelantien kevyenliikenteenväylä						
Menot	-60	0	-60	-34	26	-44,1 %
Netto	-60	0	-60	-34	26	-44,1 %
Sillat						
Menot	-25	0	-25	-16	9	-36,4 %
Netto	-25	0	-25	-16	9	-36,4 %
KUNNALLISTEKNIIKAN RAKENTAMINEN						
Menot	-700	0	-700	-582	118	-16,9 %
Netto	-700	0	-700	-582	118	-16,9 %

Tilinpäätös 2018

		Alku- peräinen TA	TA- muu- tokset	TA muutosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama	Poik- keama-%
<i>(luvut 1 000 euroa)</i>							
VESI- JA VIEMÄRILAITOS							
Johtolinjat							
	Menot	-20	0	-20	-3	17	-87,0 %
	Netto	-20	0	-20	-3	17	-87,0 %
Verkostojen saneeraus							
	Menot	-35	-35	-70	-67	3	-4,9 %
	Netto	-35	-35	-70	-67	3	-4,9 %
Viemärikaivojen saneeraus							
	Menot	-7	0	-7	0	7	-100,0 %
	Netto	-7	0	-7	0	7	-100,0 %
Riihimäen jätevedenpuhdistamon saneeraus							
	Menot	-150	35	-115	0	115	-100,0 %
	Netto	-150	35	-115	0	115	-100,0 %
Monnin Pihonpelto ja Aurinkolaakso							
	Menot	-100	0	-100	-4	96	-95,7 %
	Netto	-100	0	-100	-4	96	-95,7 %
Oitin/Ryttylän yritysalue							
	Menot	-50	0	-50	0	50	-100,0 %
	Netto	-50	0	-50	0	50	-100,0 %
VESI- JA VIEMÄRILAITOS							
	Menot	-362	0	-362	-73	289	-79,7 %
	Netto	-362	0	-362	-73	289	-79,7 %
INVESTOINNIT YHTEENSÄ							
	Myyntit	270	0	270	118	-152	-56,4 %
	Menot	-4691	0	-4691	-1313	3378	-72,0 %
	Netto	-4421	0	-4421	-1195	3226	-73,0 %

KESKEISET INVESTOINTIHANKKEET JA NIIDEN TOTEUTUMINEN (OLENNAISET TAPAHTUMAT)

Kehittävät investoinnit (Maan hankinta ja kunnallistekniikka uusille alueille)

Vuonna 2018 kunta ei investoinut asuntoaluerakentamiseen. Vuoden pääpaino aluerakentamisessa liittyi puistorakentamiseen. Parhaimmillaan oli valmistelussa useita uusia puistohankkeita ja vanhojen saneerauksia. Vuoden aikana syntyi Oitin teollisuusalueen ja MT 54 väliin jäävälle vapaalle alueelle puisto, samalla aluetta siivottiin. Oitin harjulle oli valmisteltu elinvoimaa kuntalaisille puistohankkeella, jossa olemassa olevaa harjumaista puistoaluetta haluttiin kehittää kuntalaisten käyttöön. Alueelle rakennettiin paikoitusalue autoille ja kuntalaisten toimesta alueelle valmisteltiin Frisbee golf –rataa, jonka toteutuminen kuitenkin siirtyi seuraavalle vuodelle. Toimintatapa oli aiemmin hyväksi koettu yhteistoimintamuoto, jossa kunta on taloudellisesti avustamassa aktiivisten kuntalaisten kehittämishanketta. Vastaavalla tavalla on aiemmin syntynyt Ryttylään Yksilammen alueelle paljon kuntalaisia palvelevia toimintoja. Ryttylään toteutettiin kuluvaan vuonna kunnan avustuksella kuntoiluparkki kyseiselle alueelle. Kunnan kannalta toteutustapa on koettu hyväksi ja tehdyt toimenpiteet ovat saaneet suuren suosion niin kyläläisten kuin myös ulkopuolisten käyttäjien toimesta. Toinen merkittävä investointi tehtiin Monniin uudelle asuntoalueelle, johon rakennettiin uusi leikkikenttä lähialueen asukkaille.

Valmistelussa oli Savelantien kevyenliikenteen väylän rakennushankkeen suunnittelua ja sen mahdollistava kaavoitus. Monnissa tehtiin valmistelevia töitä alueen kokoojatie-katuverkoston suunnittelemisessa.

Talonrakennus

Vuoden pääinvestointikohde oli Ryttylän koulun rakentaminen, mikä keskeytyi liian kalliina ja liian suurena nykyisiin tarpeisiin. Hankkeen uudelleen kilpailutus aloitettiin välittömästi ja uuden koulun rakentaminen pääsee alkamaan vuoden 2019 aikana. Talonrakennuksen korjausinvestointeja tehtiin seuraavasti: Lehtimajojen ilmastoinnin saneeraus, Ryttylän kyläkirjaston ulkokuorituksen uusinta ja Kirkonkylän asuntolan peruskorjauksen aloitus, työt aloitettiin autotallien ovien uusinnalla ja tarkoitus on jatkaa töitä asuntojen osalta saneeraamalla alkuperäiskuntoiset asunnot. Lukion vanha kielistudio sai väistyä vanhanaikaisena ja tilalle tuli nykytarpeisiin ATK-varustettu luokka, jossa myös ylioppilaskirjoitusten suorittaminen on mahdollista.

Vesihuoltolaitos

Vesihuoltolaitos investoi vuoden aikana saneeraamalla kaksi siirtolinjan pumppaamoja, muuten vesihuollon osalta odotellaan tulevia uusia asuntoalueinvestointeja ja saneerausinvestointeja. Vesihuolto on viimeisten vuosien aikana sijoittanut maahan merkittävän määrän putkistoja, hiipunut tonttimyynti ei ole vaatinut valmistelevia uusia investointeja. Tonttien puute tulee lähivuosina näkymään ainoastaan Ryttylän taajaman osalla, missä on Eteläkaaren lähistöllä rakentamatta kahdeksan tonttia ja muutoin Ryttylässä on muutama hajatonni ympäri taajamaa.

Ylläpitoinvestoinnit

Ylläpitoinvestoinneista merkittävin oli Ryttylän katuvalosaneeraus, joka jatkuu optiohankinnan osalta vuonna 2019. Tehdyllä saneerauksella kunnan katuvaloja on uusittu uudelle LED tekniikalle noin 20 %. Asfaltointit tehtiin ohjelman mukaisesti ja toteutumatta jääneet työt aiheuttivat harmitusta töiden toteutusjärjestyksestä. Kunta on teettämässä katuverkon inventoinnin, jolla paremmin päästään arvioimaan katujen kuntotaso liikennemäärien, kadun käyttöluokan ja kunnan perusteella.

Konekalustoa ei uusittu vuonna 2018.

TALOUDEN TOTEUTUMINEN JA OLENNAISET POIKKEAMAT

Vuoden päähanke Ryttylän koulun rakentaminen jäi toteutumatta ja siitä syystä investoinnit toteutuivat 27 %. Mikäli kouluinvestointia ei huomioitaisi, toteutuivat investoinnit n. 90 %, mikä on hyvällä tasolla. Myös kaikki tavoitellut toimenpiteet Lehtimajojen vesikattosaneerausta ja Valkinrannan siltasaneerausta lukuun ottamatta toteutuivat. Suunnitellut investoinnit vastasivat vuoden tarvetta.

5 Rahoituslaskelmaosan toteutuminen

Rahoitusosa osoittaa varsinaisen toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutuksen kunnan rahavarojen muutokseen tilikaudella. Rahoituslaskelman toteutusvertailu on alla:

	Alku- peräinen TA	TA-muu- tokset	TA muutosten jälkeen	Toteu- tuma	Poik- keama
	(1000 €)	(1000 €)	(1000 €)	(1000 €)	(1000 €)
TOIMINTA JA INVESTOINNIT					
TOIMINNAN RAHAVIRTA					
VUOSIKATE	2 067	-202	1 865	1 553	-311
TULORAHOITUKSEN KORJAUSET	-500	350	-150	-357	-207
	1 567	148	1 715	1 197	-518
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA					
INVESTOINTIMENOT	-4 691	0	-4 691	-1 313	3 378
RAHOITUSOSUUDET INVESTOINTIMENOIHIN	0	0	0	0	0
PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN LUOVUTUSTULOT	770	-350	420	119	-301
	-3 921	-350	-4 271	-1 194	3 077
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-2 354	-202	-2 556	3	2 559
RAHOITUSTOIMINTA					
<u>ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET</u>					
ANTOLAINASAAMISTEN VÄHENNYS MUILTA	0	0	0	14	14
	0	0	0	14	14
<u>LAINAKANNAN MUUTOKSET</u>					
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN LISÄYS	10 000	0	10 000	0	-10 000
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN VÄHENNYS	-5 957	0	-5 957	-5 270	687
LYHYTAIKAISTEN LAINOJEN MUUTOS	0	0	0	3 200	3 200
	4 043	0	4 043	-2 070	-6 113
<u>OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSET</u>	0	0	0	-147	-147
<u>MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET</u>					
TOIMEKSIANT.VAROJEN JA PO MUU	0	0	0	-35	-35
VAIHTO-OMAISUUDEN MUUTOS	0	0	0	2	2
SAAMISTEN MUUTOS	0	0	0	-122	-122
KOROTTOMIEN VELKOJEN MUUTOS	0	0	0	740	740
	0	0	0	585	585
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	4 043	0	4 043	-1 619	-5 662
RAHAVAROJEN MUUTOS	1 689	-202	1 487	-1 616	-3 103

RAHAVARAT	31. 12.	487	-1 616
	1. 1.	2 103	

Tilinpäätös 2018

6 Yhteenvedo valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisesta

Kaikille tulosalueille on määritelty bruttositovuus. Tämä tarkoittaa, että tuloarviot ja määrärahat ovat erikseen sitovia. Toimintakate ei ole sitova erä.

	Sito- vuus *	Määrärahat						Tuloarviot					
		Alkup. talous- arvio (1000€)	TA:n muutok- set (1000€)	TA muut:n jälkeen (1000€)	Toteu- tuma (1000€)	Poik- keama (€) (1000€)	Poik- keama (%)	Alkup. talous- arvio (1000€)	TA:n muutok- set (1000€)	TA muut:n jälkeen (1000€)	Toteu- tuma (1000€)	Poik- keama (€) (1000€)	Poik- keama (%)
KÄYTTÖTALOUSOSA													
Kunnanvaltuusto	B	64	0	64	69	-5	-8 %						
Keskusvaalilautakunta	B	29	0	29	18	11	37 %	13	0	13	14	1	7 %
Tarkastuslautakunta	B	18	10	28	25	3	12 %						
Kunnanhallitus	B	485	8	492	498	-5	-1 %	500	-325	176	117	-59	-34 %
Hallinto- ja sisäiset palvel	B	3 332	-39	3 293	3 384	-19	-1 %	2 151		2 151	2 134	-17	-1 %
Elinkeinot ja kehittäminen	B	1 308	8	1 316	1 259	14	1 %	411		411	404	-8	-2 %
Perusturvalautakunta	B	28 371	-281	28 089	28 364	-92	0 %	2 641		2 641	2 786	145	5 %
Sivistyslautakunta	B	15 297	-52	15 245	15 486	-70	0 %	949	-115	834	847	13	2 %
Tekninen lautakunta	B	5 381	67	5 448	5 423	-26	0 %	4 839	70	4 909	4 901	-8	0 %
TULOSLASKELMAOSA													
Verotulot	B							32 125	-472	31 653	31 690	37	0 %
Valtionosuudet	B							13 084	306	13 390	13 374	-16	0 %
Korkotulot	B							4		4	35	31	760 %
Muut rahoitustulot	B							4		4	60	55	1256 %
Korkomenot	B	370	-54	316	277	40	13 %						
Muut rahoitusmenot	B	2		2	8	-6	-259 %						
Satunnaiset erät	B												
INVESTOINTIOSA													
Kiinteä omaisuus	B	250		250	49	201	80 %	270		270	94	-176	-65 %
Irtain omaisuus	B	229		229	104	122	53 %				0	0	
Aineeton käyttöomaisu	B				2	2					24	-24	
Talonrakennus													
Ryttlän koulun sane	B	2600		2 600	357	2 243	86 %						
Oitin koulun sane	B	100		100	19	81	81 %						
Sote-kiinteistöt (L	B	100		100	45	55	55 %						
Kiinteistöjen peru	B	350		350	81	269	77 %						
Kunnallistekniikan rak	B	700		700	582	118	17 %						
Vesi- ja viemärilaitos	B	362		362	73	289	80 %						
RAHOITUSOSA													
Antolainauksen muutokset													
Antolainasaamisten lis	B												
Antolainasaamisten vä	B										14	14	
Lainakannan muutokset													
Pitkäaikaisten lainojen	B							10 000		10 000		-10 000	-100 %
Pitkäaikaisten lainojen	B	5957		5957	5270	687	12 %						
Lyhytaikaisten lainojen	B										3200	3200	
Oman pääoman muutoks	B										-147	-147	
Vaikutus maksuvalmiutee	B							-500	350	-150	228	378	-252 %
YHTEENSÄ		65 303	-333	64 970	61 393	3 909	6 %	66 492	-185	66 307	59 775	-6 580	-10 %

*) B=bruttositovuus

III TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

1 Kunnan tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase

Kunnan tuloslaskelma (ulkoinen, luvut euroa)

	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017
Toimintatuotot	6 432 998,07	6 595 854,03
Myyntituotot	2 007 427,04	1 852 596,01
Maksutuotot	2 369 020,05	2 489 492,44
Tuet ja avustukset	691 554,39	426 622,41
Muut toimintatuotot	1 364 996,59	1 827 143,17
Valmistus omaan käyttöön	22 769,92	34 544,71
Toimintakulut	-49 777 910,59	-49 033 914,46
Henkilöstökulut	-17 337 513,20	-17 164 443,09
Palkat ja palkkiot	-13 794 089,99	-13 516 208,64
Henkilösivukulut	-3 543 423,21	-3 648 234,45
Eläkekulut	-3 074 856,64	-3 038 474,90
Muut henkilösivukulut	-468 566,57	-609 759,55
Palvelujen ostot	-25 980 457,96	-25 691 171,08
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 459 747,13	-2 500 399,35
Avustukset	-2 576 729,48	-2 665 028,85
Muut toimintakulut	-1 423 462,82	-1 012 872,09
Toimintakate	-43 322 142,60	-42 403 515,72
Verotulot	31 690 445,84	32 232 393,36
Valtionosuudet	13 374 466,00	13 574 662,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-189 461,85	-405 348,63
Korkotuotot	6 205,86	4 762,73
Muut rahoitustuotot	59 665,19	10 810,81
Korkokulut	-247 427,22	-318 579,14
Muut rahoituskulut	-7 905,68	-102 343,03
Vuosikate	1 553 307,39	2 998 191,01
Poistot ja arvonalentumiset	-2 479 580,95	-2 116 653,51
Suunnitelman muk. poistot	-2 479 580,95	-2 116 653,51
Tilikauden tulos	-926 273,56	881 537,50
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-926 273,56	881 537,50

Tilinpäätös 2018

Kunnan rahoituslaskelma (luvut euroa)

	2018	2017
	€	€
Toiminnan rahavirta	1 196 795,17	2 199 501,43
Vuosikate	1 553 307,39	2 998 191,01
Tulorahoituksen korjauserät	-356 512,22	-798 689,58
Investointien rahavirta	-1 193 591,04	-3 365 730,73
Investointimenot	-1 312 882,94	-4 074 825,20
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	119 291,90	709 094,47
Toiminnan ja investointien rahavirta	3 204,13	-1 166 229,30
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	13 600,00	13 600,00
Antolainasaamisten vähennys	13 600,00	13 600,00
Lainakannan muutokset	-2 070 311,90	-532 146,00
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	5 500 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 270 311,90	-5 232 146,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 200 000,00	-800 000,00
Oman pääoman muutokset	-147 374,23	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	584 704,07	471 957,02
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-35 375,23	-21 943,07
Vaihto-omaisuuden muutos	2 387,33	2 610,57
Saamisten muutos	-121 820,02	353 554,07
Korottomien velkojen muutos	739 511,99	137 735,45
Rahoituksen rahavirta	-1 619 382,06	-46 588,98
Rahavarojen muutos	-1 616 177,93	-1 212 818,28
Rahavarat 31.12.	487 175,76	2 103 353,69
Rahavarat 1.1.	2 103 353,69	3 316 171,97

Tilinpäätös 2018

Kunnan tase (luvut euroa)

VASTAAVAA	2018 euroa	2017 euroa
PYSYVÄT VASTAAVAT	44 704 737,49	45 915 155,19
Aineettomat hyödykkeet	2 012 316,12	2 152 560,87
Aineettomat oikeudet	12 330,00	5 507,94
Muut pitkävaik. menot	1 999 986,12	2 147 052,93
Aineelliset hyödykkeet	34 116 769,13	35 149 813,89
Maa- ja vesialueet	6 458 420,67	6 413 916,77
Rakennukset	17 160 416,45	18 052 775,37
Kiinteät rak. ja laitteet	9 563 583,24	10 049 938,79
Koneet ja kalusto	433 606,06	509 095,06
Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	500 742,71	124 087,90
Sijoitukset	8 575 652,24	8 612 780,43
Muut osakkeet ja osuudet	8 461 852,24	8 485 380,43
Muut lainasaamiset	108 800,00	122 400,00
Muut saamiset	5 000,00	5 000,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	29 504,29	32 957,11
Lahjoitusrahast. er.katteet	29 504,29	32 957,11
VAIHTUVAT VASTAAVAT	1 802 100,82	3 298 846,06
Vaihto-omaisuus	96 834,94	99 222,27
Aineet ja tarvikkeet	96 834,94	99 222,27
Saamiset	1 218 090,12	1 096 270,10
Pitkäaikaiset saamiset	75 009,64	235 009,64
Lainasaamiset	30 000,00	190 000,00
Pitkäaikaiset muut saamiset	45 009,64	45 009,64
Lyhytaikaiset saamiset	1 143 080,48	861 260,46
Myyntisaamiset	665 091,58	477 370,59
Muut saamiset	189 732,96	168 806,18
Siirtosaamiset	288 255,94	215 083,69
Rahat ja pankkisaamiset	487 175,76	2 103 353,69
VASTAAVAA YHTEENSÄ	46 536 342,60	49 246 958,36

Tilinpäätös 2018

VASTATTAVAA	2018 euroa	2017 euroa
OMA PÄÄOMA	19 587 097,06	20 660 744,85
Peruspääoma	14 523 831,54	14 523 831,54
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 136 913,31	5 255 375,81
Oikaisu edellisiin tilikausiin	-147 374,23	
Tilikauden yli- / alijäämä	-926 273,56	881 537,50
PAKOLLISET VARAUKSET	384 393,66	651 733,67
Muut pakolliset varaukset	384 393,66	651 733,67
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	69 337,57	108 165,62
Lahjoitusrahastojen pääomat	40 375,33	43 795,20
Muut toimeksiantojen pääomat	28 962,24	64 370,42
VIERAS PÄÄOMA	26 495 514,31	27 826 314,22
Pitkäaikainen	14 498 488,20	18 506 660,10
Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta	14 498 488,20	18 506 660,10
Lyhytaikainen	11 997 026,11	9 319 654,12
Lainat rahoitus- ja vak.laitoksilta	7 208 171,90	5 270 311,90
Saadut ennakot	3 030,00	5 555,00
Ostovelat	1 422 575,46	1 652 255,95
Muut velat	366 094,50	285 721,36
Siirtovelat	2 997 154,25	2 105 809,91
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	46 536 342,60	49 246 958,36

2 Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase

Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma (ulkoinen ja sisäinen, luvut euroa)

TULOSLASKELMA	2018	2017
LIIKEVAIHTO	1 482 386,70	1 388 629,13
Valmistus omaan käyttöön		
LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	2 390,00	1 590,00
MATERIAALIT JA PALVELUT	-632 641,49	-692 581,35
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-120 015,78	-115 080,15
PALVELUJEN OSTOT	-512 625,71	-577 501,20
HENKILÖSTÖKULUT	-147 589,34	-150 931,81
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-546 150,74	-462 423,50
LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT	-17 463,50	-28 104,85
LIIKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	140 931,63	56 177,62
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-27 188,97	-24 645,29
YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ YHTEENSÄ	113 742,66	31 532,33
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	113 742,66	31 532,33

Tilinpäätös 2018

Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma (luvut euroa)

RAHOITUSLASKELMA	2018	2017
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
LIIKEYLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	140 931,63	56 177,62
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	546 150,74	462 423,50
RAHOITUSTUOTOT- JA KULUT	-27 188,97	-24 645,29
	659 893,40	493 955,83
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
INVESTOINTIMENOT	-73 426,94	-1 511 933,75
RAHOITUSOSUUDET INVESTOINTIMENOIHIN		
	-73 426,94	-1 511 933,75
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	586 466,46	-1 017 977,92
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
LAINAKANNAN MUUTOKSET		
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN LISÄYS KUNNALLE/KY:LLE	0,00	816 022,25
PITKÄAIKAISTEN LAINOJEN VÄHENNYS KUNNALLE/KY:LLE	-432 399,50	-99 581,56
OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSET		
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET		
SAAMISTEN MUUTOS MUILTA	-48 856,73	254 855,44
KOROT. VELKOJEN MUUTOS MUILTA	-105 210,23	46 681,79
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-586 466,46	1 017 977,92

Tilinpäätös 2018

Vesihuoltolaitoksen tase (luvut euroa)

VASTAAVAA	2018	2017
PYSYVÄT VASTAAVAT		
AINEEETTOMAT HYÖDYKKEET		
Muut pitkävaikutteiset menot	1 999 986,12	2 147 052,93
AINEELLISET HYÖDYKKEET	4 897 058,88	5 222 715,87
KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	4 897 058,88	5 222 715,87
Johtoverkostot ja laitteet	3 012 389,55	3 269 189,83
Siirtoviemäri	1 871 083,28	1 936 543,48
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	13 586,05	16 982,56
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	6 897 045,00	7 369 768,80
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
SAAMISET	126 807,01	77 950,28
LYHYTAIKAISET SAAMISET	126 807,01	77 950,28
Myyntisaamiset osakkuus- ja muilta omistusyht.	2 167,55	
Myyntisaamiset muilta	124 639,46	77 950,28
Arvonlisäveron ennakkopalautus		
Muut saamiset		
Muut siirtosaamiset		
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	126 807,01	77 950,28
VASTAAVAA YHTEENSÄ	7 023 852,01	7 447 719,08

Tilinpäätös 2018

VASTATTAVAA	2018	2017
OMA PÄÄOMA		
PERUSPÄÄOMA	200 000,00	200 000,00
EDELLISTEN TILIK. YLI-/ALIJÄÄMÄ	1 124 106,61	1 092 574,28
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	113 742,66	31 532,33
OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 437 849,27	1 324 106,61
VIERAS PÄÄOMA		
PITKÄAIKAINEN	5 310 599,36	5 775 970,42
LAINAT KUNNALTA/KUNTAYHTYMÄLTÄ	5 310 599,36	5 775 970,42
LYHYTAIKAINEN	110 435,36	77 463,80
LAINAT KUNNALTA/KUNTAYHTYMÄLTÄ	110 435,36	77 463,80
Lyhennysos. julkisyhteisöiltä	110 435,36	77 463,80
OSTOVELAT	70 430,66	192 314,67
Ostovelat jäsenkuntayhtymille	1 080,00	
Ostovelat muille	69 350,66	192 314,67
MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VELAT	65 058,14	43 084,37
Ennakonpidätysvelka	2 993,57	2 421,97
Sosiaaliturvamaksuvelka	98,64	102,85
Tilitettävä arvonlisävero	61 965,93	40 559,55
SIIRTOVELAT		
Muut siirtovelat muille	29 479,22	34 779,21
VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	5 586 002,74	6 123 612,47
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	7 023 852,01	7 447 719,08

TASEEN TUNNUSLUVUT / VESI- JA VIEMÄRILAITOS		
	2018	2017
Omavaraisuusaste, %	20,5	17,8
Rahoitusvarallisuus, €/asukas	-649	-711
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	376,2	440,5
Velat ja vastuut % käyttötuloista	376,2	440,5
Kertynyt yli-/alijäämä, 1.000 €	1124	1093
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	134	128
Lainakanta 31.12., 1.000 €	5421	5853
Lainakanta 31.12./asukas	644	688
Lainasaamiset, 1.000 €		

Asukasluku	8 416	8 507
------------	-------	-------

3 Kuntakonsernin tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase

Kuntakonsernin tuloslaskelma

TULOSLASKELMA	2018	2017
Toimintatuotot	23 067 653,18	22 885 881,92
Toimintakulut	-65 585 988,04	-64 775 262,96
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	2 977,13	2 107,70
TOIMINTAKATE	-42 515 357,72	-41 887 273,34
Verotulot	31 690 445,84	32 232 393,36
Valtionosuudet	13 374 466,00	13 585 332,09
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	10 969,26	10 800,16
Muut rahoitustuotot	48 161,43	55 473,43
Korkokulut	-260 335,34	-337 305,65
Muut rahoituskulut	-2 906,33	-104 312,37
Rahoitustuotot ja -kulut	-204 110,97	-375 344,43
VUOSIKATE	2 345 443,14	3 555 107,68
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 128 030,60	-2 774 471,27
Omistuksen eliminointierot	0,00	0,00
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Poistot ja arvonalentumiset	-3 128 030,60	-2 774 471,27
Satunnaiset erät	0,00	138 065,76
TILIKAUDEN TULOS	-782 587,46	918 702,17
Tilinpäätössiirrot	499,28	1 662,39
Tilikauden verot	-13 039,77	-11 382,20
Laskennalliset verot	0,00	0,00
Vähemmistöosuudet	-218,75	4 304,96
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-795 346,70	913 287,32

Tilinpäätös 2018

Kuntakonsernin rahoituslaskelma

KUNTAKONSERNIN RAHOITUSLASKELMA
€ Konsernivaluutta

	2018	2017
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	2 345 443,14	3 555 107,68
Satunnaiset erät	0,00	138 065,76
Tilikauden verot	-13 039,77	-11 382,20
Tulorahoituksen korjauserät	249 147,76	-23 414,55
	2 581 551,13	3 658 376,69
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-2 226 721,35	-5 034 636,69
Rahoitusosuudet investointimenoihin	4 075,57	96 371,47
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	224 180,38	865 028,30
	-1 998 465,40	-4 073 236,92
Toiminnan ja investointien rahavirta	583 085,73	-414 860,23
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys		
Antolainasaamisten vähennys	17 260,17	21 679,88
	17 260,17	21 679,88
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	429 806,97	6 171 663,55
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 946 264,59	-5 829 710,26
Lyhytaikaisten lainojen muutos	3 181 394,12	-800 000,00
	-2 335 063,50	-458 046,71
Oman pääoman muutokset		
Oman pääoman muutokset	-356 871,36	0,00
	-356 871,36	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-33 333,14	-21 490,91
Vaihto-omaisuuden muutos	17 633,65	23 471,87
Saamisten muutos	-193 342,05	188 074,39
Korottomien velkojen muutos	904 030,74	142 677,29
	694 989,20	332 732,64
Rahoituksen rahavirta	-1 979 685,49	-103 634,19
Rahavarojen muutos	-1 396 599,76	-518 494,42
Rahavarat kauden lopussa	2 591 969,33	3 988 569,09
Rahavarat 1.1.	3 988 569,09	4 507 063,50
Rahavarojen muutos	-1 396 599,76	-518 494,41

Tilinpäätös 2018

Kuntakonsernin tase

TASE	2018	2017
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	215 361,69	207 146,31
Muut pitkävaikutteiset menot	2 009 389,48	2 159 759,47
Ennakkomaksut	104,60	0,00
Aineettomat hyödykkeet	2 224 855,77	2 366 905,78
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	6 619 065,68	6 574 764,59
Rakennukset	23 599 865,99	24 527 374,30
Kiinteät rakenteet ja laitteet	9 646 588,34	10 114 006,03
Koneet ja kalusto	997 226,94	1 095 198,66
Muut aineelliset hyödykkeet	800,29	800,29
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 002 562,03	381 491,92
Aineelliset hyödykkeet	41 866 109,27	42 693 635,79
Sijoitukset		
Osakkuusyhteisöosuudet	403 214,31	389 122,81
Muut osakkeet ja osuudet	3 372 763,21	3 413 608,22
Muut lainasaamiset	141 742,18	159 002,35
Muut saamiset	9 040,39	9 040,39
Sijoitukset	3 926 760,09	3 970 773,77
PYSYVÄT VASTAAVAT	48 017 725,12	49 031 315,34
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Valtion toimeksiannot	29 443,30	26 672,06
Lahjoitusrahastojen varat	29 549,61	32 957,11
Muut toimeksiantojen varat	6 661,60	6 661,60
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	65 654,51	66 290,77
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	182 900,44	200 396,62
Muu vaihto-omaisuus	1 070,76	1 208,24
Vaihto-omaisuus	183 971,20	201 604,86
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	0,00	0,00
Lainasaamiset	30 000,00	190 000,00
Muut saamiset	133 018,27	143 760,98
Pitkäaikaiset saamiset	163 018,27	333 760,98
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	1 131 398,77	884 921,47
Muut saamiset	391 688,43	362 505,05
Siirtosaamiset	377 928,58	289 504,50
Lyhytaikaiset saamiset	1 901 015,78	1 536 931,02
Saamiset	2 064 034,05	1 870 692,00
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	381,88	381,88
Rahoitusarvopaperit	381,88	381,88
Rahat ja pankkisaamiset	2 591 587,45	3 988 187,21
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 839 974,58	6 060 865,95
VASTAAVAA	52 923 354,21	55 158 472,06

Tilinpäätös 2018

VASTATTAVAA	2018	2017
OMA PÄÄOMA	19 973 276,97	21 125 994,31
Peruspääoma	14 523 831,54	14 523 831,53
Säätiöiden ja yhdistysten peruspääoma	25 228,19	25 228,19
Arvonkorotusrahasto	3 160,21	3 160,21
Muut omat rahastot	5 073,57	5 572,86
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	6 568 201,52	5 654 914,19
Oikaisu edellisiin tilikausiin	-356 871,36	
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-795 346,70	913 287,33
VÄHEMMISTÖOSUUDET	5 595,88	5 377,13
PAKOLLISET VARAUKSET	1 105 062,75	722 679,83
Muut pakolliset varaukset	1 105 062,75	722 679,83
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	115 160,34	149 129,75
Valtion toimeksiannot	33 259,09	27 776,25
Lahjoitusrahastojen pääomat	46 277,41	50 321,48
Muut toimeksiantojen pääomat	35 623,84	71 032,02
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen vieras pääoma	16 327 225,59	20 535 897,98
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	15 970 655,13	20 129 628,43
Lainat julkisyhteisöiltä	356 570,46	406 269,55
Lyhytaikainen vieras pääoma	15 397 032,69	12 619 393,06
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	7 788 780,26	5 917 080,65
Lainat julkisyhteisöiltä	49 699,09	47 789,82
Saadut ennakot	39 364,50	41 506,81
Ostovelat	2 343 964,30	2 556 980,28
Muut velat	551 078,73	462 066,57
Siirtovelat	4 624 145,81	3 593 968,93
VIERAS PÄÄOMA	31 724 258,27	33 155 291,04
VASTATTAVAA	52 923 354,21	55 158 472,06

IV TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

1. TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

1.1. Arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät

Pysyvien vastaavien aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Kunnanvaltuuston hyväksymällä poistosuunnitelman muutoksella sekä pysyvien vastaavien kirjanpito- ja poistolaskentaohjeiden muutoksella on hallinto- ja laitosrakennusten sekä vedenjakelu- ja viemäriverkoston poistoaikoja tarkistettu 1.1.2013 alkaen. Muutos on perustunut hyödykkeiden taloudellisen pitoajan uudelleenarviointiin sekä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaisesti suositukseen. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Poistosuunnitelmassa määritellyt poistoajat ovat kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antamassa yleisohjeessa kuvatuissa ja Hausjärven kunnanvaltuuston määrittelemien poistoaikojen rajoissa. Mikäli on käytetty poistoaikojen alarajoja pidempiä poistoaikoja, on niiden käyttämiselle esitetty poistosuunnitelmasta päätettäessä teknistaloudelliset perustelut, joiden pohjalta on määritelty kohteen palvelutuotantokykyä vastaava pitoaika. Samoin myös vuoden aikana aktivoituille investoinneille poistoajaksi on määritelty joko alarajan mukainen poistoaika tai perustellusta syystä pidempi, palvelutuotantokykyä vastaava pitoaika.

Hyödykekohtaista poisto-ohjelmaa rakennusten osalta tullaan tarkastelemaan kokonaisuudessaan vuonna 2019 ja sisällyttämään mahdolliset lisäpoistot vuoden 2019 tilinpäätökseen.

Pysyvien vastaavien sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien käyttöomaisuusosakkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alhaisempaan arvoon.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on arvostettu taseeseen toteutuneiden hankintamenojen keskiarvon mukaisesti.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempana todennäköiseen arvoon.

Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaissopimukset sisältävät talousarviolainojen suojaamistarkoituksessa solmittuja koronvaihtosopimuksia. Kaikki koronvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitonut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Koronvaihtosopimusten korot on jaksotettu tuloslaskelmassa. Kunta ei luovuta sopimusten vastapuolille vakuuksia. Sopimukset ovat voimassa 14.5.2018, 4.9.2019 ja 19.9.2021 asti.

1.2. Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Tilikauden tietojen vertailussa edelliseen tilikauteen tulee ottaa huomioon, että tilinpäätöksessä vuoden 2018 oman pääoman erää Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä on oikaistu johtuen alijäämien kattamisesta vastaavalla tekniikalla kuin vuoden 2015 tilinpäätöksessä, jonka johdosta oikaisua ei ole huomioitu vuoden 2017 vertailutiedoissa.

Lisäksi tilinpäätökseen on tehty noin 357 000 euron pakollinen varaus sairaanhoitopiirin Ahveniston kiinteistön arvon muutoksesta johtuen, josta johtuen edellisten tilikausien alijäämä pieneni samalla euromäärällä. Pakollinen varaus muodostettiin edellisten tilikausien ylijäämää alentamalla johtuen siitä, että tase-arvon ja käyvän arvon ero on muodostunut pitkällä aikavälillä.

1.3. Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut

Tilinpäätöksessä vuoden 2018 oman pääoman erää Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä on oikaistu 209 497,13 eurolla ja vastaavasti pakollista varausta alennettu samalla euromäärällä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 28.8.2018 johdosta, jonka mukaan poistoero ja muut omat rahastot saadaan huomioida kuntayhtymän alijäämää pienentävänä eränä ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollista varausta voidaan tästä johtuen purkaa. Suurin osa oikaistusta johtuu Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän laskentakäytännön muutoksesta ja osa vuosien 2016 ja 2017 pakollisen varauksen purkamisen yhteydessä tehdystä virheellisestä kirjauksesta, jonka johdosta varausta on purettu liian vähän.

Lisäksi tilinpäätökseen on tehty noin 357 000 euron pakollinen varaus sairaanhoitopiirin Ahveniston kiinteistön arvon muutoksesta johtuen, josta johtuen edellisten tilikausien alijäämä pieneni samalla euromäärällä. Pakollinen varaus muodostettiin edellisten tilikausien ylijäämää alentamalla johtuen siitä, että tase-arvon ja käyvän arvon ero on muodostunut pitkällä aikavälillä.

1.4. Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

1.4.1. Keskinäisen omaisuuden eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäinen omistus on tehty nimellis- eli pariarvomenetelmällä.

1.4.2. Sisäiset liiketapahtumat

Sisäiset velat ja saamiset ja muut sisäiset liiketapahtumat on vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta eliminoitu.

1.4.3. Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin omasta pääomasta. Vapaaehtoisista varauksista ja poistoeroista vähemmistöosuutta ei ole erotettu.

1.4.4. Suunnitelmapoistojen oikaisu

Hausjärven Talo Oy:n poistoja on vähennetty 32,05 euroa ja Hausjärven Vammaissäätiön poistoja on lisätty 6 559,39 euroa.

1.4.5. Kuntayhtymät

Kuntayhtymien taseet ja niiden liitetiedot on yhdistelty lukuarvoiltaan omistussuuden mukaan. Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ei laadi konsernitilinpäätöstä ja tämän

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

---

osalta konsernitilinpäätökseen yhdistellään Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin tilinpäätös.

1.4.6. Poikkeavat tilikaudet

Poikkeavia tilikausia ei ole.

1.4.7. Konsernin rakenteessa tapahtuneet muutokset ja tietojen vertailukelpoisuus

Konsernin rakenteessa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia.

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

2. TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Liitetieto 6: Toimintatuotot tehtävälueittain, ilman sisäisiä eriä

	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Yleishallinto	609 401,51	1 026 510,67	667 834,73	931 363,83
Sosiaali- ja terveyspalvelut	19 139 372,05	18 839 845,49	2 766 206,01	2 690 374,07
Opetus- ja kulttuuripalvelut	878 621,02	935 586,77	840 364,27	897 491,08
Yhdyskuntapalvelut	873 970,53	772 252,06	751 464,92	764 938,12
Taseyksikkönä käsitelty liikelaitos				
Liikevaihto	1 404 738,14	1 310 096,93	1 404 738,14	1 310 096,93
Muut varsinaiset toiminnan tuotot	2 390,00	1 590,00	2 390,00	1 590,00
Muut palvelut	159 159,93			
Yhteensä	23 067 653,18	22 885 881,92	6 432 998,07	6 595 854,03

Liitetieto 7: Verotulojen erittely

	2018	2017
Kunnan tulovero	28 947 500,02	29 362 408,72
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 078 066,56	1 690 393,43
Kiinteistövero	1 664 879,26	1 179 591,21
Verotulot yhteensä	31 690 445,84	32 232 393,36

Liitetieto 8: Valtionosuuksien erittely

	2018	2017
Peruspalvelujen valtionosuus	14 551 241,00	14 736 096,00
<i>Siihtä:</i> Verotuloihin perustuva valtionosuuksien taseus (+/-)	3 159 900,00	2 965 488,00
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-1 176 775,00	-1 161 434,00
Valtionosuudet yhteensä	13 374 466,00	13 574 662,00

Liitetieto 9: Palvelujen ostojen erittely

	2 018	2 017
Asiakaspalvelujen ostot	18 109 328,41	19 356 514,20
Muiden palvelujen ostot	7 871 129,55	6 334 656,88
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	25 980 457,96	25 691 171,08

Liitetieto 12: Pakollisten varausten muutokset

	konserni		kunta	
	2018	2017	2018	2017
Osuus kuntayhtymän alijäämästä 1.1			551 733,67	1 074 298,26
Vähennykset tilikaudella			-524 211,37	-522 564,59
Osuus kuntayhtymän alijäämästä 31.12.			27 522,30	551 733,67
Muu pakollinen varaus 1.1.	100 000,00		100 000,00	
Lisäykset tilikaudella	399 285,71	100 000,00	356 871,36	100 000,00
Vähennykset tilikaudella	-100 000,00		-100 000,00	
Muu pakollinen varaus 31.12.	399 285,71	100 000,00	356 871,36	100 000,00
Potilasvahinkovastuuvaraus 1.1.	622 679,83	393 667,33		
Lisäykset tilikaudella	83 097,21	229 012,50		
Vähennykset tilikaudella				
Potilasvahinkovastuuvaraus 31.12.	705 777,04	622 679,83		

2.6. Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Kuluvan käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa.

Suunnitelman mukaisten poistojen laskennassa käytetyt poistomenetelmät ja poistoajat:

Aineettomat oikeudet	Tasapoisto	5-20 v.
Muut pitkävaikutteiset menot		
ATK-ohjelmistot	Tasapoisto	3 v.
Muut	Tasapoisto	2-5 v. tai 20 v.
Rakennukset		
Hallinto- ja laitosrakennukset	Tasapoisto	30-50 v.
- uudisrakennukset ja kantaviin rakenteisiin ulottuvat peruskorjaukset	Tasapoisto	20-40 v.
- kantaviin rakenteisiin kohdistumattomat peruskorjaukset	Tasapoisto	5-30 v.
Vapaa-ajan rakennukset	Tasapoisto	20-30 v.
Asuinrakennukset	Tasapoisto	30-50 v.
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Kadut, tiet, torit ja puistot (ml. urheilualueet)	Menojäännöspoisto	15 %
Muut maa- ja vesirakenteet	Menojäännöspoisto	10 %
Vedenjakeluverkosto	Menojäännöspoisto	10 %
Viemäriverkko	Menojäännöspoisto	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	Menojäännöspoisto	20 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohto	Tasapoisto	40 v.
Koneet ja kalusto		
Muut kuljetusvälineet	Tasapoisto	4-7 v.
Muut liikkuvat työkonet	Tasapoisto	5-10 v.
Muut raskaat koneet	Tasapoisto	10-15 v.
Muut kevyet koneet	Tasapoisto	5-10 v.
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. Laitteet	Tasapoisto	5-15 v.
Atk-laitteet	Tasapoisto	3-5 v.
Muut laitteet ja kalusteet	Tasapoisto	3-5 v.

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu vuosikuluiksi.

Tilinpäätös 2018

liitetiedot

2.7. Liitetieto 13: Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

Liitetieto 13, pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

<i>Myyntivoitot</i>	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Tonttimyynti	89 548,33	280 480,00	88 787,50	279 817,36
Rakennusten myyntivoitot	1 481,66	968,22		
Osakkeet				131 788,16
Muut myyntivoitot	40 456,24	161 344,77	1 612,90	60 483,87
Yhteensä	131 486,23	442 792,99	90 400,40	472 089,39

<i>Myyntitappiot</i>	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Muut myyntitappiot	1 228,19	92 473,64	1 228,19	95 964,40
Yhteensä	1 228,19	92 473,64	1 228,19	95 964,40

Liitetieto 14, satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

<i>Satunnaiset tuotot</i>	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Liiketoimintojen myynti, Khshp		138 065,76		
Yhteensä				

3. TASEEN LIITETIEDOT

3.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

3.1.1. Arvonkorotukset

Taseeseen ei ole aktivoitu arvonkorotuksia.

3.1.2. Aktivoidut korkomenot

Taseeseen ei ole aktivoitu korkomenoja.

3.1.3. Liitetieto 19: Tiedot pysyvistä vastaavista

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	Aineettomat hyödykkeet		
	Tietokone- ohjelmistot	Muut pitkäaikaiset menot	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	5 507,94	2 147 052,93	2 152 560,87
Lisäykset tilikauden aikana	12 330,00	0,00	12 330,00
Rahoitusosuudet tilikaudella			
Vähennykset tilikauden aikana			
Siirrot erien välillä			
Tilikauden poisto	5 507,94	147 066,81	152 574,75
Arvonlennukset ja niiden palautukset			
Poistamaton hankintameno 31.12. ilman lisäpoistoja	12 330,00	1 999 986,12	2 012 316,12
Arvonkorotukset			
Kirjanpitoarvo 31.12. ilman lisäpoistoja	12 330,00	1 999 986,12	2 012 316,12
Olennaiset lisäpoistot	0,00	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	12 330,00	1 999 986,12	2 012 316,12

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet	Aineelliset hyödykkeet					Yhteensä
	Maa-alueet ja kiinteistöjen liittymis-maksut	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	
Poistamaton hankintameno 1.1.	6 413 916,77	18 052 775,37	10 049 938,79	509 095,06	124 087,90	35 149 813,89
Lisäykset tilikauden aikana	49 395,40	126 376,81	655 052,11	91 373,81	376 654,81	1 298 852,94
Rahoitusosuudet tilikaudella						
Vähennykset tilikauden aikana	-4 891,50					-4 891,50
Siirrot erien välillä						
Tilikauden poisto		811 148,97	1 141 407,66	166 862,81		2 119 419,44
Arvonlennukset ja niiden palautukset						
Poistamaton hankintameno 31.12. ilman lisäpoistoja	6 458 420,67	17 368 003,21	9 563 583,24	433 606,06	500 742,71	34 324 355,89
Arvonkorotukset						
Kirjanpitoarvo 31.12. ilman lisäpoistoja	6 458 420,67	17 368 003,21	9 563 583,24	433 606,06	500 742,71	34 324 355,89
Olennaiset lisäpoistot		207 586,76				207 586,76
Kirjanpitoarvo 31.12.	6 458 420,67	17 160 416,45	9 563 583,24	433 606,06	500 742,71	34 116 769,13

Pysyvien vastaavien sijoitukset

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Osakkeet ja osuudet				Yhteensä
	Osakkeet, konserniyhtiöt	Osakkeet, omistusyht. yhteisöt	Kuntayhtymäosuudet	Muut osakkeet ja osuudet	
Hankintameno 1.1.	139 328,54	60 432,00	5 163 484,42	3 122 135,47	8 485 380,43
Lisäykset tilikauden aikana				1 700,00	1 700,00
Vähennykset tilikauden aikana				-25 228,19	-25 228,19
Siirrot erien välillä					
Arvon alentumiset					
Hankintameno 31.12.	139 328,54	60 432,00	5 163 484,42	3 098 607,28	8 461 852,24
Arvonkorotukset					
Kirjanpitoarvo 31.12.	139 328,54	60 432,00	5 163 484,42	3 098 607,28	8 461 852,24

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Jvk-, muut laina- ja muut saamiset			Yhteensä
	Saamiset, konserniyhteisöt	Saamiset, kuntayhtymät	Saamiset, muut yhteisöt	
Hankintameno 1.1.	0,00	0,00	127 400,00	127 400,00
Lisäykset tilikauden aikana				
Vähennykset tilikauden aikana			-13 600,00	-13 600,00
Siirrot erien välillä				
Arvon alentumiset				
Hankintameno 31.12.	0,00	0,00	113 800,00	113 800,00
Arvonkorotukset				
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	0,00	113 800,00	113 800,00

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

Maa- ja vesialueiden erittely:

Maa- ja vesialueet erittely				
	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut			5 280,00	5 280,00
Muut maa- ja vesialueet				
Maa- ja vesialueet yhteensä			5 280,00	5 280,00

Liitetieto 20-22: Omistukset muissa yhteisöissä

Omistukset muissa yhteisöissä	Kotipaikka	Konsernin omistusosuus	Konsernin osuus omasta pääomasta	Konsernin osuus vieraasta pääomasta	Konsernin osuus tilikauden voitosta/ tappiosta
Tytäryhteisöt					
Hausjärven Talo Oy	Hausjärvi	100,00 %	149 096,31	55 565,14	-27 728,20
Hausjärven Vammaissäätiö	Hausjärvi	100,00 %	209 073,16	427 848,89	45 591,43
Kuntayhtymät					
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	Hämeenlinna	4,76 %	3 663 301,94	3 544 735,47	325 516,39
Riihimäen seudun terveyskeskuksen ky	Riihimäki	17,51 %	1 258 248,07	892 971,04	154 165,32
Eteva ky	Mäntsälä	0,39 %	65 507,08	195 158,74	6 073,08
Hämeen maakuntaliitto ky	Hämeenlinna	4,52 %	82 272,76	196 477,14	-195,34
Osakkuusyhteisöt					
RHL-Data Oy	Riihimäki	21,75 %	105 330,37	112 431,19	3 085,81

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

3.1.4. Liitetieto 23: Pitkä- ja lyhytaikaiset saamiset tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä sekä osakkuus- ja muilta omistusyhteisöiltä

Saamisten erittely	2018		2017	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Muut saamiset	43 747,78		43 747,78	
Siirtosaamiset				3 012,36
Yhteensä	43 747,78		43 747,78	3 012,36
<i>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset		45 112,85		652,70
Yhteensä		45 112,85		9 160,70
<i>Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset		2 167,55		
Yhteensä		2 167,55		
YHTEENSÄ	43 747,78	47 280,40	43 747,78	12 173,06

3.1.5. Liitetieto 24: Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

Muut siirtosaamiset	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Ely-keskus, työllistämistuet			40 967,22	43 791,76
Ely-keskus, kuntouttava työtoiminta			5 872,38	14 136,09
Ely-keskus, maahanm. Kunta korvaus			148 729,54	
Kela/sv-korvaukset			6 765,26	18 277,47
Kela/työterveyshuollon korvaukset	136 953,24	129 693,96	81 709,62	74 260,17
Liikuntatoimen laskutus				19 341,57
Hämeenlinnan kaupunki/Kanta-Hämeen pelastuslaitos				22 594,82
Khshp ensihoidon palautus				8 000,00
Tuet ja avustukset	14 523,49	707,05		
Muut	226 451,86	159 103,49	4 211,92	14 681,81
YHTEENSÄ	377 928,59	289 504,50	288 255,94	215 083,69

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

3.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

3.2.1. Liitetieto 25: Oma pääoman erittely

	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Peruspääoma 1.1. Lisäykset tilikaudella Vähennykset tilikaudella	14 523 831,54	14 523 831,54	14 523 831,54	14 523 831,54
Peruspääoma 31.12.	14 523 831,54	14 523 831,54	14 523 831,54	14 523 831,54
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat 1.1. Lisäykset tilikaudella	25 228,19	25 228,19		
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat 31.12.	25 228,19	25 228,19		
Arvonkorotusrahasto 1.1. Arvonkorotuksen lisäys Arvonkorotuksen vähennys	3 160,21	3 160,21		
Arvonkorotusrahasto 31.12.	3 160,21	3 160,21		
Muut omat rahastot 1.1. Lisäykset tilikaudella Vähennykset tilikaudella	5 572,86 3 594,94 -4 094,23	-5 641,23 14 013,70 -2 799,62		
Muut omat rahastot 31.12.	5 073,57	5 572,86		
Edell. tilikausien yli/alijäämä 1.1. Oikaisu edelliseen tilikauteen	6 568 201,52 -356 871,36	5 654 914,19	6 136 913,31 -147 374,23	5 255 375,81
Edell. tilikausien yli/alijäämä 31.12.	6 211 330,15	5 654 914,19	5 989 539,08	5 255 375,81
Tilikauden yli/alijäämä	-795 346,70	913 287,33	-926 273,56	881 537,50
Oma pääoma yhteensä 31.12.	19 973 276,96	21 125 994,31	19 587 097,06	20 660 744,85

3.2.2. Liitetieto 27: Velat tai velkojen osat, jotka erääntyvät maksettavaksi myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Lainat rahoitus- ja vakuutus- laitoksilta	4 081 328,80 108 504,00	5 801 521,67	3 811 052,60	5 554 210,50
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	222 202,00		
Pitkäaikaiset velat yhteensä	4 189 832,80	6 023 723,67	3 811 052,60	5 554 210,50

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

3.2.3. Liitetieto 30: Pitkä- ja lyhytaikaiset velat tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä ja osakkuus- sekä muilta omistusyhteisöiltä

	2018		2017	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Ostovelat		91 289,63		44 790,22
Siirtovelat				8 211,36
Yhteensä		91 289,63		53 001,58
<i>Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille</i>				
Ostovelat		33 107,59		12 278,06
Yhteensä		33 107,59		12 278,06
YHTEENSÄ		124 397,22		65 279,64

Liitetieto 31: Shekkilimiitti

	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Luotollisen shekkitalin limiitti	504 076,65	504 076,65		

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

3.2.4. Liitetieto 33: Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

Lyhytaikaiset siirtovelat	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
<i>Menojäämät</i>				
Siirtyvät korot	38 922,35	60 033,34	34 758,68	53 928,74
Lomapalkkajaksotus	2 734 027,68	2 813 314,13	1 578 063,04	1 674 630,26
Valtionosuusennakot	0,00	62 688,50	102 762,52	62 688,50
Palkat ja henkilösivukulut	133 074,50	80 053,89		
Keva, työntekijä	95 417,28	83 657,38	77 184,47	67 809,65
Keva, työnantaja	235 683,33	217 347,86	190 807,48	176 141,96
Valtion Eläkerahasto, työntekijä	9 594,49	8 904,56	9 594,49	8 904,56
Valtion Eläkerahasto	22 623,13	22 067,69	22 623,13	22 067,69
Työttömyysvakuutusmaksuvelka, ta			10 958,97	
Työttömyysvakuutusmaksuvelka, tt			5 427,12	
Potilasvakuutuskeskus, Khshp	65 356,33	98 413,52		
Vuokravakuudet	5 290,77	6 572,28	5 290,77	6 572,28
OmaHäme valtionavustus, Hämeen maakuntaliitto	122 976,41	34 161,68		
Maankäyttö sopimukset			3 000,00	
Muut siirtovelat	1 161 179,54	106 754,10	956 683,58	33 066,27
Siirtovelat yhteensä	4 624 145,81	3 593 968,93	2 997 154,25	2 105 809,91

3.2.5. Liitetieto 38: Taseen ulkopuoliset vastuusitoumukset

Leasing-vastuut (sis.alv)	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Vuokravastuut	614 849,57	520 332,89	595 296,00	377 118,00
Leasing-vastuut (sis.alv)				
Seuraavalla tilikaudella				
maksettava osuus	131 380,30	79 826,55	22 979,93	20 728,35
Myöhemmin maksettavat	105 818,38	58 521,23	25 271,75	9 971,09
Yhteensä	852 048,25	138 347,78	643 547,68	407 817,44

Tilinpäätös 2018

Liitetiedot

3.2.6 Liitetieto 39-40: Kunnan antamat vastuusitoumukset ja muut vastuut

Vastuusitoumukset	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	8 333 207,70	8 797 623,94	8 321 732,00	8 615 732,00
Jäljellä oleva pääoma	2 810 327,95	3 439 719,93	2 801 482,10	3 430 395,92
Kuntien takauskeskus				
Osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	48 548 712,00	48 373 700,00	48 548 712,00	48 373 700,00
Vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta	31 190,31	31 970,88	31 190,31	31 970,88

Muut taloudelliset vastuut	Konserni		Kunta	
	2018	2017	2018	2017
Korkojohdannaiset				
.Käypä arvo	-52 205,51	-98 369,95	-49 382,86	-98 369,95
Kohde-etuuden arvo	2 128 712,49	3 198 685,00	2 074 342,00	3 198 685,00
Vuokravakuudet	22 509,85	42 463,86	22 509,85	42 463,86
Sopimukseen sisältyvät palautusvastuut	77 817,03	356 958,12		
Arvonlisäveron palautusvastuu	17 035,17	21 710,87		
Valtionosuuden palautusvastuu	2 227 260,22	2 824 950,00	2 227 260,22	2 824 950,00

3.2.7. Kuntayhtymien alijäämiä koskevat liitetiedot

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on antanut 10.11.2015 lausunnon (113), jonka mukaan jäsenkunnan tulee kirjata kirjanpitoonsa osuus kuntayhtymään kertyneestä alijäämästä pakollisena varauksena, mikäli kuntayhtymän alijäämää ei todennäköisesti saada lähitulevaisuudessa katetuksi esimerkiksi kuntayhtymän päättämällä muilla toimenpiteillä.

Kuntayhtymälle aikaisempien tilikausien aikana kertynyt olennainen alijäämä on kirjattu *Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä* erää oikaisemalla tilikaudella 2015. Taseessa pakollisissa varauksissa on kirjattuna Hausjärven kunnan osuus Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kertyneestä alijäämästä. Tilikaudella 2018 Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alijäämien kattamiseksi tehtyä pakollista varausta purettiin sekä Edellisten tilikausien ylijäämää kasvattamalla (209 497,13 euroa) että Palvelujen ostoja pienentämällä (314 714,24 euroa).

Tilinpäätöksessä oman pääoman erää (v.2018) Edellisten tilikausien ylijäämä/alijäämä on oikaistu 209 497,13 eurolla ja vastaavasti pakollista varausta alennettu samalla euromäärällä kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 28.8.2018 johdosta, jonka mukaan poistoero ja muut omat rahastot saadaan huomioida kuntayhtymän alijäämää pienentävänä eränä ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän pakollista varausta voidaan tästä johtuen purkaa. Suurin osa oikaistusta johtuu Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän laskentakäytännön muutoksesta ja osa vuosien 2016 ja 2017 pakollisen varauksen purkamisen yhteydessä tehdystä virheellisestä kirjauksesta, jonka johdosta varausta on purettu liian vähän.

Kuntayhtymien alijäämät sekä niiden muutos tilikaudella on esitetty alla olevassa taulukossa. Alijäämät on esitetty taseen pakollisissa varauksissa.

Sairaanhoitopiiriltä saadun tiedon mukaan Hausjärven kunnan osuus kumulatiivisesta alijäämästä on 31 856,14 euroa. Summassa ei ole kuitenkaan huomioitu muiden omien rahastojen vaikutusta.

	Saldo 1.1.2018	Katettu	Maksettu	Saldo 31.12.2018
Kanta-Hämeen Shp:n ky	551 733,67	-524 211,37		27 522,30

3.2.8. Vahingonkorvausvastuita koskevat liitetiedot

Kunnan tiedossa ei ole sopimuksia, joista voisi realisoitua vahingonkorvausvastuita.

3.3. Henkilöstöä ja tilintarkastajan palkkioita koskevat liitetiedot

3.3.1. Liitetieto 42: Henkilöstö

	31.12.2018		31.12.2017		Muutos 2017-2018	
	vakin.	määräaik.	vakin.	määräaik.	vakin.	määräaik.
Keskushallinto	41	10	43	7	-4,7 %	42,9 %
Perusturvatoimi	115	28	116	27	-0,9 %	3,7 %
Sivistystoimi	109	41	112	42	-2,7 %	-2,4 %
- varhaiskasvatus	36	4	37	6	-2,7 %	-33,3 %
Tekninen toimi	22	1	21		4,8 %	
Yhteensä	323	84	329	82	-1,8 %	2,4 %
	407		411		-1,0 %	
Työllistetyt		25		20		25,0 %
Yhteensä sis. työllistetyt	432		431		0,2 %	

3.3.2. Liitetieto 43: Henkilöstökulut

euroa	Kunta	
	2018	2017
Henkilöstökulut		
Tuloslaskelman mukaan	17 337 513,20	17 164 443,09
Aktivoitu aineellisiin hyödykkeisiin	0,00	0,00
Yhteensä	17 337 513,20	17 164 443,09

3.3.3. Liitetieto 44: Luottamushenkilön palkoista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetyt luottamushenkilömaksut

euroa	Kunta	
	2018	2017
Keskustan Hausjärven kunnallisjärjestö	4 690,38	4 849,66
Kokoomuksen Hausjärven kunnallisjärjestö	2 592,35	2 276,65
Hausjärven SD	1 305,85	1 515,92
Ryttylän työväenyhdistys ry SD	0,00	64,50
Hausjärven Perussuomalaiset	547,90	619,75
Hausjärven kristilliset	97,40	113,40
Riihimäen Vihreät	0,00	64,00
Hämeen vihreät	397,13	303,38
Hausjärven vasemmistoliitto	260,75	172,40
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	9 891,76	9 979,66

3.3.4.Liitetieto 45: Tilintarkastusyhteisölle maksetut palkkiot

Euroa, alv 0	Kunta	
	2018	2017
PwC Julkistarkastus Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	15 184,70	11 587,75
Tilintarkastajan lausunnot	0,00	350,00
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	3 729,12	4 105,50
Muut palkkiot	1 105,00	
Yhteensä	20 018,82	16 043,25

3.3.5.Liitetieto 46: Intressitahot

Hausjärven kunta on tehnyt johtajasopimuksen, joka on hyväksytty kunnanhallituksessa 20.9.2016 § 254.

4. VESIHUOLTOLAITOKSEN TASEYKSIKKÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

4.1. Tuloslaskelman liitetiedot

Toimintatuotot tehtäväalueittain

	2018	2017
Liikevaihto	1 482 386,70	1 388 629,13
Valmistus omaan käyttöön	0	0
Muut varsinaisen toiminnan tuotot	2 390,00	1 590,00
Toimintatuotot yhteensä	1 484 776,70	1 390 219,13

4.2. Taseen liitetiedot

4.2.1. Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Aineettomat hyödykkeet

	2018	2017
Muut pitkävaikutteiset menot 01.01.	2 147 052,93	2 128 625,96
Lisäykset tilikauden aikana		143 959,07
Tilikauden poisto	147 066,81	125 532,10
Poistamaton hankintameno 31.12.	1 999 986,12	2 147 052,93

Aineelliset hyödykkeet

	2018	2017
Kiinteät rakenteet ja laitteet 01.01	5 222 715,87	4 191 632,59
Lisäykset tilikauden aikana	73 426,94	1 367 974,68
Rahoitusosuudet		
Tilikauden poisto	399 083,93	336 891,40
Poistamaton hankintameno 31.12.	4 897 058,88	5 222 715,87

Tilinpäätös 2018

4.2.2. Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Oma pääoma		2018	2017
Peruspääoma 1.1.		200 000,00	200 000,00
	Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
	Vähennykset tilikaudella		
Peruspääoma 31.12.		200 000,00	200 000,00
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1		1 124 106,61	1 092 574,28
Oikaisu edellisiin tilikausiin		0,00	0,00
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12		1 124 106,61	1 092 574,28
Tilikauden yli-/alijäämä		113 742,66	31 532,33
Oma pääoma 31.12.		1 437 849,27	1 324 106,61
Pitkäaikainen vieras pääoma			
Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua			
		2 018	2 017
Kunnalta		4 750 070,48	5 186 694,79
Velkojen erittely			
Lyhytaikainen vieras pääoma			
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä			
	Ostovelat	2 018	2 017
		1 080,00	
Siirtovelkoihin sisältyvät oleelliset erät			
Hyvinkään Vesi			
		2 018	2 017
Lomapalkkajaksotus		24 631,17	25 145,06
Muut siirtovelat		4 848,05	9 634,15
Yhteensä		29 479,22	34 779,21

V LUETTELOT JA SELVITYKSET

LUETTELO KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITTEIDEN LAJEISTA

Käytetyt kirjanpitokirjat:

Päiväkirja, sähköinen

Pääkirja, sähköinen

Tasekirja, sidottu

Nrosarja	Tositelajin nimi	Käytetyt tositenumerot		Arkistointi
1	Alkusaldot	1001	1003	
2	Talousarvio			Paperitosite
3	Lisämääräraha	2001	2005	Paperitosite
10	Muistio, ulk. RD	3001	3003	Sähköinen
11	Muistio, ulk. sis. RD	10001	10147	Sähköinen
15	Muistio, ulk. Rondo	14001	14018	Sähköinen
20	Muistio, sis. RD	15001	15515	Sähköinen
25	Muistio, sis. Rondo	20001	20114	Sähköinen
32	Muistio, ulk. tilinpäätös	25001	25331	Sähköinen
33	Irtaimisto	32001	32021	Sähköinen
34	Käyttöomaisuus	33001	33246	Sähköinen
35	Sis.laskut ProeLask	34001	34075	Paperitosite
39	KOM-muistiot	35001	35031	Paperitosite
40	Sis. laskut, Rondo	39001	39004	Sähköinen
50	Pankin tiliotteet	40001	40092	Sähköinen
70	Sosiaalityö	50001	50769	Paperitosite
80	Varasto	70001	70320	Paperitosite
96	Budjetointitositteet	80001	80024	Paperitosite
100	MR Laskulaji 10	96000	96019	Sähköinen
102	Palkat	10000001	10000427	Sähköinen
180	MR Laskulaji 18	100001	100025	Paperitosite
200	MR Laskulaji 20	18000001	18000065	Sähköinen
220	MR Laskulaji 22	20000001	20000776	Sähköinen
240	MR Laskulaji 24	22000001	22000146	Sähköinen
270	MR Laskulaji 27	24000001	24000670	Sähköinen
360	MR Laskulaji 36	27000001	27000520	Sähköinen
420	MR Laskulaji 42	36000001	36000024	Sähköinen
450	MR Laskulaji 45	42000001	42000566	Sähköinen
511	Manuaalisuoritukset	45000001	45006621	Sähköinen
521	Viitesuoritukset	5110001	5110847	Paperitosite
531	Hyvityslaskujen kuittaus	5210001	5210667	Paperitosite
540	MR Laskulaji 54	5310001	5310148	Sähköinen
541	Tileistä poisto	54000001	54001698	Sähköinen
550	MR Laskulaji 55	5410001	5410372	Paperitosite
801	Ostolaskut	55000001	55000178	Sähköinen
820	MR Laskulaji 82	8000001	8011318	Sähköinen
830	MR Laskulaji 83	82000001	82001953	Sähköinen
899	Ostomaksut	83000001	83001323	Sähköinen
900	MR Laskulaji 90	8990001	8990450	Paperitosite
980	MR Laskulaji 98	90000001	90000183	Sähköinen
		98000001	98000007	Sähköinen

Kirjanpitoaineisto säilytetään kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n mukaisesti

VI TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

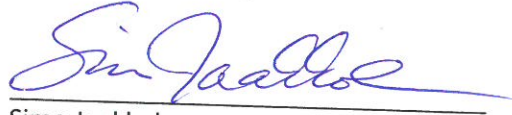
TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS

Hausjärvellä 28. päivänä toukokuuta 2019

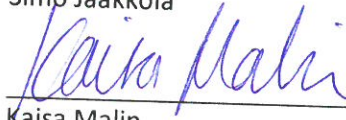
HAUSJÄRVEN KUNNANHALLITUS

Heini Ristavaara, puheenjohtaja

Simo Jaakkola

Kaisa Malin

Jyri Laine

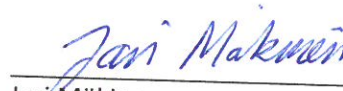
Timo Ratilainen

Maaret Ollila

Risto Tiippana

Jari Mäkinen

Soile Roivas-Korhonen

KUNNANJOHTAJA

Pekka Määttä, kunnanjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Hausjärvellä 29 / 5 2019

PwC Julkistarkastus Oy, JHTT-yhteisö

Mikko Luoma, KHT, JHTT